

30 ΤΜΗΜΑ
Χρόνια ΜΟΥΣΙΚΩΝ
ΣΠΟΥΔΩΝ
ΕΚΠΑ

Διαδικτυακή Ημερίδα

ΜΟΥΣΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ: Καλές πρακτικές στην ψηφιακή τάξη

Σάββατο 15 Μαΐου 2021

Επιμέλεια πρακτικών:
Σμαράγδα Χρυσοστόμου
Ελισσάβητ Περακάκη

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
Εθνικού και Καποδιστριακού
Πανεπιστημίου Αθηνών

30 ΤΜΗΜΑ
Χρόνια ΜΟΥΣΙΚΩΝ
ΣΠΟΥΔΩΝ
ΕΚΠΑ

Διαδικτυακή Ημερίδα
«Μουσική Εκπαίδευση:
Καλές πρακτικές στην ψηφιακή τάξη»

Σάββατο 15 Μαΐου 2021

Επιμέλεια πρακτικών:

Σμαράγδα Χρυσοστόμου

Ελισσάβητ Περακάκη

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
Εθνικού και Καποδιστριακού
Πανεπιστημίου Αθηνών

Επιμελητές έκδοσης: Σμαράγδα Χρυσοστόμου, Ελισσάβητ Περακάκη
Τίτλος: Μουσική εκπαίδευση: Καλές πρακτικές στην ψηφιακή τάξη

Γλώσσα: Ελληνική

Γραφιστική επεξεργασία
Τμήμα Τυπογραφείου, Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών

Έτος έκδοσης: 2021

© Copyright 2021, Εκδόσεις Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών
Απαγορεύεται η κατά οποιονδήποτε τρόπο αναπαραγωγή, δημοσίευση ή χρησιμοποίηση όλων
ή μερών του βιβλίου αυτού, χωρίς την έγγραφη άδεια του εκδότη και του συγγραφέα.

ISBN: 978-960-466-247-0

Περιεχόμενα

Προλογικό σημείωμα επιμελητριών	5
Χαιρετισμός Ημερίδας από τη Διευθύντρια του Εργαστηρίου Μουσικής Παιδαγωγικής	9
Χαιρετισμός του Κοσμήτορα της Φιλοσοφικής Σχολής του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών.....	11
Χαιρετισμός του Περιφερειακού Διευθυντή Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης Αττικής	15
Χαιρετισμός της Προέδρου του Τμήματος Μουσικών Σπουδών του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών.....	17
Η μουσική σε συνθήκες σύγχρονης και ασύγχρονης εξ αποστάσεως εκπαίδευσης.....	21
1^η ΣΥΝΕΔΡΙΑ	25
Ο χειμώνας του Βιβάλντι με τα «μάτια» των παιδιών.....	27
«Σκηνοθετώντας» ένα διαδραστικό ψηφιακό παραμύθι για τη Ρυθμική Αγωγή	31
Ζωγραφίζοντας τη μουσική: σύνθεση ηλεκτροακουστικής μουσικής στην ψηφιακή τάξη μέσω γραφικών αναπαραστάσεων	37
Το βίντεο ως αφορμή για ανατροφοδότηση και δημιουργία.....	41
Η διδασκαλία των μουσικών οργάνων με το εργαλείο Google Forms.....	45
Η διδασκαλία των Χορικών του Μπαχ στην ψηφιακή τάξη.....	49
2^η ΣΥΝΕΔΡΙΑ	55
Αξιοποιώντας τα τουβλάκια LEGO στην ψηφιακή τάξη του μαθήματος της μουσικής	57
Συνδυάζοντας ψηφιακά εργαλεία στη δημιουργία εμπλουτισμένου ηλεκτρονικού βιβλίου: η διδασκαλία του ηχοχρώματος.....	61
Δημιουργώντας διαδραστικές ερωτήσεις με το εργαλείο H5P	65
Το διαδραστικό βιβλίο στην ψηφιακή τάξη του μαθήματος της Μουσικής	73
Η χρήση ανοιχτών λογισμικών στο μάθημα του solfège (REAPER, Musescore).....	77
3^η ΣΥΝΕΔΡΙΑ	81
Η αξιοποίηση του προγράμματος flat.io στην ψηφιακή τάξη της μουσικής: Ανάγνωση και γραφή παρτιτούρας.....	83

Η καλλιέργεια δεξιοτήτων μουσικής ανάγνωσης και κατανόησης μουσικών εννοιών μαθητών Α΄ τάξης Γυμνασίου του Μουσικού Σχολείου Αλίμου στο εξ αποστάσεως μάθημα της Θεωρίας Ευρωπαϊκής Μουσικής και του Υποχρεωτικού Πιάνου.....	87
Η ηχογράφηση ως μέσο διδασκαλίας και εμπάθυνας στη μελέτη του Πιάνου	129
Η χρήση του “chat” ως εργαλείο διδασκαλίας, ανατροφοδότησης και αξιολόγησης	139
Τα διαδικτυακά κουίζ στην εξ΄ αποστάσεως διδασκαλία στο μάθημα της Μουσικής Αγωγής	143
Να φέγγει το χαμόγελο – European School Radio	151
ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ.....	155

Προλογικό σημείωμα επιμελητριών

Το **Εργαστήριο Μουσικής Παιδαγωγικής**, στο πλαίσιο εορτασμού των 30 χρόνων του **Τμήματος Μουσικών Σπουδών** του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών, διοργάνωσε διαδικτυακή επιμορφωτική ημερίδα, σε συνεργασία με την **Περιφερειακή Διεύθυνση Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης Αττικής**, το Σάββατο 15 Μαΐου 2021, με τίτλο: «**Μουσική εκπαίδευση: Καλές πρακτικές στην ψηφιακή τάξη**». Στόχος της Ημερίδας ήταν η παρουσίαση πρωτότυπων και εφαρμοσμένων δραστηριοτήτων που έλαβαν χώρα στην εξ αποστάσεως (σύγχρονη και ασύγχρονη) εκπαίδευση και στη μικτή διδασκαλία (δια ζώσης σε συνδυασμό με την εξ αποστάσεως), με τη χρήση ψηφιακού υλικού, από εκπαιδευτικούς Μουσικής (ΠΕ79) σχολείων πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης (δημοτικά, γυμνάσια γενικής παιδείας και μουσικά σχολεία). Οι ιδέες αυτές, που υλοποιήθηκαν κατά το σχολικό έτος 2020-2021, ενεργοποίησαν το ενδιαφέρον των μαθητών/τριών, ανέδειξαν και προσέγγισαν προβληματικές της καθημερινής διδακτικής πράξης, στις νέες συνθήκες που δημιουργήθηκαν λόγω της πανδημίας του COVID-19.

Σε πολύ σύντομο χρονικό διάστημα εκπαιδευτικοί και μαθητές/ήτριες κλήθηκαν να μεταφέρουν ένα κατεξοχήν πρακτικό και εργαστηριακό μάθημα, αυτό της Μουσικής, στην οθόνη του Ηλεκτρονικού Υπολογιστή, του tablet, του κινητού τηλεφώνου. Η αγάπη, όμως, των εκπαιδευτικών για τα παιδιά και για το αντικείμενό τους, καθώς και η προσπάθεια διατήρησης της εμπλοκής τους στη μαθησιακή διαδικασία τους ώθησε να υπερπηδήσουν τα εμπόδια, δουλεύοντας αγόγγυστα και με αυταπάρανηση προς όφελος των μαθητών/τριών, για να μην χαθεί η βιωματική προσέγγιση του μαθήματος, να διατηρηθεί η διαπροσωπική σχέση μεταξύ εκπαιδευτικών-μαθητών/τριών, αλλά και συμμαθητών/τριών, για να συνεχίσουν να ελπίζουν ότι θα βρεθούν ξανά όλοι μαζί δια ζώσης, να παίξουν μουσική και να τραγουδήσουν, να δημιουργήσουν και να εκφραστούν.

Στον παρόντα τόμο συγκεντρώνονται τα πλήρη κείμενα των εισηγήσεων αυτών, κείμενα τα οποία βασίστηκαν σε ένα δοσμένο πρότυπο, κοινό για όλους, ενώ το περιεχόμενό τους αντανακλά τη σκέψη και τις απόψεις των συγγραφέων τους. Παρατίθενται με τη σειρά που παρουσιάστηκαν στην Ημερίδα, ανά συνεδρία. Οι παρουσιάσεις βιντεοσκοπήθηκαν και

είναι αναρτημένες στο κανάλι youtube του Τμήματος Μουσικών Σπουδών (ΕΚΠΑ) στο <https://www.youtube.com/channel/UC0E2r2n9AAGhNXogAlBegaQ>.

Ευχαριστούμε θερμά τις Συντονίστριες Εκπαιδευτικού Έργου Ν. Αττικής, την κ. Έλενα Ανδρέου και την κ. Μαριάννα Αγγελάκη για την συμβολή τους στην επιλογή των εκπαιδευτικών που παρουσίασαν τις εργασίες τους στην Ημερίδα, καθώς και για την επιστημονική και οργανωτική τους επιμέλεια. Θα θέλαμε, επίσης, να ευχαριστήσουμε τον δρ. Βασίλη Μητρόπουλο, εκπαιδευτικό ΠΕ79.01 και τη Μαρία Παπαβασιλοπούλου, φιλόλογο - αποσπασμένη εκπαιδευτικό και φοιτήτρια στο Τμήμα μας, για τη φιλολογική τους ματιά στα κείμενα που ακολουθούν.

Χάριν οικονομίας του λόγου, τα ουσιαστικά «μαθητής», «εκπαιδευτικός», «καθηγητής» και «διδάσκων», με τις κλίσεις, τον αριθμό (ενικός ή πληθυντικός) και τα παράγωγά τους, χρησιμοποιούνται με τρόπο συμπεριληπτικό, για να εννοηθούν όλα τα πρόσωπα με τις αντίστοιχες ιδιότητες, ανεξάρτητα από το φύλο τους.

Ευχόμαστε οι αναγνώστες/στριες να εμπνευστούν από το υλικό που παρατίθεται στις σελίδες που ακολουθούν και να το προσαρμόσουν στις εκάστοτε ανάγκες και συνθήκες διδασκαλίας, με άξονα τις προτιμήσεις και τα ενδιαφέροντα των μαθητών τους, ώστε να βρεθούν όλοι μαζί συνοδοιπόροι σε μουσικά μονοπάτια.

Οι επιμελήτριες των Πρακτικών

Σμαράγδα Χρυσοστόμου

Ελισσάβητ Περακάκη

«ΜΟΥΣΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ: Καλές πρακτικές στην ψηφιακή τάξη»

30 ΤΜΗΜΑ
ΜΟΥΣΙΚΩΝ
ΣΠΟΥΔΩΝ
Χρόνια ΕΚΠΑ

Εκπαιδευτικοί Μουσικής (ΠΕ79) όλων των βαθμίδων παρουσιάζουν διδακτικές εφαρμογές και συζητούν για την εξ αποστάσεως εκπαίδευση (σύγχρονη και ασύγχρονη)

Πρόγραμμα
Διοδικτυακής Ημερίδας

15 Μαΐου 2021, 10:00-16:00

9:45 – 10:00	ΕΙΣΟΔΟΣ ΣΤΗΝ ΠΛΑΤΦΟΡΜΑ
10:00 – 10:20	ΕΝΑΡΞΗ ΧΑΙΡΕΤΙΣΜΟΙ Αχλλέας Χαλδαιάκης, Καθηγητής ΤΜΣ ΕΚΠΑ, Κοσμήτορας της Φιλοσοφικής Σχολής Γεώργιος Κόσσυθας, Περιφερειακός Διευθυντής Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης Αττικής Αναστασία Γεωργάκη, Καθηγήτρια, Πρόεδρος ΤΜΣ, ΕΚΠΑ
10:20 – 10:30	Η μουσική σε συνθήκες σύγχρονης και ασύγχρονης εξ αποστάσεως εκπαίδευσης, Καθηγήτρια ΤΜΣ ΕΚΠΑ, Διευθύντρια Εργαστηρίου Μουσικής Παιδαγωγικής Σμαράγδα Χρυσοστόμου, Καθηγήτρια, Διευθύντρια Εργαστηρίου Μουσικής Παιδαγωγικής, ΤΜΣ, ΕΚΠΑ
1^η ΣΥΝΕΔΡΙΑ	
<i>Προεδρείο: Ελισάβετ Περακάκη, Ειδικό Εκπαιδευτικό Προσωπικό, ΤΜΣ, ΕΚΠΑ</i>	
10:30 – 10:45	Ο χειμώνας του Βιβάλντι με τα «μάτια» των παιδιών Σοφία Ζιώγα
10:45 – 11:00	"Σκηνοθετώντας" ένα διαδραστικό ψηφιακό παραμύθι για τη ρυθμική αγωγή Γεώργιος Τσίτας
11:00 – 11:15	Ζωγραφίζοντας τη μουσική: σύνθεση ηλεκτροακουστικής μουσικής στην ψηφιακή τάξη μέσω γραφικών αναπαραστάσεων Αντωνία Δήμου
11:15 – 11:30	Το βίντεο ως αφορμή για ανατροφοδότηση και δημιουργία Παρασκευή Μακρινού
11:30 – 11:45	Η διδασκαλία των μουσικών οργάνων με το εργαλείο google form Ευανθία Καγκάδη
11:45 – 12:00	Η διδασκαλία των Χορικών του Μπαχ στην ψηφιακή τάξη Ελίζα Κοντοπούλου
12:00 – 12:15	ΔΙΑΛΕΙΜΜΑ
2^η ΣΥΝΕΔΡΙΑ	
<i>Προεδρείο: Μαριάννα Αγγελάκη, Συντονίστρια Εκπαιδευτικού Έργου ΠΕ79 Μουσικής του 1ου ΠΕΚΕΣ Αττικής με επιστημονική ευθύνη και στα 2ο και 5ο Π.Ε.Κ.Ε.Σ. Αττικής</i>	
12:15 – 12:30	Αξιοποιώντας τα τουβλάκια Lego για τη διδασκαλία της μουσικής φόρμας Ευτυχία Τσεσμελή
12:30 – 12:45	Συνδυάζοντας ψηφιακά εργαλεία στη δημιουργία εμπλουτισμένου ηλεκτρονικού βιβλίου: η διδασκαλία του ηχοχρώματος Σοφία Λειβαδίτη
12:45 – 13:00	Δημιουργώντας διαδραστικές ερωτήσεις με το εργαλείο H5P Ματίνα Μιχαηλίδου
13:00 – 13:15	Το διαδραστικό βιβλίο και η αξιοποίησή του στο μάθημα της Μουσικής Σταύρος Κατηρτζόγλου
13:15 – 13:30	Η χρήση ανοικτών λογισμικών στο μάθημα του Solfege (reaper musescore) Βασίλειος Μητρόπουλος
13:30 – 13:45	ΔΙΑΛΕΙΜΜΑ
3^η ΣΥΝΕΔΡΙΑ	
<i>Προεδρείο: Ελένη Ανδρέου, Συντονίστρια Εκπαιδευτικού Έργου ΠΕ79 Μουσικής του 3ου ΠΕΚΕΣ Αττικής με επιστημονική ευθύνη και στα 4ο και 6ο Π.Ε.Κ.Ε.Σ. Αττικής</i>	
13:45 – 14:00	Η αξιοποίηση του προγράμματος Flat.io στην ψηφιακή τάξη της μουσικής: ανάγνωση και γραφή παρτιτούρας Γρηγόρης Αϊβαζόπουλος
14:15 – 14:45	Η καλλιέργεια δεξιοτήτων μουσικής ανάγνωσης και κατανόησης μουσικών εννοιών μαθητών Α' τάξης Γυμνασίου του Μουσικού Σχολείου Αλμίου στο εξ αποστάσεως μάθημα της Θεωρίας Ευρωπαϊκής Μουσικής και του Υποχρεωτικού Πιάνου Βασιλική Ζεπάτου - Αθανάσιος Νάστος
14:45 – 15:00	Η ηχογράφηση ως μέσο διδασκαλίας και εμπάθουσας στη μελέτη του πιάνου Κωνσταντίνα Βρεττού
15:00 – 15:15	Η χρήση του "chat" ως εργαλείο διδασκαλίας, ανατροφοδότησης και αξιολόγησης Μιχάλης Γκαρτζόπουλος
15:15 – 15:30	Τα διαδικτυακά quiz στο εξ αποστάσεως μάθημα Θεόδωρος Κόρακας
15:30 – 15:45	Να φέγγει το χαμόγελο - European School Radio Νίκη Γκαρίτη - Καριτίδου
15:45 – 16:00	ΚΛΕΙΣΙΜΟ ΗΜΕΡΙΔΑΣ Μαριάννα Αγγελάκη & Ελένη Ανδρέου, Συντονίστριες Εκπαιδευτικού Έργου ΠΕ79 Μουσικής με επιστημονική ευθύνη στα Π.Ε.Κ.Ε.Σ. Αττικής

ΣΥΝΔΙΟΡΓΑΝΩΣΗ:

Εργαστήριο Μουσικής Παιδαγωγικής, ΤΜΣ, ΕΚΠΑ & Περιφερειακή Διεύθυνση Πρωτοβάθμιας & Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης Αττικής

Χαιρετισμός Ημερίδας από τη Διευθύντρια του Εργαστηρίου Μουσικής Παιδαγωγικής

κ. Σμαράγδα Χρυσοστόμου

Καλημέρα, καλώς ήρθατε στην διαδικτυακή ημερίδα που συνδιοργανώνει η Περιφερειακή Διεύθυνση Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης Αττικής με το Εργαστήριο Μουσικής Παιδαγωγικής του Τμήματος Μουσικών Σπουδών του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών.

Συστηματικά, τα προηγούμενα τουλάχιστον 15 χρόνια, συνεργαζόμαστε στενά με τα σχολεία της Αττικής, με τους εκπαιδευτικούς μουσικής σε δημοτικά, γυμνάσια και μουσικά σχολεία, προκειμένου να καλύψουμε τις ανάγκες των μελλοντικών εκπαιδευτικών μουσικής, να ενισχύσουμε τις γνώσεις και τις δεξιότητές τους σε ζητήματα παιδαγωγικής και διδακτικής, να τους φέρουμε σε επαφή με την εκπαιδευτική πραγματικότητα. Στο πλαίσιο του προγράμματος σπουδών του ΤΜΣ, αυτό πραγματοποιείται μέσω σεμιναριακών μαθημάτων επιλογής (αρχικά) και μέσω του θεσμοθετημένου προγράμματος για την απόκτηση της παιδαγωγικής επάρκειας, από το 2013 και εντεύθεν.

Όλα αυτά τα χρόνια οι σύμβουλοι μουσικής (όπως ήταν ο προηγούμενος τίτλος), οι συντονιστές εκπαιδευτικού έργου (ο τελευταίος τίτλος), τα αντίστοιχα γραφεία στο Υπουργείο Παιδείας και οι περιφερειακές διευθύνσεις είναι συνεργάτες μας και αρωγοί. Έχουμε δημιουργήσει, έτσι, ένα εκτεταμένο δίκτυο μεντόρων – εκπαιδευτικών μουσικής που υπηρετούν σε σχολεία της Αττικής οι οποίοι υποδέχονται τους φοιτητές μας κάθε χρόνο και τους υποστηρίζουν στις παρακολουθήσεις και στις διδασκαλίες τους. Με αυτόν τον τρόπο, συμβάλλουμε στη διασύνδεση του Πανεπιστημίου με την εκπαιδευτική κοινότητα φέρνοντας κοντά τους μαθητές, τους εκπαιδευτικούς, τους φοιτητές, τους διδάσκοντες, δημιουργώντας κοινότητες μάθησης και κοινότητες πρακτικής.

Αποτελεί, λοιπόν, σημαντικό μέρος του έργου του Τμήματος Μουσικών Σπουδών η παιδαγωγική και διδακτική προετοιμασία και κατάρτιση των μελλοντικών εκπαιδευτικών μουσικής, των αποφοίτων του Τμήματός μας. Και με τον τρόπο αυτό, με τη σημερινή

ημερίδα, συμβάλλουμε στις επετειακές δράσεις του Τμήματος, για τα 30 έτη λειτουργίας του.

Η Ημερίδα αυτή αποτελεί ευκαιρία να γνωρίσουμε τις δράσεις μερικών από τους εκπαιδευτικούς της περιφέρειας Αττικής, τους οποίους έχουμε την χαρά να φιλοξενούμε σήμερα. Είναι ένα παραθυράκι στην τάξη τους. Καλές πρακτικές, εφαρμογές, εργαλεία, δραστηριότητες που πραγματοποιήθηκαν σε όλη τη διάρκεια του τελευταίου δύσκολου και περίεργου έτους, με εξ' αποστάσεως διδασκαλία, αλλά και εναλλαγές με περιόδους διαζώσης διδασκαλίας.

Θα ήθελα να ευχαριστήσω θερμά για την συνεργασία και τη σημαντική συμβολή τους στην διοργάνωση της Ημερίδας τον κ. Κόσουβα, τον Περιφερειακό διευθυντή πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης Αττικής και την κα Σαρδέλη, γραμματέα της διεύθυνσης οι οποίοι αγκάλιασαν και υποστήριξαν θερμά την ιδέα και τη διοργάνωση της ημερίδας αυτής. Τις κυρίες Μαριάννα Αγγελάκη και Έλενα Ανδρέου, συντονίστριες εκπαιδευτικού έργου Μουσικής της Περιφέρειας Αττικής, απόφοιτες του προπτυχιακού ή των μεταπτυχιακών ή/και των διδακτορικών μας προγραμμάτων, οι οποίες συνέβαλαν ουσιαστικά και δυναμικά στη διοργάνωση και δεν θα μπορούσαμε να υλοποιήσουμε την ημερίδα αυτή χωρίς την συμβολή τους. Την κα Ελισάβετ Περακάκη, μέλος του Ειδικού Εκπαιδευτικού Προσωπικού του Τμήματός μας και μέλος του Εργαστηρίου Μουσικής Παιδαγωγικής. Θα ήθελα, επίσης, να ευχαριστήσω την κα Ελευθερία Ζάβαλη, απόφοιτη του Τμήματος, συνεργάτιδα του Εργαστηρίου μας, ταλαντούχα καλλιτέχνιδα, για τον σχεδιασμό και την γραφιστική επιμέλεια της αφίσας και του υπόλοιπου ψηφιακού υλικού.

Χαιρετισμός του Κοσμήτορα της Φιλοσοφικής Σχολής του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών

κ. Αχιλλέα Χαλδαιάκη

Αγαπητές και Αγαπητοί Συνάδελφοι,

Φίλες και Φίλοι,

Με ιδιαίτερη χαρά χαιρετίζω τη σημερινή Ημερίδα υπό τον τίτλο «Μουσική Εκπαίδευση: Καλές Πρακτικές στην Ψηφιακή Τάξη». Πρόκειται για Ημερίδα που διοργανώνει το Εργαστήριο Μουσικής Παιδαγωγικής του Τμήματος Μουσικών Σπουδών της Φιλοσοφικής Σχολής του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών, μian Ημερίδα κατά την οποία εκπαιδευτικοί μουσικής όλων των βαθμίδων θα παρουσιάσουν διδακτικές εφαρμογές και θα συζητήσουν για την εξ αποστάσεως σύγχρονη και ασύγχρονη εκπαίδευση. Η Ημερίδα εντάσσεται στη μακρά σειρά επετειακών εκδηλώσεων για τη λαμπρή συγκυρία των 30 ετών από την ίδρυση του Τμήματος Μουσικών Σπουδών, μια εξαιρετικά σημαντική και ιστορική συγκυρία. Η σημερινή Ημερίδα, όμως, ελαύνεται ιδιαίτερα κι από μian άλλη, ζοφερή αυτήν τη φορά συγκυρία, εκείνη της πανδημίας, που οδήγησε στον αναγκαστικό εγκλεισμό όλων μας, αλλάζοντας άρδην τις συνθήκες της ζωής μας. Έχοντας πλέον ήδη βιώσει στην πράξη τις συνέπειες αυτής της δεινής περιστασης, και ιδίως την επιταγή αναμόρφωσης και αναδιάρθρωσης του τρόπου επιτέλεσης της εκπαιδευτικής διαδικασίας, έχοντας κυρίως αποπειραθεί να διδάξουμε σύγχρονα ή ασύγχρονα μουσική εξ αποστάσεως, είναι προφανές ότι αναμένουμε με αυξημένο ενδιαφέρον τις παρουσιάσεις και συζητήσεις που θα πραγματοποιηθούν κατά την παρούσα Ημερίδα, οι οποίες προσδοκείται να ανατροφοδοτήσουν τη σκέψη μας.

Οι φρέσκιες και βιωματικές ιδέες των συναδέλφων εκπαιδευτικών μουσικής όλων των βαθμίδων της Εκπαίδευσης αποτυπώνονται εξαρχής στο πρόγραμμα της Ημερίδας, όπου με ενδιαφέρον προετοιμάζεται κανείς και με αδημονία αναμένει να ακούσει, ανάμεσα στα άλλα, πώς με τα μάτια των παιδιών ζωγραφίζεται η μουσική, πώς αφηγείται ένα διαδραστικό ψηφιακό παραμύθι για τη ρυθμική αγωγή, πώς τα τουβλάκια Lego οδηγούν στην κατανόηση της μουσικής φόρμας, πώς τα ποικίλα ψηφιακά εργαλεία ανανοηματοδοτούνται και

συντελούν στη διδασκαλία των μουσικών οργάνων, του Solfege, του ηχοχρώματος, στην ανάγνωση και γραφή της παρτιτούρας.

Αγαπητές και Αγαπητοί Συνάδελφοι,

Φίλες και Φίλοι,

Όλοι εσείς, οι εκπαιδευτικοί μουσικής σε Δημοτικά και Γυμνάσια, σε Μουσικά Σχολεία, έχετε υποδεχτεί εδώ και πολλά χρόνια τις φοιτήτριες και τους φοιτητές του Τμήματος Μουσικών Σπουδών με στοργή, με αγάπη, με ενδιαφέρον, με φροντίδα, με προσοχή· τους έχετε υποδεχτεί στα σχολεία σας, μέσα στις τάξεις σας, σ' αυτόν τον ιερό χώρο, προκειμένου να βοηθήσετε το Τμήμα, αλλά και τις ανάγκες των φοιτητριών και φοιτητών, των μελλοντικών εκπαιδευτικών μουσικής, των μελλοντικών συναδέλφων μας· συμβάλλετε, έτσι, καθοριστικά στην ενίσχυση των γνώσεων και δεξιοτήτων τους σε ζητήματα παιδαγωγικής και διδακτικής, τους φέρνετε σε επαφή με τη ζώσα εκπαιδευτική πραγματικότητα. Γι' αυτήν την ανεκτίμητη προσφορά σας επιθυμώ, προσωπικά αλλά και υπό τη θεσμική μου ιδιότητα, να σας ευχαριστήσω από τα βάθη της καρδιάς μου. Είναι ισχυρή η πεποίθησή μου ότι η παρούσα Ημερίδα μάς δίνει ακριβώς αυτήν την ευκαιρία, δηλαδή να "ρίξουμε μια ματιά" στις τάξεις των εκπαιδευτικών, όλων υμών, που έχουμε την ξεχωριστή χαρά να σας υποδεχόμαστε κι εμείς με τη σειρά μας και να σας φιλοξενούμε σήμερα, έστω και σ' αυτήν τη διαδικτυακή εκδήλωση, την επιβεβλημένη λόγω της συγκυρίας. Καλές πρακτικές, εφαρμογές, εργαλεία, δραστηριότητες που πραγματοποιήθηκαν σε όλη τη διάρκεια αυτού του ιδιότυπου, του περίεργου, του αλησμόνητου για όλους μας εκπαιδευτικού έτους, είναι ευκαίιο να τροφοδοτήσουν τη φαντασία και τη σκέψη μας και να δημιουργήσουν νέες ιδέες, νέες εμπνεύσεις, που σίγουρα θα καταγραφούν στην ιστορία και θα αξιοποιηθούν και στο μέλλον.

Πολλοί άνθρωποι συνεργάστηκαν, για να είναι εφικτό να συναντηθούμε σήμερα σ' αυτήν την επετειακή συνάντηση· χαίρω δε ιδιαίτερα που βλέπω στη λίστα των συμμετεχόντων πλήθος συναδέλφων να συμμετέχουν και να παρακολουθούν τις εργασίες αυτής της Ημερίδας. Ευχαριστούμε εκθύμως τον κ. Γιώργο Κόσουβα, Περιφερειακό Διευθυντή της Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης Αττικής και τις δύο συντονίστριες του εκπαιδευτικού έργου της ειδικότητας μουσικής για την Αττική, τις αγαπητές μας Μαριάννα Αγγελάκη και Έλενα Ανδρέου, ιδιαίτερα γνωστές σ' εμάς τόσο από την περίοδο της

φοίτησής τους στο Τμήμα όσο και από τις περαιτέρω σπουδές τους κοντά μας σε μεταπτυχιακό και σε διδακτορικό επίπεδο. Προς όλους απευθύνω, εκ μέρους της Κοσμητείας της Φιλοσοφικής Σχολής και του Τμήματος Μουσικών Σπουδών, εγκάρδιο χαιρετισμό και εκφράζω τον δίκαιο έπαινο και την ευαρέσκειά μας· ειδικότερα, όμως, ειλικρινείς, συγχαρητήριες προσρήσεις ανήκουν στους βασικούς μας συνεργάτες, στους συναδέλφους μας στο Τμήμα Μουσικών Σπουδών: στην κυρία Ελισσάβητ Περακάκη, μέλος ΕΕΠ του Τμήματος και συνεργάτιδα του Εργαστηρίου Μουσικής Παιδαγωγικής, ιδιαίτατα δε στη συνάδελφο Σμαρώ Χρυσοστόμου, Καθηγήτρια της Μουσικής Παιδαγωγικής και Διευθύντρια του Εργαστηρίου της Μουσικής Παιδαγωγικής του Τμήματος Μουσικών Σπουδών, που δεν κομίζω γλαύκα εις Αθήνας, εάν παρατηρήσω ότι αποτελεί την ψυχή όλης αυτής της δραστηριότητας, καθώς επίμονα, συστηματικά και μεθοδικά οργανώνει όλα τα καλά έργα και διαμορφώνει όλες τις επωφελείς πρακτικές για την Τριτοβάθμια και τη Δευτεροβάθμια και την Πρωτοβάθμια Μουσική Εκπαίδευση.

Με αυτές τις απλές σκέψεις, σάς καλωσορίζω και πάλι όλες και όλους, με εγκάρδια συναισθήματα και με όλη μου την αγάπη· εύχομαι κάθε επιτυχία στις εργασίες της παρούσας Ημερίδας!

Χαιρετισμός του Περιφερειακού Διευθυντή Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης Αττικής

Δρ. Γεωργίου Κόσουβα

Αξιότιμα μέλη της Ακαδημαϊκής και Πανεπιστημιακής κοινότητας του Εθνικού και
Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών,

Αξιότιμε Κοσμήτορα της Φιλοσοφικής Σχολής, κ. Αχιλλέα Χαλδαιάκη,

Αξιότιμη Πρόεδρε του Τμήματος Μουσικών Σπουδών, κα Αναστασία Γεωργάκη,

Αξιότιμη Διευθύντρια του Εργαστηρίου Μουσικής Παιδαγωγικής, κα Σμαράγδα
Χρυσοστόμου,

Αγαπητοί/Αγαπητές συνάδελφοι και συνεργάτες/συνεργάτιδες,

Κυρίες και κύριοι,

Με ιδιαίτερη χαρά απευθύνω χαιρετισμό στη διαδικτυακή ημερίδα με θέμα : «*Μουσική Εκπαίδευση: Καλές πρακτικές στην ψηφιακή τάξη*», η οποία διοργανώνεται από το Εργαστήριο Μουσικής Παιδαγωγικής του Τμήματος Μουσικών Σπουδών του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών, σε συνεργασία με την Περιφερειακή Διεύθυνση Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης Αττικής, μέσω των Περιφερειακών Κέντρων Εκπαιδευτικού Σχεδιασμού (ΠΕ.Κ.Ε.Σ) Αττικής, στο πλαίσιο των εορτασμών των τριάντα ετών λειτουργίας του Τμήματος Μουσικών Σπουδών.

Στόχος αυτής της συνδιοργάνωσης είναι να προβάλλει τις προκλήσεις και τους προβληματισμούς από την εφαρμογή της εξ αποστάσεως διδασκαλίας και μάθησης. Πρόθεσή μας είναι να αξιοποιηθεί η εμπειρία όλων μας και να αποτελέσει αντικείμενο διαλόγου, ανταλλαγής καλών πρακτικών και αφορμή αναστοχασμού. Η ημερίδα αυτή αποτελεί βήμα έκφρασης των εκπαιδευτικών της τάξης και ευκαιρία δημιουργικής ώσμωσης μεταξύ εκπαιδευτικών διαφορετικών βαθμίδων εκπαίδευσης, οι οποίοι καλούνται να λειτουργήσουν ως «κοινότητα μάθησης και πρακτικής».

Γνωρίζουμε ότι η εξ αποστάσεως εκπαίδευση δεν υποκαθιστά ούτε αντικαθιστά τη δια ζώσης διδασκαλία και ότι η αξία της διαπροσωπικής επαφής στην κοινωνική ένταξη και την

ανάπτυξη της προσωπικότητας είναι αναμφισβήτητη. Το μάθημα της μουσικής είναι κατεξοχήν οπτικοακουστικό, εργαστηριακό, βιωματικό. Μπορούμε, όμως, να μετατρέψουμε την κρίση της πανδημίας σε ευκαιρία, να εμπλουτίσουμε τις εκπαιδευτικές μας πρακτικές και να βελτιώσουμε τα διαθέσιμα μέσα. Οι νέες τεχνολογίες και οι ψηφιακές εφαρμογές στη μουσική διδασκαλία και μάθηση μπορούν να υποστηρίξουν το διδακτικό έργο με εργαλεία, ιδέες και προτάσεις.

Στο σημείο αυτό θα ήθελα να συγχαρώ και να ευχαριστήσω τα στελέχη εκπαίδευσης, αλλά κυρίως τους εκπαιδευτικούς για τη συγκινητική προσπάθειά σας στο μεγάλο εγχείρημα της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης. Οι Συντονιστές και οι Συντονίστριες Εκπαιδευτικού Έργου των Περιφερειακών Κέντρων Εκπαιδευτικού Σχεδιασμού (Π.Ε.Κ.Ε.Σ) Αττικής, σύμφωνα με το θεσμικό τους ρόλο, υποστηρίζουν τις διαδικασίες σχεδιασμού και υλοποίησης των διδακτικών/παιδαγωγικών δραστηριοτήτων των εκπαιδευτικών, τους ενθαρρύνουν ως προς την ανάληψη πρωτοβουλιών και την ανάπτυξη καινοτόμων δράσεων και συνεργασιών.

Ευχαριστώ, επίσης, το Εργαστήριο Μουσικής Παιδαγωγικής του Τμήματος Μουσικών Σπουδών του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών για αυτή την εξαιρετική πρωτοβουλία και τη συνεργασία μας.

Με την πίστη ότι η διαδικτυακή μας ημερίδα εξυπηρετεί την ανάγκη για υπεύθυνο διάλογο, ανταλλαγή ιδεών και ανατροφοδότηση της διδακτικής πράξης, εύχομαι: «Καλή επιτυχία στις εργασίες της».

Χαιρετισμός της Προέδρου του Τμήματος Μουσικών Σπουδών του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών

κ. Αναστασία Γεωργάκη

Καλημέρα σε όλους και χαίρομαι πάρα πολύ για την πρόσκληση

Με μεγάλη μου χαρά εγκαινιάζω τη 2^η εκδήλωση για τον εορτασμό των 30 χρόνων του Τμήματος Μουσικών Σπουδών. Η μουσική εκπαίδευση είναι ο πυλώνας όλων των μουσικών και καλλιτεχνικών δραστηριοτήτων. Από κει ξεκινάνε τα παιδιά μας, από τα σχολεία, ανεξάρτητα αν ακολουθούν αργότερα ωδειακές σπουδές ή κάνουν οποιαδήποτε άλλη δραστηριότητα. Είναι πολύ σημαντικό σε ποιον δάσκαλο μουσικής θα πέσουν στην Α', Β' και Γ' Δημοτικού.

Ξεκινώντας λοιπόν, θα ήθελα να πω ότι είναι εξαιρετική η πρωτοβουλία της συναδέλφου, της καθηγήτριας Σμαράγδας Χρυσοστόμου και της Ελισσάβητ Περακάκη, που τον τελευταίο χρόνο την έχουμε μαζί μας ως ΕΕΠ αλλά και των δύο εξαιρετικών συμβούλων της κ. Αγγελάκη και της κ. Ανδρέου, με τη συμβολή του κ. Κόσυβα. Σας ευχαριστούμε πάρα πολύ για την οργάνωση αυτής της εξαιρετικής ημερίδας, όπου φαίνονται τα αποτελέσματα των δασκάλων και καθηγητών κατά τη διάρκεια της πανδημίας, όταν κλήθηκαν να διδάξουν σε μία ψηφιακή τάξη και να κρατήσουν τα παιδιά μέσω του μαθήματος της μουσικής χωρίς να διακοπεί η ροή του, χρησιμοποιώντας όλα αυτά τα νέα ψηφιακά εργαλεία.

Ως λοιπόν καθηγήτρια μουσικής τεχνολογίας, χαιρετίζω αυτή την εξαιρετική προσπάθεια να αναδειχθούν όλα τα νέα εργαλεία, τα οποία σε κανονικές συνθήκες δεν τα χρησιμοποιούσαν οι δάσκαλοι, κυρίως λόγω των ελλείψεων στην τεχνολογική υποδομή των σχολείων. Laptops, screen projector κ.λπ. και άλλος εξοπλισμός, δυστυχώς δεν υπάρχει στα σχολεία. Κι έτσι για πρώτη φορά, εν μέσω της πανδημίας και μέσα από τον δικό τους υπολογιστή οι εκπαιδευτικοί μουσικής κάνουν ένα διαφορετικό μάθημα στα παιδιά και αναδεικνύουν όλες τις διαστάσεις της μουσικής.

Η μουσική παιδαγωγική είναι ένας εξαιρετικά επιστημονικά και εξελισσόμενος κλάδος στις μέρες μας, ένας κλάδος που αντλεί πολλά στοιχεία από τον χώρο της κοινωνιολογίας, και από τον χώρο της μουσικής ψυχολογίας, αλλά, επίσης, χρησιμοποιεί και πολλά νέα εργαλεία

από τον χώρο της μουσικής πληροφορικής και τεχνολογίας και εξελίσσεται διαρκώς. Θεωρώ ότι στο μέλλον θα είναι πολύ σημαντικό να δημιουργηθούν ερευνητικές ομάδες σε συνεργασία με το Πανεπιστήμιο, ώστε όλες αυτές οι καλές πρακτικές να ενταχθούν σε ένα ερευνητικό πρόγραμμα, όπου θα αναδειχθούν όλα αυτά τα αποτελέσματα, δηλ. με ποιον τρόπο οι μαθητές εργάζονται με τα ψηφιακά εργαλεία είτε σε θέματα εμπάθυνας των γνώσεων της θεωρίας είτε σε θέματα μουσικής δημιουργίας.

Βρισκόμαστε σε ένα κομβικό σημείο στην εκπαίδευση, και θεωρώ ότι όλοι εσείς που είστε σήμερα εδώ, και είστε πάρα πολλοί, έχετε εργαστεί κατά τη διάρκεια της πανδημίας, πραγματικά ηρωικά και συγχαρητήρια σε όλους, γιατί μέσα σε πολύ δύσκολες συνθήκες προσπαθήσατε να κρατήσετε το ενδιαφέρον των μικρών παιδιών με όλες αυτές τις νέες ανακοινώσεις που βλέπω: με το ψηφιακό παραμύθι, το ραδιόφωνο, το βίντεο, την ηλεκτροακουστική μουσική. Εφαρμόσατε τη δημιουργική και εξερευνητική μάθηση, τη διαθεματική και τη διαπολιτισμική εκπαίδευση, ένα πολύ σημαντικό εργαλείο για την ισότητα και την αλληλεγγύη των παιδιών στο σχολείο. Και βλέπω ότι όσο περνάει ο χρόνος οι δάσκαλοι της μουσικής δίνουν πραγματικά το παράδειγμα με την εργατικότητα τους, αλλά και με το «γηράσκω άεί διδασκόμενος», διότι πολλοί από σας έχουν κάνει εξαιρετικές σπουδές, έχουν κάνει μεταπτυχιακά, άλλοι διδακτορικά και το παράπονο όλων μας είναι γιατί να υπάρχει μόνο μια ώρα διδασκαλίας της μουσικής την εβδομάδα στα σχολεία. Και θα πρέπει να αναδείξουμε το επάγγελμα του εκπαιδευτικού της μουσικής και να πείσουμε την Πολιτεία να αυξήσει τις ώρες του μαθήματος σε 2 ώρες την εβδομάδα, γιατί είναι πολύ σημαντικό μάθημα για την ψυχική υγεία των παιδιών, για την αλληλεγγύη και για την ισότητα, για τη δημιουργία μέσω των μουσικών συνόλων στα σχολεία.

Στις ανακοινώσεις σας χρησιμοποιούνται πολύ έξυπνες και νέες τεχνολογίες εξ αποστάσεως και ελπίζω να χρησιμοποιηθούν και δια ζώσης. Και, όταν επιστρέψουμε στα σχολεία, νομίζω ότι θα περάσουμε σε αυτό που λέγεται ένα υβριδικό μοντέλο. Άρα, με όλα τα κακά της πανδημίας, υπήρξε και κάτι καλό: μάθαμε καλύτερα να χρησιμοποιούμε τα τεχνολογικά εργαλεία και ευχόμαστε και η Πολιτεία να σας παράσχει τις κατάλληλες υποδομές, για να μπορέσετε να συνεχίζετε αυτό το εξαιρετικό έργο που κάνατε κατά τη διάρκεια της πανδημίας.

Στο μέλλον, ιδιαίτερα στα μουσικά σχολεία, θα πρέπει να αναπτύξουμε την χρήση των τεχνολογιών για την εκτελεστική των μουσικών οργάνων. Διότι σε αυτό δεν υπάρχει ένα

πολύ οργανωμένο παιδαγωγικό πλαίσιο και θεωρώ ότι με τις νέες τεχνολογίες- βλέπω εδώ μια ανακοίνωση για το πώς μπορείς να ηχογραφήσεις τον εαυτό σου και να τον ξανακούσεις είναι το θέμα της ανατροφοδότησης μέσω της ηχογράφησης- μπορούμε να δώσουμε καινούριες προοπτικές στα παιδιά τα οποία διδάσκοντα πιάνο βιολί στα μουσικά σχολεία και, επίσης, να αναπτύξουμε νέα περιβάλλοντα, νέα λογισμικά, κάτι που κάνουμε κι εμείς στον τομέα της Μουσικής Τεχνολογίας.

Εν κατακλείδι, θα ήθελα να σας ευχαριστήσω για την υπομονή που δείξατε όλο αυτό το διάστημα, την παραγωγικότητα και την πρόοδό σας και εύχομαι να βρεθούμε όλοι μαζί, από κοντά, με τη βοήθεια της κας Χρυσοστόμου και του Εργαστηρίου Μουσικής Παιδαγωγικής και να οργανώσουμε ερευνητικά προγράμματα, αλλά και να διεκδικήσουμε περισσότερες ώρες μουσικής στα σχολεία.

Σας ευχαριστώ πολύ και συγχαρητήρια!

Η μουσική σε συνθήκες σύγχρονης και ασύγχρονης εξ αποστάσεως εκπαίδευσης

Σμαράγδα Χρυσοστόμου

Επιτρέψτε μου να ξεκινήσω την Ημερίδα αυτή με ένα σύντομο βίντεο από το youtube.

<https://www.youtube.com/watch?v=KFuRnFmYY7w>

[Το βίντεο αποτελεί προσαρμογή του τραγουδιού των Pink Floyd – we don't need no education, με στίχους που περιγράφουν την δραματική κατάσταση της εξ' αποστάσεως εκπαίδευσης]

Αναμφίβολα, η εκπαίδευση έχει περάσει μια απίστευτη δοκιμασία. Οι εκπαιδευτικοί κλήθηκαν να προσαρμοστούν σε συνθήκες πρωτόγνωρες, να μάθουν νέα εργαλεία, να δοκιμάσουν νέες τεχνικές, να αναρωτηθούν για τις στρατηγικές διδασκαλίας και να αναθεωρήσουν δεδομένα και πρακτικές ετών.

Η δια ζώσης διδασκαλία δεν αντικαθίσταται. Ιδιαίτερα στα γνωστικά αντικείμενα των Τεχνών, οι πρακτικές δεξιότητες, που αποτελούν σημαντικό μέρος των μαθησιακών αποτελεσμάτων και των στόχων, δεν μπορούν να επιτευχθούν σε συνθήκες εξ' αποστάσεως διδασκαλίας. Όμως, στη διάρκεια αυτού του έτους γίναμε μάρτυρες [και πολλοί αποτελέσαμε οργανικά μέρη] μιας επανάστασης. Η χρήση και η ενσωμάτωση των ψηφιακών εργαλείων και της ψηφιακής τεχνολογίας στην εκπαιδευτική διαδικασία επιβλήθηκε 'εν μία νυκτί'. Όλοι οι εκπαιδευτικοί βρέθηκαν στην ανάγκη να αναζητήσουν και συχνά να δημιουργήσουν ψηφιακό υλικό. Οι όροι σύγχρονη και ασύγχρονη διδασκαλία μπήκαν στο καθημερινό λεξιλόγιο.

Είναι, όμως, κάθε ψηφιακό περιεχόμενο κατάλληλο, επαρκές, αποτελεσματικό; Μετά από την εντατική προσπάθεια που έχει συντελεστεί, από την εξάσκηση των δεξιοτήτων αυτομάθησης όλων των εκπαιδευτικών, όλων των ειδικοτήτων, που ήταν απαραίτητη για να ανταποκριθούν στις ανάγκες των μαθητών τους και του μαθήματός τους, βρισκόμαστε πλέον σε θέση να αναρωτηθούμε και να αξιολογήσουμε κριτικά τις εφαρμογές που δημιουργήσαμε, τα εργαλεία που χρησιμοποιήσαμε, τις πρακτικές που εφαρμόσαμε. Πώς αξιολογούμε το παιδαγωγικό περιεχόμενο των εφαρμογών αυτών; Τι μας προσφέρουν στο

μάθημα της μουσικής; Στους στόχους μας; Πώς μας βοηθούν και πόσο καλύπτουν την διδακτική πορεία προς τα αναμενόμενα μαθησιακά αποτελέσματα που σχεδιάζουμε κάθε φορά; Η γνώση του εργαλείου, η ικανότητα να δημιουργήσουμε ψηφιακό περιεχόμενο, η απόκτηση δεξιοτήτων στην χρήση εφαρμογών, λογισμικών, πλατφορμών αποτελεί τη βάση για τον εκπαιδευτικό. Σημασία έχει ΠΩΣ θα αξιοποιηθούν διδακτικά όλα αυτά στην εξ'αποστάσεως εκπαίδευση – τόσο στην σύγχρονη όσο και στην ασύγχρονη. Η χρήση μιας εξαιρετικής εφαρμογής, ενός πολύ καλοφτιαγμένου μουσικού παιχνιδιού μπορεί να κινητοποιήσει το ενδιαφέρον των μαθητών, να τους κρατήσει με ανοιχτές κάμερες και συγκεντρωμένους για περισσότερο χρόνο. Πώς όμως θα το αξιοποιήσουμε για να πετύχουμε τους στόχους του μαθήματος; Ποιες είναι οι μουσικές έννοιες που θα τους βοηθήσει να κατανοήσουν; Ποιες είναι οι μουσικές δεξιότητες που εξασκούνται; Πώς θα μπορέσουν να κατανοήσουν τις μουσικές έννοιες δημιουργικά, αξιοποιώντας δημιουργικές διαδικασίες με τη βοήθεια της τεχνολογίας;

Οι απαντήσεις σε αυτά τα ερωτήματα μας προσφέρουν στοιχεία που πιστεύω ότι αξίζει να κρατήσουμε και να ενισχύσουμε από όλη αυτή τη δοκιμασία που περάσαμε. Αυτά συνιστούν καινοτομίες που θα μας βοηθήσουν να εξελίξουμε τη διδασκαλία μας και στην μετά-COVID εποχή. Αντανακλούν τις πάγιες αναζητήσεις των εκπαιδευτικών μουσικής – Τι είναι αυτό που διδάσκουμε, ΠΩΣ το διδάσκουμε και ΓΙΑΤΙ.

Με την ημερίδα αυτή θέλουμε να δώσουμε βήμα στους εκπαιδευτικούς μουσικής να παρουσιάσουν τις ιδέες που έχουν εφαρμόσει, τις εφαρμογές που ανέπτυξαν και εξέλιξαν στη διάρκεια των προηγούμενων μηνών, τις προσαρμογές στο περιεχόμενο που είδαν ότι λειτούργησαν στις τάξεις τους και στα μαθήματά τους. Τους ζητήσαμε να οργανώσουν τις παρουσιάσεις τους με στόχο να συνδέσουν τις πρακτικές τους με τους στόχους των μαθημάτων τους, με τα αναμενόμενα μαθησιακά αποτελέσματα. Έτσι ώστε να πάρουμε ιδέες και να προβληματιστούμε.

Μπορεί να έχουμε επιστρέψει στη δια ζώσης εκπαίδευση, αλλά τα στοιχεία που προανέφερα, που προέκυψαν από τη συντελεσθείσα επανάσταση αξίζει να τα κρατήσουμε και να τα αξιοποιήσουμε. Να βρούμε νέους τρόπους να ενσωματώσουμε τα θετικά και τα αξιόλογα – αυτά που μάθαμε, αυτά που λειτούργησαν και έφεραν αποτέλεσμα- στην τάξη μας, στο σχολείο, στη διδασκαλία μας. Πώς θα μοιάζει το μάθημα της μουσικής στα σχολεία

μας στη μετά-COVID εποχή; Ένα ερώτημα για τον καθένα από εμάς, καθώς θα παρακολουθούμε τις σημερινές παρουσιάσεις.

Καλώς ήρθατε λοιπόν.

1^η ΣΥΝΕΔΡΙΑ

<https://www.youtube.com/watch?v=vteEAu1axaU&t=2s>

Ο χειμώνας του Βιβάλντι με τα «μάτια» των παιδιών

Σοφία Ζιώγα

Σύντομη περίληψη

Στο πλαίσιο των μαθημάτων Μουσικής Αγωγής και Εικαστικών και, σε συνεργασία με τον δάσκαλο της Δ' τάξης, οι μαθητές/ήτριες δημιουργούν ομαδικά παραμύθια και ζωγραφιές εμπνευσμένα από τις «Τέσσερις εποχές» του Βιβάλντι και συγκεκριμένα από το Α' μέρος του «Χειμώνα». Κατόπιν ηχογραφούν αφηγούμενα το παραμύθι – ιστορία τους .

Τίτλος διδακτικής ενότητας: Ακούω ενεργητικά- γράφω- ηχογραφώ - εικονογραφώ

Ηλικιακή ομάδα εφαρμογής: Δ' τάξη Δημοτικού

Ψηφιακό Υλικό μαθήματος: Audacity, Movie Maker

Προβλεπόμενη διάρκεια: 3 διδακτικές ώρες

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΔΡΑΣΗΣ

Μαθησιακό πρόβλημα

Η ενεργή εμπλοκή των παιδιών με την ψηφιακή μορφή του ήχου, η κατανόηση του τρόπου λειτουργίας ενός προγράμματος επεξεργασίας ήχου και η αξιοποίησή του.

Διδακτικοί στόχοι

Οι μαθητές/τριες επιδιώκεται:

- Να έρθουν σε επαφή και να εμβαθύνουν σε ένα έργο κλασικής μουσικής
- Να γνωρίσουν τη διαδικασία ηχογράφησης της φωνής
- Να έρθουν σε επαφή με την εμπειρία ηχογράφησης της φωνής
- Να γνωρίσουν τεχνικές και τρόπους απόδοσης της εικόνας
- Να ανακαλύψουν τον τόπο συνάντησης δύο μορφών τέχνης: μουσική και ζωγραφική

- Να γνωρίσουν τη διαδικασία της εικονογράφησης, ως εφαρμοσμένη καλλιτεχνική έκφραση
- Να προβούν σε παραγωγή λόγου
- Να καλλιεργήσουν την ενεργητική ακρόαση
- Να προβούν σε εικονογράφηση παραμυθιού
- Να καλλιεργήσουν την έννοια της συνεργατικότητας
- Να αναπτύξουν κριτική ικανότητα
- Να αναπτύξουν αισθητικά κριτήρια
- Να διεγερθούν πολυαισθητηριακές δεξιότητες
- Να καλλιεργήσουν δημιουργικότητα και φαντασία
- Να έρθουν σε επαφή με την κλασική μουσική και τους κλασικούς συνθέτες
- Να εκφραστούν στην κλίμακα των συναισθηματικών αποχρώσεων φωνητικά χωρίς τη συμμετοχή του σώματος
- Να αξιοποιήσουν τις φωνητικές και εκφραστικές ικανότητές τους για την ερμηνεία των κειμένων
- Να συνεργαστούν στις σημερινές δύσκολες συνθήκες πανδημίας
- Να εργαστούν ατομικά και η εργασία τους να ενταχθεί σε ένα συλλογικό έργο (παραγωγή βίντεο).

Περιεχόμενο και πορεία διδασκαλίας

Η αφόρμηση για την πρώτη διδακτική ώρα ήταν ένα απόσπασμα από τις τέσσερις εποχές του Βιβάλντι και συγκεκριμένα από το Α' μέρος (Χειμώνας). Οι μαθητές άκουσαν το απόσπασμα έχοντας λάβει την οδηγία από τον εκπαιδευτικό μουσικής πως ο στόχος, μετά την ακρόαση του αποσπάσματος, είναι να το περιγράψουν με το φαντασία τους. Στη συνέχεια με την τεχνική του καταγισμού ιδεών έγινε καταγραφή των ιστοριών που φαντάστηκαν και επέλεξαν την ιστορία που ήθελαν να δημιουργήσουν από κοινού. Με τις κατάλληλες ερωτήσεις ανατροφοδότησης από τον εκπαιδευτικό τα παιδιά έφτιαξαν μια ιστορία την οποία και καταγράψαμε.

Τη δεύτερη διδακτική ώρα ο εκπαιδευτικός έκανε ζέσταμα της φωνής των παιδιών με κατάλληλες ασκήσεις και μίλησε για την σωστή άρθρωση των συμφώνων. Ακολούθησε η ηχογράφηση της αφήγησης της ιστορίας των παιδιών με το πρόγραμμα Audacity.

Την τρίτη διδακτική ώρα οι μαθητές με την βοήθεια του εκπαιδευτικού Εικαστικών εικονογράφησαν την ιστορία.

ΑΝΑΣΤΟΧΑΣΜΟΣ

Αυτοαξιολόγηση

Τα παιδιά ελεύθερα αυτοσχεδίασαν μια ιστορία πάνω στο μουσικό απόσπασμα. Βίωσαν τη μουσική με το δικό τους προσωπικό τρόπο και εξωτερίκευσαν τις δικές τους ιδέες, εικόνες και συναισθήματα. Σεβάστηκαν τις απόψεις και ιδέες των συμμαθητών τους. Διαπίστωσαν πόσο αλλοιώνεται η φωνή τους κατά την ηχογράφησή της και ανέπτυξαν θετική στάση απέναντι στη μουσική ακρόαση (ενεργητικοί ακροατές). Με τη σωστή καθοδήγηση από τον εκπαιδευτικό τα παιδιά, ενεργητικά και όχι παθητικά, άκουσαν προσεχτικά μουσικά αποσπάσματα που υπό άλλες συνθήκες θα “απέρριπταν” χωρίς δεύτερη σκέψη.

Γενικές παρατηρήσεις/σχόλια

Κατά την ηχογράφηση είναι σημαντικό να δοθεί στους μαθητές η δυνατότητα να επαναλάβουν την ιστορία τους όσες φορές το επιθυμούν, διότι υπήρξαν παιδιά που δυσκολεύονταν να αρθρώσουν σωστά τον λόγο. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα να είναι πολύ αγχωμένα στην αρχή της ηχογράφησης. Επίσης, θα πρέπει να δοθεί ο απαιτούμενος χρόνος για την πρωτόγνωρη για αυτούς εμπειρία. Είναι σημαντικό να διαλέξουν για την ηχογράφηση ένα ήσυχο μέρος, ώστε να έχουν καλύτερα αποτελέσματα, χωρίς εξωτερικές παρεμβάσεις, σε ένα σπίτι ή δια ζώσης στο σχολείο (αν αυτό είναι εφικτό, μια και στο δικό μου σχολείο αυτό δεν ήταν) .

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Μπογδάνη – Σουγιούλ Δ., Σαλκιτζόγλου Δ. & Καψημάνη, Μ. (2020). *Μουσική Γ' και Δ' Δημοτικού*. Αθήνα: ΙΤΥΕ «ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ».

«Σκηνοθετώντας» ένα διαδραστικό ψηφιακό παραμύθι για τη Ρυθμική Αγωγή

Γεώργιος Τσίτας

Σύντομη περίληψη

Στο πλαίσιο των νέων δεδομένων που έθεσε στο εκπαιδευτικό - διδακτικό πράττειν η πανδημία του κορονοϊού και, κατ' επέκταση, η εξ αποστάσεως διδασκαλία, απαιτήθηκε η αναπροσαρμογή – ανασύνθεση προγενέστερου εκπαιδευτικού υλικού, εν προκειμένω, υλικού που αφορούσε τη Ρυθμική Αγωγή για τους μαθητές της Α΄ Γυμνασίου. Έτσι, δημιουργήθηκε ένα διαδραστικό βίντεο περίπου 6΄ (με τη χρήση του ελεύθερου λογισμικού Movie Maker), που, με αφορμή μία πρωτότυπη ιστορία, επενδεδυμένη με ηχητικά παραδείγματα και συμπεριλαμβάνοντας λέξεις – κλειδιά για τη Ρυθμική Αγωγή, επιχειρούσε να φέρει τους/τις μαθητές/τριες σε επαφή με τον καθοριστικό ρόλο της Ρυθμικής Αγωγής στην ταχύτητα εκτέλεσης ενός μουσικού έργου.

Πιο συγκεκριμένα, στο εν λόγω βίντεο, και, ανά τακτά χρονικά διαστήματα (περίπου ανά 30΄), τα παιδιά βρίσκονταν ενώπιον διαφορετικών όρων που αφορούσαν την «ταχύτητα» και καλούνταν να επιλέξουν έναν από αυτούς με κριτήριο το να συνάδει τόσο με την εξέλιξη της ιστορίας όσο και με το αντίστοιχο μουσικό απόσπασμα που ήταν ενσωματωμένο στο βίντεο. Οι απαντήσεις των παιδιών καταγράφονταν απευθείας στο Chat του Webex, με μήνυμα που απευθυνόταν μόνο στον διδάσκοντα (privately), ώστε να ελέγχεται συνεχώς και η συμμετοχή των παιδιών στην όλη διαδικασία και η ορθότητα των απαντήσεών τους. Οι απαντήσεις που κατατέθηκαν συζητήθηκαν αργότερα και στην ολομέλεια της τάξης.

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΔΡΑΣΗΣ

Τίτλος διδακτικής ενότητας: Α΄ Γυμνασίου - Ε΄ Ενότητα: Ταξιδεύω με τη μουσική 2. Στη χώρα του παραμυθιού

Ηλικιακή ομάδα εφαρμογής: Μαθητές/τριες 12 ετών της Α΄ Γυμνασίου

Ψηφιακό Υλικό μαθήματος: Βίντεο διάρκειας περίπου 6΄ με ενσωματωμένα μουσικά αρχεία ήχου

Μαθησιακό πρόβλημα

Η παρατεταμένη διδασκαλία μέσω Webex το σχολικό έτος 2020-2021, λόγω της πανδημίας του Covid 19, επηρέασε αρνητικά την πραγματοποίηση βιωματικών δραστηριοτήτων (π.χ. τραγούδι, εκτέλεση μουσικών οργάνων, body percussion κλπ.). Το γεγονός αυτό επηρέασε αναμφίβολα το βαθμό αφομοίωσης μουσικών εννοιών, όπως είναι το τονικό ύψος, η χροιά, ο ρυθμός κ.ο.κ. από μέρους των μαθητών/τριών. Ιδιαίτερα σε ό,τι αφορά τον ρυθμό, ο ετεροχρονισμός μεταξύ των Ηλεκτρονικών Υπολογιστών, όπως και οι σύντομες, αλλά συχνές διακοπές κατά την ώρα διεξαγωγής του μαθήματος, καθιστούσαν πολύ δύσκολη την αποτελεσματική διδασκαλία του. Κατόπιν τούτων, χρειάστηκε να βρεθεί ένας εναλλακτικός τρόπος διδακτικής προσέγγισης του «ρυθμού», γενικά, και της «ρυθμικής αγωγής» ειδικότερα, θέματα που θίγονται, κυρίως, στην Ε΄ ενότητα του Σχολικού εγχειριδίου της Α΄ Γυμνασίου. Στη συγκεκριμένη περίπτωση, επιλέχτηκε η δημιουργία ενός σύντομου διαδραστικού βίντεο που να εστιάζει στη διδασκαλία της Ρυθμικής Αγωγής.

Διδακτικοί στόχοι

Με το πέρας της δραστηριότητας οι μαθητές αναμενόταν να μπορούν:

1. να διακρίνουν τους όρους που αφορούν τη Ρυθμική Αγωγή από όρους που αφορούν τη δυναμική (π.χ. αργά - σιγά),
2. να περιγράφουν με λέξεις (είτε επιλέγοντας την καταλληλότερη μεταξύ δοσμένων λέξεων είτε ανασύροντας κάποια από το λεξιλόγιό τους) ό,τι αφορά τη Ρυθμική Αγωγή ενός έργου,
3. να κατανοήσουν ότι η ταχύτητα εκτέλεσης ενός μουσικού έργου βασίζεται σε συγκεκριμένες γραπτές οδηγίες (όρους και αριθμητικές ενδείξεις) του συνθέτη,
4. να αντιστοιχούν ορθά τους ελληνικούς όρους που μπορεί να περιγράφουν τη Ρυθμική Αγωγή και τους ευρέως χρησιμοποιούμενους ιταλικούς όρους.

Περιεχόμενο και πορεία διδασκαλίας

Η παρούσα δραστηριότητα αποτελεί το πρώτο μέρος από τα τρία συνολικά μέρη ενός βίντεο (συνολικής διάρκειας περίπου 18') που σχεδιάστηκε και δημιουργήθηκε, προκειμένου οι μαθητές να κατανοήσουν τρεις βασικές παραμέτρους της μουσικής: τη ρυθμική αγωγή, τη δυναμική και την ερμηνεία.

Στην αφόρμηση της διδασκαλίας που διήρκεσε 5', οι μαθητές του τμήματος κλήθηκαν να δουν και να ακούσουν -με διαμοιρασμό οθόνης στο Webex- δύο φορές συνεχόμενες τα πρώτα 20'' της εισαγωγής Coriolan του Μπετόβεν και να γράψουν στο chat μία λέξη που να περιγράφει τη μουσική που ακούσανε. Κατόπιν, κλήθηκαν να δικαιολογήσουν τις απαντήσεις τους (ενδεικτικά αναφέρω κάποιες από αυτές: κοφτό, απότομο, δυνατό, βαρύ, φοβιστικό, κλπ.), αποσαφηνίζοντας ποιοι από τους όρους μπορεί να περιγράψουν την ταχύτητα, ποιοι τη δυναμική και ποιοι τυχόν συναισθήματα που προσεγγίζουν περισσότερο την έννοια της ερμηνείας.

Αφού συζητήθηκαν οι επιλογές των παιδιών και ταξινομήθηκαν, στο μέτρο του εφικτού, οι απαντήσεις τους, καθότι υπήρξαν και παιδιά που είτε δεν απάντησαν, είτε απάντησαν με κρίσεις άσχετες με το ζητούμενο (π.χ. μου άρεσε, ή δεν μου άρεσε το κομμάτι), αφιερώθηκε περίπου ένα 5λεπτο, για να περιγραφεί η δραστηριότητα που ακολούθησε και να δοθούν οι κατάλληλες οδηγίες (τι συμπληρώνουμε, με ποιο κριτήριο, πού και πώς απαντάμε, κλπ).

Στο υπόλοιπο 25λεπτο της ώρας, προβλήθηκε το 18λεπτο βίντεο (το τμήμα του που αφορά τη Ρυθμική Αγωγή περιλαμβάνεται στην εδώ παρουσίαση), απαντήθηκαν οι ερωτήσεις που τέθηκαν στους μαθητές και συζητήθηκαν οι επιλογές τους, με έμφαση σε εκείνες τις περιπτώσεις, όπως π.χ. στην ερμηνεία της μουσικής, που δεν υπάρχει αναγκαστικά «σωστό» και «λάθος». Εννοείται πως όπου κρίθηκε απαραίτητο, την ώρα της παρουσίασης του βίντεο δόθηκαν διευκρινίσεις από μέρους μου. Χαρακτηριστικό παράδειγμα το ότι χρειάστηκε να εξηγηθεί σε αρκετά παιδιά η έννοια των όρων «επιταχύνω» και «επιβραδύνω».

Στο τελευταίο 5λεπτο της διδακτικής ώρας, τα παιδιά άκουσαν το 1' από το 3^ο μέρος της Σονάτας υπό το Σελινόφως του Μπετόβεν και τους ζητήθηκε να διαλέξουν μία λέξη από αυτές που χρησιμοποιήθηκαν στο βίντεο ή τον αντίστοιχο ιταλικό όρο (που συμπεριλαμβανόταν στο βίντεο) και να τον γράψουν στο chat, προσδιορίζοντας το εάν πρόκειται για Ρυθμική Αγωγή, Δυναμική ή Ερμηνεία.

Τέλος, το κάθε παιδί έπρεπε να αποχαιρετήσει την ομάδα, ανοίγοντας το μικρόφωνό του την ώρα που έβγαινε από την τάξη του Webex, με μία από τις λέξεις με τις οποίες είχαμε ασχοληθεί στη διδακτική ώρα.

Όλες οι δραστηριότητες ήταν έτσι δομημένες, ώστε οι μαθητές να βρίσκονται συνεχώς σε εγρήγορση και να καταδεικνύουν το πόσο συμμετέχουν στην όλη διαδικασία ακόμη και με κλειστές κάμερες. Αξίζει να σημειωθεί ότι, για λόγους ασφαλείας και ταχύτητας στην τηλεκπαίδευση, ήταν πάγια τακτική της συντριπτικής πλειονότητας των συναδέλφων της σχολικής μου μονάδας το μάθημα να πραγματοποιείται με κλειστές κάμερες, γεγονός που επιβάλλει άλλους τρόπους ανατροφοδότησης και παρατήρησης της εμπλοκής των παιδιών στη διδακτική διαδικασία.

Συνεπώς, τόσο το περιεχόμενο όσο και η πορεία της διδασκαλίας καθορίστηκαν από τους διδακτικούς στόχους, τις συνθήκες και τα διαθέσιμα μέσα.

ΑΝΑΣΤΟΧΑΣΜΟΣ

Αυτοαξιολόγηση

Η διδασκαλία προσομοίαζε σε παιχνίδι παρατηρητικότητας και γνώσεων. Επιπλέον, η μορφή του διαδραστικού βίντεο ενείχε χαρακτήρα διαμορφωτικής αξιολόγησης, καθότι μετροφοδοτούσε συνεχώς με πληροφορίες σχετικά με τον βαθμό επίτευξης των διδακτικών στόχων που είχαν τεθεί και, μάλιστα, για όλους τους μαθητές ανεξαιρέτως. Επιπλέον, ολοκληρώθηκε χωρίς προβλήματα και εντός τους προβλεπόμενου χρόνου.

Πέρα των παραπάνω, η πλειονότητα των μαθητών φάνηκε όχι μόνο να κατανόησε την έννοια και τον ρόλο της Ρυθμικής Αγωγής στη μουσική, και μάλιστα με έναν τρόπο που θα μπορούσε να λειτουργήσει επικουρικά στον παραδοσιακή και πολύ ουσιαστική βιωματική μάθηση που επιτυγχάνεται στη φυσική τάξη, αλλά και να πέρασε ευχάριστα, απολαμβάνοντας μουσικές που δεν βρίσκονται πάντα στις προτιμήσεις των μαθητών.

Τέλος, φαίνεται πως οι θετικές ανατροφοδοτήσεις μου για τις ορθές απαντήσεις των περισσότερων μαθητών, ενίσχυσαν το αίσθημα ότι «τα καταφέρνουν» και διατήρησαν το καλό κλίμα για το μάθημα της μουσικής.

Γενικές παρατηρήσεις/σχόλια

Εν κατακλείδι, η παρούσα δραστηριότητα με ωφέλησε πολλαπλώς, καθότι αφενός με κινητοποίησε να αξιοποιήσω ποικίλες δημιουργικές δεξιότητές μου, για να φτιάξω το διαδραστικό βίντεο, και αφετέρου ανέτρεψε το δυσάρεστο αίσθημα που αρκετές φορές έχω βιώσει κι εγώ, όπως νομίζω και πολλοί άλλοι συνάδελφοι, σχετικά με τη σύγχρονη τηλεκπαίδευση και που συνοψίζεται στην εξής φράση: “είναι σαν να μιλάω σε τοίχο”. Αυτή λοιπόν η δραστηριότητα έσπασε έστω και προσωρινά αυτόν τον «τοίχο».

Το βίντεο είναι διαθέσιμο στον παρακάτω υπερσύνδεσμο:

https://drive.google.com/file/d/1msyqYnkjDbZ_u95zHAzYkLjqUtDNRUN5/view?usp=sharing

BIBΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Σταυρίδης, Μ., Σκορδή, Μ., & Χατζηγεωργίου – Λυμπούρη Α. (2020). *Μουσική Α΄ Γυμνασίου Βιβλίο Μαθητή*. Αθήνα: ΙΤΥΕ, Διόφαντος, Αθήνα.

Σταυρίδης, Μ., Σκορδή, Μ., & Χατζηγεωργίου – Λυμπούρη Α. (2012). *Μουσική Α΄ Γυμνασίου, Βιβλίο Εκπαιδευτικού*. Αθήνα: ΟΕΔΒ.

Ζωγραφίζοντας τη μουσική: σύνθεση ηλεκτροακουστικής μουσικής στην ψηφιακή τάξη μέσω γραφικών αναπαραστάσεων

Αντωνία Δήμου

Σύντομη περίληψη

Η μουσική του 20^{ου} αιώνα είναι ένα σημαντικό κεφάλαιο στην ιστορία της μουσικής. Εξέχουσα θέση σε αυτή καταλαμβάνει η ηλεκτροακουστική μουσική (σύνθεση που συνδυάζει ηλεκτρονικούς και φυσικούς ήχους), η οποία είναι υπεύθυνη για τη διαμόρφωση του μουσικού ηχητικού τοπίου από το 2^ο μισό του αιώνα. Ένας από τους σημαντικότερους εκπρόσωπους αυτού του μουσικού ρεύματος είναι ο Ιάννης Ξενάκης. Παράλληλα με τις άλλες καινοτόμες δράσεις του, ο Ξενάκης δημιούργησε το σύστημα «UPIC/Πολυαγωγή», ένα σχεδιαστήριο το οποίο ήταν συνδεδεμένο με ηλεκτρονικό υπολογιστή και μετέτρεπε κάθε γράφημα σε ήχο. Το UPIC χρησιμοποιήθηκε τόσο ως μέσο σύνθεσης, όσο και για εκπαιδευτικούς σκοπούς.

Στο πλαίσιο της ενότητας «Το ταξίδι της μουσικής στον 20^ο αι.», οι μαθητές της Γ' Γυμνασίου έρχονται σε επαφή με τη διαδικασία της σύνθεσης ηλεκτροακουστικής μουσικής στην ψηφιακή τάξη, μέσω της πλατφόρμας Synesthesie, η οποία είναι δομημένη με βάση τις αρχές του UPIC.

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΔΡΑΣΗΣ

Τίτλος διδακτικής ενότητας: «Το ταξίδι της μουσικής στον 20^ο αιώνα: Η μουσική πρωτοπορία στην Ελλάδα του 20^{ου} αι.»

Ηλικιακή ομάδα εφαρμογής: Γ' Γυμνασίου (14-15 ετών)

Ψηφιακό Υλικό μαθήματος: <http://www.centre-iannis-xenakis.org/>,
<https://synesthesie.buzzinglight.com/>

Μαθησιακό πρόβλημα

Η εξοικείωση των μαθητών με πρωτοποριακά και πειραματικά μουσικά ρεύματα του 20^{ου} αι.

Διδακτικοί στόχοι

Μέσω του μαθήματος επιδιώκεται:

- Η γνωριμία των μαθητών με πειραματικά μουσικά ρεύματα του 20^{ου} αι.
- Η σύνδεση της μουσικής του 20^{ου} αι. με τις υπόλοιπες τέχνες
- Ο πειραματισμός πάνω στο υλικό της μουσικής πρωτοπορίας του 20^{ου} αι.
- Η σύνθεση ηλεκτροακουστικής μουσικής μέσα από γραφήματα που πραγματοποιήθηκε στην πλατφόρμα **Synesthesie**.

Περιεχόμενο και πορεία διδασκαλίας

- Σύντομη συζήτηση για τις εξελίξεις στην τέχνη του 20^{ου} αιώνα, μέσα από πληροφορίες που δίνονται στο βιβλίο μαθητή.
- Γνωριμία με τα σύγχρονα ρεύματα της μουσικής του 20^{ου} αιώνα.
- Παρουσίαση της ιστορίας της ηλεκτροακουστικής μουσικής, μέσω PowerPoint.
- Ιδιαίτερη αναφορά στην ανάπτυξη του ρεύματος της ηλεκτροακουστικής μουσικής στην Ελλάδα.
- Ακρόαση έργων ηλεκτροακουστικής μουσικής σημαντικών Ελλήνων και ξένων συνθετών.
- Παρουσίαση βιογραφικού του Ιάννη Ξενάκη.
- Παρουσίαση του συστήματος «UPIC/Πολυαγωγή», μέσω video.
- Ακρόαση μουσικών έργων του Ξενάκη και άλλων συνθετών, δημιουργημένα στο UPIC.
- Παρουσίαση της πλατφόρμας **synesthesie**.
- Πειραματική δημιουργία των μαθητών πάνω στην πλατφόρμα **synesthesie**.
- Σύνθεση πρωτότυπων μουσικών έργων των μαθητών μέσα από την πλατφόρμα, σε πραγματικό χρόνο (real time).

ΑΝΑΣΤΟΧΑΣΜΟΣ

Αυτοαξιολόγηση

- Οι μαθητές έγιναν πιο δεκτικοί σε μουσικά είδη που δε γνώριζαν.

- Παρατηρήθηκε διάθεση συνεργασίας, κατά τη διάρκεια της σύνθεσης σε πραγματικό χρόνο.
- Οι μαθητές επέδειξαν υπομονή και αλληλοσεβασμό απέναντι στο μουσικό αποτέλεσμα της προσπάθειας των συμμαθητών τους.
- Παρατηρήθηκε ενίσχυση της αυτοεκτίμησης των μαθητών, η οποία προήλθε από την δημιουργία των μουσικών τους έργων.

Γενικές παρατηρήσεις/σχόλια

Τα πειραματικά μουσικά ρεύματα του 20^{ου} αι. έτυχαν ευρείας αποδοχής από τους μαθητές. Οι ίδιοι αισθάνθηκαν ότι έβαλαν το δικό τους λιθαράκι στο οικοδόμημα της ηλεκτροακουστικής μουσικής.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Manning, P. (1993). *Electronic & Computer Music*. Oxford: Clarendon Press.

Schrader, B. (1982). *Introduction to Electro-Acoustic Music*. New Jersey: Prentice Hall, Inc.

Σολωμός, Μ., & Hoffmann, P. (1998). *The Electroacoustic Music of Iannis Xenakis*. Proceedings από το «1^ο Συμπόσιο Ηλεκτρονικής Μουσικής». Κέρκυρα: Ιόνιο Πανεπιστήμιο, Τμήμα Μουσικών Σπουδών.

Το βίντεο ως αφορμή για ανατροφοδότηση και δημιουργία

Παρασκευή Μακρινού

Σύντομη περίληψη

Η συγκεκριμένη διδακτική πρόταση βασίζεται στην παρατήρηση του βίντεο, το οποίο χρησιμοποιείται πολλαπλώς στη διδασκαλία. Πιο συγκεκριμένα οι μαθητές:

- καλούνται μέσα από στοχευμένες ερωτήσεις να παρατηρήσουν ακουστικά και οπτικά το βίντεο
- κινητοποιούνται από αυτό και προχωρούν στην κατασκευή ηχογόνων σωμάτων
- μιμούνται τον τρόπο λειτουργίας των μουσικών του βίντεο και προχωρούν σε μουσική πράξη

Μέσα από την παρατήρηση οι μαθητές συνειδητοποιούν ότι οι ιδιότητες του ήχου που διδάχθηκαν σε προηγούμενα μαθήματα δεν είναι κάτι θεωρητικό, αντίθετα είναι κάτι απτό, που μπορεί να γίνει αντιληπτό και διακριτό από τους ίδιους. Η ανατροφοδότηση αυτή βοηθά στην αφομοίωση των θεμελιωδών αυτών εννοιών. Μέσα από την παρατήρηση καλλιεργούνται οι νοητικές δεξιότητες της διάκρισης και του σχηματισμού της έννοιας. Τέλος, με αυτόν τον τρόπο διδασκαλίας έχει παρατηρηθεί ότι αφομοιώνεται καλύτερα η θεωρητική γνώση, καθώς συνδέεται με την πραγματικότητα και εφαρμόζεται στην πράξη.

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΔΡΑΣΗΣ

Τίτλος διδακτικής ενότητας: Οι ιδιότητες του ήχου

Ηλικιακή ομάδα εφαρμογής: Α' Γυμνασίου (12 ετών)

Ψηφιακό Υλικό μαθήματος: Βίντεο του συγκροτήματος Stomp, πρόγραμμα **Ease US Video**.

Μαθησιακό πρόβλημα

Επειδή η έννοια «Μουσική» είναι συνδεδεμένη με τα μουσικά όργανα, οι μαθητές δυσκολεύονται να αντιληφθούν τον τρόπο με τον οποίο μπορεί να παραχθεί μουσική χωρίς αυτά. Μέσω αυτής της προσέγγισης οι μαθητές αντιλαμβάνονται ότι η μουσική μπορεί να

παραχθεί μέσω απλών χρηστικών αντικειμένων, χρησιμοποιώντας με έξυπνο τρόπο τις ιδιότητες του ήχου.

Διδακτικοί στόχοι

Οι δραστηριότητες στοχεύουν στο:

1. Να μπορούν οι μαθητές να κάνουν παρατηρήσεις σε επίπεδο ακουστικό και οπτικό
2. Να συνδέσουν τα αποτελέσματα της παρατήρησής τους με το θεωρητικό πλαίσιο που έχει ήδη διδαχθεί
3. Να δημιουργήσουν κατασκευή ηχογόνων σωμάτων και να περιγράψουν τις κατασκευές τους ως προς τον ήχο
4. Να μιμηθούν τον τρόπο παραγωγής μουσικής, όπως αυτός παρουσιάζεται στο βίντεο.

Περιεχόμενο και πορεία διδασκαλίας

Χρησιμοποιείται το βίντεο του συγκροτήματος Stomp, <https://www.youtube.com/watch?v=US7c9ASVfNc>, το οποίο έχει μετατραπεί σε εκπαιδευτικό υλικό, προσθέτοντας με μορφή υποτίτλων ερωτήσεις, όπως:

Αυτό που ακούμε είναι μουσική;

Υπάρχουν μουσικά όργανα;

Τι αντικείμενα παρατηρείτε;

Οι ήχοι των αντικειμένων έχουν το ίδιο ηχόχρωμα;

Μπορείτε να εντοπίσετε αντικείμενα που παράγουν ψηλούς ήχους;

Παρατηρείτε διαφορές στην ένταση του ήχου;

Υπάρχουν ήχοι με μεγαλύτερη και άλλοι με μικρότερη διάρκεια;

Υπάρχουν «σιωπές» ανάμεσα από τους ήχους;

Στις ερωτήσεις αυτές θα κληθούν να απαντήσουν μετά την προβολή οι μαθητές. Με την ανατροφοδότηση αυτή οι ιδιότητες του ήχου αφομοιώνονται.

Στη συνέχεια, με κίνητρο το στοιχείο ότι στο βίντεο παράγεται μουσική μέσα από χρήση απλών χρηστικών αντικειμένων, οι μαθητές προχωρούν σε ατομικές εργασίες για το σπίτι, ερευνούν υλικά και αντικείμενα που δεν χρησιμοποιούνται πια και δημιουργούν ηχογόνα σώματα με απλές οδηγίες που δίνονται σε σχετικό φύλλο εργασίας.

Παρουσιάζονται οι εργασίες από τον κάθε μαθητή ξεχωριστά με περιγραφή της κατασκευής, αλλά και του ήχου του κάθε οργάνου, χρησιμοποιώντας στην περιγραφή τις ιδιότητες του ήχου.

Οι μαθητές χωρίζονται σε ομάδες με τη δυνατότητα που τους δίνει το Webex και χρησιμοποιώντας τις κατασκευές τους παίζουν απλά ρυθμικά σχήματα, μιμούμενοι το βίντεο.

Όταν η τάξη συναντηθεί στο φυσικό της χώρο, οι παραπάνω δραστηριότητες μπορούν να συμπληρωθούν με μία ακόμη: οι επιμέρους ομάδες να ενωθούν σε μία και, με τη διεύθυνση του καθηγητή, να δημιουργηθεί μια σύνθεση αποτελούμενη από τη συμπλοκή των ρυθμικών σχημάτων που η κάθε υποομάδα έχει μελετήσει. Ο ηχητικός αυτός πειραματισμός καλό είναι να ηχογραφείται για να έχουν οι μαθητές αντίληψη του πλήρους ακούσματος.

Σημ 1: το επεξεργασμένο βίντεο, το φύλλο εργασίας για την κατασκευή των ηχογόνων σωμάτων, καθώς και η ηχογράφιση αναρτώνται στην ηλεκτρονική τάξη.

Σημ 2: για την επεξεργασία του βίντεο χρησιμοποιήθηκε το πρόγραμμα **Ease US Video**.

ΑΝΑΣΤΟΧΑΣΜΟΣ

Αυτοαξιολόγηση

Με αυτόν τον τρόπο διδασκαλίας παρατήρησα ότι συμμετείχαν όλοι οι μαθητές, ακόμη και οι πιο χαμηλών τόνων χαρακτήρες. Με τις ατομικές εργασίες, αλλά και την ομαδική δημιουργία αναπτύχθηκαν πολύ θετικά συναισθήματα. Το μάθημα είχε έντονη διάδραση και το γεγονός ότι, με την επιστροφή στη διαζώσης διδασκαλία, θα λειτουργούσαν όλες οι ομάδες μαζί σαν ένα συγκρότημα σε μια ενιαία σύνθεση, τους ενθουσίασε! Αξίζει να σημειωθεί ότι η ικανότητα των παιδιών να παρατηρήσουν μέσω των αισθήσεών τους, να περάσουν στην αφομοίωση της γνώσης και τέλος να δημιουργήσουν κάτι νέο, βελτίωσε την αυτοεικόνα τους, καθώς ενισχύθηκε η αυτοπεποίθησή τους.

Γενικές παρατηρήσεις/σχόλια

Με την συγκεκριμένη προσέγγιση, μέσω της ανάπτυξης των νοητικών δεξιοτήτων, καλλιεργείται η κριτική σκέψη και ο μαθητής παίρνει το ρόλο του ερευνητή. Μαθαίνει να επεξεργάζεται την πληροφορία που βλέπει και ακούει. Σε μια εποχή που στην εκπαίδευση η απομνημόνευση χιλιάδων, συχνά ασύνδετων πληροφοριών, είναι η πιο συνηθισμένη πρακτική, η ανακάλυψη της γνώσης μέσω της παρατήρησης και της κρίσης είναι ιδιαίτερα χρήσιμο «εργαλείο» στα χέρια των μαθητών μας.

Η διδασκαλία των μουσικών οργάνων με το εργαλείο Google Forms

Ευανθία Καγκάδη

Σύντομη περίληψη

Η πρόσφατη υγειονομική κρίση επηρέασε δραστικά τον κόσμο της εκπαίδευσης, εφόσον κατέστη αναγκαία η συνθήκη της εξ αποστάσεως μάθησης. Η εξοικείωση μαθητών και εκπαιδευτικών με τις νέες εκπαιδευτικές πρακτικές είναι από μόνη της μία πρόκληση. Ειδικότερα στο μάθημα της μουσικής γενικής παιδείας στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση, που οι μαθησιακοί στόχοι, πέραν της κατάκτησης του γνωστικού αντικείμενου, περιλαμβάνουν τη γενικότερη ψυχοκινητική και συναισθηματική ανάπτυξη των μαθητών, η στοχευμένη χρήση ηλεκτρονικών εργαλείων είναι επιτακτική.

Το λογισμικό *Google Forms* δίνει τη δυνατότητα δημιουργίας φύλλων εργασίας στα οποία μπορούν να μεταφορτωθούν αρχεία με οπτικοακουστικό υλικό και εικόνες, τη χρήση των οποίων προϋποθέτει το μάθημα της μουσικής. Δίνει, επίσης, τη δυνατότητα δημιουργίας ερωτήσεων ανοικτού ή κλειστού τύπου διαφόρων ειδών (σύντομη απάντηση, πολλαπλές επιλογές, πλαίσια ελέγχου, κλίμακα κλπ.), με ή χωρίς βαθμολόγιο, στις οποίες ο εκπαιδευτικός μπορεί να δει το βαθμό κατανόησης όσων έχει διδάξει και να συλλέξει αυτόματα στατιστικά δεδομένα.

Λαμβάνοντας δε υπ' όψιν το γεγονός ότι οι εκπαιδευτικοί μουσικής στα Γενικά Γυμνάσια έρχονται σε επαφή με μεγάλο αριθμό μαθητών, συμπεραίνουμε ότι το λογισμικό *Google Forms* απλοποιεί τη διεξαγωγή της εξ αποστάσεως διδασκαλίας και ενισχύει την ανατροφοδότηση και την αυτοαξιολόγηση του εκπαιδευτικού έργου. Στην παρουσίαση αυτή περιγράφονται τρόποι αξιοποίησης του συγκεκριμένου εργαλείου για τη διδασκαλία της ενότητας «*Τα είδη και οι οικογένειες των μουσικών οργάνων*» στην Α' τάξη του Γενικού Γυμνασίου, με την παρουσίαση φύλλων εργασίας σε συνδυασμό με τη στοχοθεσία του μαθήματος.

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΔΡΑΣΗΣ

Τίτλος διδακτικής ενότητας: Τα είδη και οι οικογένειες των μουσικών οργάνων

Ηλικιακή ομάδα εφαρμογής: Α΄ Γυμνασίου (12 ετών) / Γενικό Γυμνάσιο

Ψηφιακό Υλικό μαθήματος: [Η διδασκαλία των μουσικών οργάνων με το εργαλείο google form \(Οδηγός εισήγησης σε ηλεκτρονικό βιβλίο\)](#)

[1ο Φύλλο εργασίας/Επαναληπτικό φύλλο εργασίας στα μουσικά όργανα](#)

[2ο φύλλο εργασίας/Μουσικές Σπαζοκεφαλιές](#)

Μαθησιακό πρόβλημα

Μέσω του λογισμικού αυτού ήταν:

- Εύκολη η πρόσβαση των μαθητών στις δραστηριότητες της ασύγχρονης αλλά και της σύγχρονης εξ αποστάσεως εκπαίδευσης από οποιαδήποτε συσκευή, χωρίς να απαιτείται εξειδικευμένος ηλεκτρονικός εξοπλισμός, εξειδικευμένο ηλεκτρονικό λογισμικό ή εγγραφή σε εκπαιδευτική πλατφόρμα (eclass, eme).
- Άμεση η επεξεργασία και αποστολή εργασιών, χωρίς να είναι απαραίτητη η τροποποίηση, η μετονομασία, η αποθήκευση και η αποστολή αρχείων, με αποτέλεσμα να απλοποιούνται αισθητά οι εξ αποστάσεως διδακτικές πρακτικές.
- Η χρήση και η αξιοποίηση οπτικοακουστικού υλικού στην εκπαιδευτική διαδικασία με διαδραστικό τρόπο για την επίτευξη μαθησιακών στόχων.
- Η ανίχνευση των ιδεών και των απόψεων των μαθητών και επεξεργασία αυτών, με σκοπό τον επανασχεδιασμό και τη γενικότερη βελτίωση του μαθήματος της μουσικής.

Διδακτικοί στόχοι

Οι στόχοι που τίθενται αφορούν στην:

- Εμπλοκή του συνόλου των μαθητών στην εκπαιδευτική διαδικασία
- Ενίσχυση της παρατηρητικότητας σε σχέση με τη μουσική και ανάπτυξη της ικανότητας της ενεργής ακρόασης
- Καλλιέργεια της δημιουργικότητας και των ψηφιακών δεξιοτήτων των μαθητών

- Αξιολόγηση του βαθμού επίτευξης των εκπαιδευτικών στόχων

Περιεχόμενο και πορεία διδασκαλίας

Στόχος στη διδασκαλία της συγκεκριμένης ενότητας ήταν, αφού οι μαθητές έρθουν σε επαφή με διαφορετικά είδη μουσικών οργάνων, να είναι σε θέση να αναγνωρίζουν μουσικά όργανα, να τα κατηγοριοποιούν, να εφαρμόζουν αυτά που γνωρίζουν αξιολογώντας μουσικά δρώμενα, να λύνουν μουσικά προβλήματα και να κάνουν μουσικές κατασκευές (μουσικά όργανα ή μικρά μουσικά έργα).

ΑΝΑΣΤΟΧΑΣΜΟΣ

Αυτοαξιολόγηση

Το λογισμικό *Google Forms* διευκόλυνε την εξ αποστάσεως διεξαγωγή του μαθήματος. Ειδικότερα συνέβαλε:

- 1) Στην εύκολη προβολή και διαχείριση οπτικού και οπτικοακουστικού υλικού, ενισχύοντας την ενεργή συμμετοχή των μαθητών στην εκπαιδευτική διαδικασία, τη μάθηση, την κατανόηση, την κριτική ικανότητα και τη δημιουργικότητα των μαθητών,
- 2) Στην άμεση συλλογή πληροφοριών για τις μουσικές προτιμήσεις των μαθητών αλλά και τις μαθησιακές ανάγκες τους (στατιστικά, επεξεργασία απαντήσεων κλπ.),
- 3) Στην αυτοαξιολόγηση της εκπαιδευτικής διαδικασίας από τον εκπαιδευτικό.

Γενικές παρατηρήσεις/σχόλια

Το λογισμικό *Google Forms* μπορεί να αξιοποιηθεί αποτελεσματικά για την επίτευξη εκπαιδευτικών στόχων. Διευκολύνει τη σύγχρονη και ασύγχρονη εξ αποστάσεως εκπαίδευση και συμβάλλει στη μάθηση, στην κατανόηση, στην εφαρμογή, στην ανάλυση και στην αξιολόγηση των γνώσεων που αποκτούν οι μαθητές κατά τη διδασκαλία του μαθήματος της μουσικής.

BIBΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Yasemin KoçakUsluel & Sacide GüzinMazman (2009). Adoption of Web 2.0 tools in distance education. *Procedia Social and Behavioral Sciences* Vol. 1, 818–823.

Θεοφανέλλης, Τ. & Σωτηρίου, Σ. (2011). Τα έγγραφα google και η αξιοποίηση τους στην εκπαίδευση. Στο: Κ. Γλέζου, Σ. Σωτηρίου, & Ν. Τζιμόπουλος (Επιμ.) *Πρακτικά Εργασιών του Πανελληνίου Συνεδρίου των Εκπαιδευτικών για τις ΤΠΕ “Αξιοποίηση των Τεχνολογιών της Πληροφορίας και της Επικοινωνίας στην Διδακτική Πράξη”* σσ. 1-5. Σύρος, 6-8 Μαΐου 2011.

Η διδασκαλία των Χορικών του Μπαχ στην ψηφιακή τάξη

Ελίζα Κοντοπούλου

Σύντομη περίληψη

Μέσα από ένα ψηφιακό ταξίδι στη Λειψία, οι μαθητές του Μουσικού Σχολείου Πειραιά επισκέπτονται τον Άγιο Θωμά (εκκλησία στην οποία ο Μπαχ κατείχε τη θέση του Κάντορα). Ανακαλύπτουν τον συνθέτη, τη μόδα και την αισθητική του Μπαρόκ, γνωρίζουν τα όργανα και τις αντιλήψεις της εποχής. Οι μαθητές χωρισμένοι σε ομάδες μελετούν το είδος σύνθεσης που ονομάζεται "Χορικό" και τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του εντοπίζοντας ομοιότητες και διαφορές με όσα διδάσκονται στο μάθημα της αρμονίας στο Λύκειο. Ακούν μουσική κριτικά, κάνουν πρόβες σε μικρά φωνητικά σύνολα και επιχειρούν να εναρμονίσουν, σύμφωνα με τους κανόνες του χορικού, τη μελωδία από τον ύμνο: "Auf, auf! Mein Herz, mit Freuden" με τελικό σκοπό μια συναυλία στο χώρο της εκκλησίας.

Η παρουσίαση της ενότητας με τον συγκεκριμένο τρόπο αποβλέπει τόσο στην καλύτερη εμπέδωση της ύλης του μαθήματος της αρμονίας, με τα πλεονεκτήματα που απορρέουν από τη συνεργασία και την ενεργητική, διερευνητική/ανακαλυπτική μάθηση, όσο και την ενίσχυση της δημιουργικότητας με την αξιοποίηση των δεξιοτήτων του κάθε μαθητή. Δυνατότητες ανοίγονται, επίσης, για μελλοντικές δράσεις (παρουσιάσεις, συναυλίες, παραγωγή βίντεο), όπως και διαθεματικές συνεργασίες με εκπαιδευτικούς άλλων κλάδων του σχολείου, όπως Ιστορίας, Καλλιτεχνικών, Γερμανικής γλώσσας, Θρησκευτικών κ.ά.

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΔΡΑΣΗΣ

Τίτλος διδακτικής ενότητας: Τα Χορικά του Bach (αρχική εκτίμηση για 5 διδακτικές ώρες)

Ηλικιακή ομάδα εφαρμογής: Β' και Γ' Λυκείου μαθητών Μουσικών Σχολείων

Ψηφιακό Υλικό μαθήματος: Χρησιμοποιείται ένας μεγάλος αριθμός λογισμικών ειδικής και γενικής χρήσης, εγκατεστημένου ειδικού υλικού με σαφή διδακτικό σκοπό και περιβάλλοντα μάθησης που προάγουν την ανακάλυψη, τη διερεύνηση και την κοινωνική αλληλεπίδραση. Ενδεικτικά χρησιμοποιήθηκαν:

πλατφόρμα: webex cisco,

εφαρμογές: musescore, choralia.net ,

ιστότοποι/ιστοσελίδες: <https://el.tripnholidays.com/2103-leipzig-d-fs-lei-el>

https://www.thomaskirche.org/users.uoa.gr/~foulias/txtf/Bach_choraele_II.htm

Μαθησιακό πρόβλημα

Το μάθημα της Αρμονίας χαρακτηρίζεται πολύ συχνά από τους μαθητές ως δύσκολο και απαιτητικό, λόγω της μεγάλης ύλης και των πολλών κανόνων που πρέπει να εμπεδωθούν. Ειδικά, στις συνθήκες της πανδημίας, η κατάσταση δείχνει να επιδεινώνεται με τη συνεχόμενη εξ αποστάσεως εκπαίδευση που τελικά οδηγεί αρκετούς μαθητές να δείχνουν σημάδια έντονης κόπωσης και απώλειας του ενδιαφέροντος. Η πρόταση που κατατίθεται επιχειρεί να αφυπνίσει και πάλι το ενδιαφέρον όσων μαθητών αισθάνονται αποκαρδιωμένοι, ενώ, ταυτόχρονα, ενισχύει και τους πιο «ενεργούς» που επιδιώκουν βαθύτερη γνώση του αντικειμένου. Οι μαθητές εμπλέκονται στο βαθμό που μπορούν ή που επιθυμούν στην ομάδα, ενώ αναδεικνύονται τα ενδιαφέροντα και οι ιδιαίτερες δεξιότητες τους μέσα από μια ποικιλία δραστηριοτήτων.

Διδακτικοί στόχοι

Σκοπός της εργασίας είναι η μελέτη του ύφους του χορικού και η εμβάθυνση στον τρόπο εναρμόνισής του, με χρήση ψηφιακών εργαλείων. Η μελέτη του ύφους και των μορφολογικών χαρακτηριστικών των χορικών θα συσχετιστεί και θα συγκριθεί με όλα όσα έχουν διδαχθεί οι μαθητές στην ύλη της αρμονίας στο Λύκειο.

Επιμέρους στόχοι/προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα για τους μαθητές:

- Να ανακαλύψουν το ύφος και τα χαρακτηριστικά του χορικού,
- Να γνωρίσουν τον Μπαχ ως συνθέτη χορικών,
- Να προσδιορίσουν το ιστορικό και κοινωνικό πλαίσιο αυτού του είδους σύνθεσης,
- Να είναι σε θέση να αναλύουν και να εναρμονίζουν χορικά στο ύφος του Μπαχ,
- Να κάνουν χρήση του ψηφιακού γραμματισμού,
- Να παράγουν ένα ολοκληρωμένο πόνημα.

Περιεχόμενο και πορεία διδασκαλίας

Η πρώτη διδακτική ώρα θα ξεκινήσει με ένα brainstorming, έτσι ώστε ο διδάσκων να κατανοήσει το επίπεδο γνώσεων των μαθητών και την προηγούμενη εμπειρία τους πάνω στα εξεταζόμενα αντικείμενα. Θα ακολουθήσει συζήτηση για τις βασικές έννοιες στην ολομέλεια και η περιγραφή της διαδικασίας που θα ακολουθηθεί. Στη συνέχεια, θα ζητηθεί από τους μαθητές να χωριστούν, κατά βούληση, σε 3 ομάδες εργασίας, ανάλογα με τα ενδιαφέροντά τους.

Οι μαθητές στις επόμενες τρεις συναντήσεις θα δουλέψουν με τις ομάδες τους πάνω σε φύλλα εργασίας, θα ακολουθήσουν συνδέσμους και θα αναζητήσουν, σαν εξερευνητές, στοιχεία μπαίνοντας σε ένα παιχνίδι ρόλων. Με αυτόν τον τρόπο, προηγούμενες αποσπασματικές γνώσεις γύρω από το αντικείμενο που μελετούν αναπλαισιώνονται και τοποθετούνται στο ιστορικό και κοινωνικό πλαίσιο της εποχής.

Ανά τακτά χρονικά διαστήματα οι ομάδες επιστρέφουν στην ολομέλεια για συζήτηση, απορίες και ανατροφοδότηση. Κατά τη διάρκεια της εργασίας ο εκπαιδευτικός επισκέπτεται τις ομάδες εργασίας όταν αυτές τον καλούν. Όταν όλες οι ομάδες ολοκληρώσουν την εργασία τους (5^η διδακτική ώρα) γίνεται συζήτηση και παρουσίαση της δουλειάς της κάθε ομάδας, ενώ αποφασίζεται και ο τρόπος παρουσίασης της εργασίας ανάλογα με τις συνθήκες που θα επικρατούν.

(Οι αναλυτικές οδηγίες για κάθε ομάδα όπως και οι σύνδεσμοι επισυνάπτονται σε 2^ο έγγραφο).

ΑΝΑΣΤΟΧΑΣΜΟΣ

Αυτοαξιολόγηση - Γενικές παρατηρήσεις/σχόλια

Το πρόγραμμα είναι σε εξέλιξη. Τα διαφαινόμενα αποτελέσματα είναι μεταξύ άλλων ο ενθουσιασμός και η ενίσχυση του ενδιαφέροντος για το διδασκόμενο μάθημα. Δυσκολίες διαφαίνονται λόγω έλλειψης εξοικείωσης με τη χρήση ΤΠΕ και έλλειψης ποιοτικής επικοινωνίας των εξ αποστάσεως ομάδων. Ορισμένες λειτουργίες στην χρήση της χρησιμοποιούμενης πλατφόρμας είναι απενεργοποιημένες με αποτέλεσμα να υπάρχουν πρακτικά προβλήματα στη λειτουργία των ομάδων εργασίας (πχ. δεν υπάρχει η δυνατότητα

διαμοιρασμού υλικού παρά μόνο λεκτικής επικοινωνίας των μαθητών, με αποτέλεσμα να καθίσταται αναγκαία η χρήση και άλλων ψηφιακών μέσων π.χ. ομάδες στο messenger για να ολοκληρωθεί μια δραστηριότητα).

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Εργασία:

Φανταστείτε πως ζείτε στη Λειψία, πόλη της Γερμανίας, στα μέσα του 18ου αιώνα (εποχή που επικρατεί ο καλλιτεχνικός ρυθμός Μπαρόκ). Είστε μουσικός: συνθέτης ή μέλος της χορωδίας /ορχήστρας της πόλης και ετοιμάζεστε να παρουσιάσετε το έργο σας στην εκκλησία του Αγίου Θωμά.

Διαλέξτε μια ομάδα εργασίας που επιθυμείτε να συμμετέχετε:

- 1) η ομάδα που θα συλλέξει πληροφορίες για το χώρο της εκδήλωσης, τη διακόσμηση, το γενικότερο ιστορικό/κοινωνικό πλαίσιο, την εποχή και τον Αρχιμουσικό της εκκλησίας του Αγ. Θωμά, J. S. Bach.
- 2) η ομάδα που θα μελετήσει τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του είδους σύνθεσης που ονομάζεται «χορικό» και θα επιχειρήσει να εναρμονίσει τη μελωδία ενός ύμνου, στο στυλ του Μπαχ και
- 3) η ομάδα που θα εξασκηθεί στη φωνητική εκτέλεση χορικών και θα τραγουδήσει/ψάλλει την τελική σύνθεση της ομάδας 2.

Οδηγίες για την ομάδα 1:

Βρείτε από ιστοσελίδες με τα [αξιοθέατα](#) της πόλης, μέρη που θα μπορούσαν να γίνονται συναυλίες ή λειτουργίες. Εντοπίστε την εκκλησία του Αγίου Θωμά. Επισκεφτείτε την [ιστοσελίδα](#) της εκκλησίας και αναζητήστε πληροφορίες που θα σας ήταν χρήσιμες.

- Ποιο όργανο θα μπορούσατε να παίζετε; Για να απαντήστε ακολουθήστε και το σύνδεσμο www.baroque-music.com

- Τι θα φορούσατε και πώς θα είχατε χτενισμένα τα μαλλιά σας; (περιηγηθείτε ελεύθερα στο διαδίκτυο και εντοπίστε φωτογραφικό υλικό και εικόνες της εποχής [Μπαρόκ](#) που θα σας βοηθήσουν να βρείτε τα στοιχεία που χρειάζεστε).

Ακούστε το παρακάτω αρχείο ήχου: πρόκειται για ένα [χορικό](#) (ύμνο της προτεσταντικής εκκλησίας) του συνθέτη [J.S. Bach](#) από το έργο «Τα [Κατά Ματθαίον Πάθη](#)». Παράλληλα μελετήστε την παρτιτούρα του έργου.

- Σε ποια γλώσσα θα μιλούσατε-τραγουδούσατε;
- Ποιο θα ήταν το θρήσκευμά σας;
- Ζητήστε βοήθεια από τον καθηγητή των Γερμανικών, αν χρειάζεστε, για το περιεχόμενο του κειμένου.

Οδηγίες για την ομάδα 2:

Ακούστε το παρακάτω αρχείο ήχου: πρόκειται για ένα [χορικό](#) (ύμνο της προτεσταντικής εκκλησίας) του συνθέτη [J.S. Bach](#) από το έργο «Τα [Κατά Ματθαίον Πάθη](#)»

- Μελετήστε την παρτιτούρα που συνοδεύει το έργο
- Αναζητήστε πληροφορίες για το χορικό και τα χαρακτηριστικά του ύφους του από την παρακάτω ιστοσελίδα: http://users.uoa.gr/~foulias/txtf/Bach_choraele_1.htm
- Με τη βοήθεια του καθηγητή σας εντοπίστε ομοιότητες και διαφορές σε σχέση με τους κανόνες της αρμονίας που έχετε μάθει.
- Δοκιμάστε να εναρμονίσετε τη μελωδία του χορικού «Auf, auf! Mein Herz, mit Freuden» που σας έχει δοθεί στην ηλεκτρονική τάξη.
- Χρησιμοποιήστε το μουσικό πρόγραμμα musescore, για να γράψετε την παρτιτούρα σας.

Οδηγίες για την ομάδα 3:

Εντοπίστε από την ιστοσελίδα με τα [αξιοθέατα](#) της πόλης την εκκλησία του Αγ. Θωμά όπου ετοιμάζεστε να τραγουδήσετε ή να παίξετε τη μουσική σας.

Ακούστε το αρχείο ήχου: πρόκειται για ένα [χορικό](#) (ύμνο της προτεσταντικής εκκλησίας) του συνθέτη [J.S. Bach](#) από το έργο «Τα [Κατά Ματθαίον Πάθη](#)»

- Σε ποια γλώσσα τραγουδούν; (Ζητήστε βοήθεια από τον καθηγητή των Γερμανικών, αν χρειάζεστε, για το περιεχόμενο του κειμένου).
- Πόσες διαφορετικές φωνές τραγουδούν;
- Υπάρχουν όργανα που το συνοδεύουν και, αν ναι, ποια;
- Εντοπίστε από το [choralia.net](#) το πιο πάνω χορικό, διαλέξτε τη φωνή που σας ταιριάζει και κάντε πρόβες με τη βοήθεια της εφαρμογής.
- Μόλις τελειώσει η 2η ομάδα εργασίας προβάρετε, ανά φωνή, το κομμάτι που εναρμόνισαν οι συμμαθητές σας.

*Η μεγάλη ώρα έφτασε! Ντυθείτε με ρούχα εποχής και παρουσιάστε τη δουλειά σας
με τον τρόπο που θα αποφασίσει η ολομέλεια!*

2η ΣΥΝΕΔΡΙΑ

<https://www.youtube.com/watch?v=YN1xeiuXZHU&t=9s>

Αξιοποιώντας τα τουβλάκια LEGO στην ψηφιακή τάξη του μαθήματος της μουσικής

Ευτυχία Τσεσμελή

Σύντομη περίληψη

Αντιλαμβανόμαστε τη δομή ενός απλού μουσικού κομματιού με τη βοήθεια των Lego. Τα παιδιά εισάγονται στη λογική της ανάλυσης των μουσικών έργων μέσα από αυτό το απλό μουσικό παράδειγμα. Χτίζουν τις βάσεις για να μπορούν αργότερα να είναι σε θέση να αναλύουν 'πραγματικά' μουσικά έργα. Το κάθε παιδί χρειάζεται να έχει κοντά του έξι τουβλάκια: δύο κόκκινα, δύο μπλε και δύο πράσινα. Κάθε χρώμα ταυτίζεται με μία συγκεκριμένη μελωδία. Οι μαθητές καλούνται να ταυτίσουν τη μελωδία που ακούνε με το αντίστοιχο χρώμα. Τα τουβλάκια που θα χρειαστούν τελικά είναι: κόκκινο-μπλε-κόκκινο-πράσινο.

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΠΡΟΤΑΣΗΣ

Τίτλος διδακτικής ενότητας: Προσεγγίζοντας τη δομή της Μουσικής

Ηλικιακή ομάδα εφαρμογής: 7 χρονών-B' Δημοτικού

Ψηφιακό Υλικό μαθήματος: Βίντεο στο YouTube: Μουσική με τουβλάκια Lego 1α

Μαθησιακό πρόβλημα

Κάλυψε την ανάγκη της αντίληψης της δομής μιας απλής μουσικής φράσης.

Διδακτικοί στόχοι

Οι δραστηριότητες στοχεύουν στο:

1. Να καταλάβουν οι μαθητές ότι η σύνθεση της μουσικής διέπεται από μία λογική διεργασία,
2. Να αναγνωρίζουν και να συγκρίνουν μουσικά μοτίβα,
3. Να αναπτυχθούν οι ακουστικές τους δεξιότητες,
4. Να εξοικειωθούν με τη μορφολογία της μουσικής,

5. Να αποκτήσουν αισθητικό κριτήριο απέναντι στη μουσική,
6. Να ακούσουν με συγκέντρωση, να εσωτερικεύσουν και να ανακαλέσουν μοτίβα.

Περιεχόμενο και πορεία διδασκαλίας

Βασιζόμενη στο βίντεο που δημιούργησα στο πρόγραμμα επεξεργασίας βίντεο (Filmora), μοιράστηκα με τους μαθητές της Β' Δημοτικού την ιδέα της αξιοποίησης των Lego. Ζήτησα από τους μαθητές να φέρουν τα δικά τους τουβλάκια, είτε είναι Lego είτε κάποιας άλλης μάρκας, αρκεί να είναι στα χρώματα που προτείνονται στο βίντεο και στον αριθμό που ζητούνται. Τα παιδιά είχαν στρέψει τις κάμερές τους στην επιφάνεια του γραφείου τους και μου έδειχναν τη σειρά με την οποία είχαν τοποθετήσει τα τουβλάκια τους. Στη συνέχεια, τους ζήτησα να βάλουν με όποια σειρά θέλει ο καθένας τα τουβλάκια του κι εγώ τους έπαιζα στο πιάνο το κομμάτι που δημιούργησαν. Καθώς άκουγαν ο ένας το κομμάτι του άλλου, σκέφτονταν κάποιες αλλαγές που θα μπορούσαν να κάνουν στο δικό τους κομμάτι κι έμπαιναν σε μια διαδικασία αξιολόγησης και κριτικής των μελωδιών που προέκυπταν. Συζητήσαμε για το πόσο σημαντικό είναι να μιλάμε με σεβασμό για κάτι που έχει δημιουργήσει ένας συμμαθητής μας, για το ποιες εκφράσεις είναι καλό να χρησιμοποιούμε, τι μπορούμε να πούμε αν κάτι δεν μας αρέσει χωρίς να προσβάλουμε τον άλλον και πόσο σημαντικό είναι να είμαστε ευγενικοί. Τέλος, συζητήσαμε ότι κάτι που αρέσει σε εμάς δεν είναι απαραίτητο ότι θα αρέσει και στους άλλους. Θεωρώ ότι η συναισθηματική και κοινωνική προσέγγιση δε θα μπορούσε να λείπει από το συγκεκριμένο μάθημα. Άλλωστε το αισθητικό κριτήριο αναπτύσσεται παράλληλα και με τις υπόλοιπες αξίες που πρέπει να έχουμε στη ζωή μας.

ΑΝΑΣΤΟΧΑΣΜΟΣ

Αυτοαξιολόγηση

Τα παιδιά ενθουσιάστηκαν από την αρχή του μαθήματος μόνο και μόνο επειδή θα χρησιμοποιούσαμε παιχνίδια. Στα περισσότερα παιδιά αρέσουν τα τουβλάκια κι έχουν περάσει ώρες χρησιμοποιώντας τα. Άρα, εκτός του ότι είναι εξοικειωμένα με τα εν λόγω παιχνίδια, τα παιδιά είναι και εφοδιασμένα με τα Lego. Καθ' όλη τη διάρκεια του μαθήματος οι μαθητές της Β' τάξης ήταν συγκεντρωμένοι και κατέβαλλαν πολύ σημαντική προσπάθεια,

προκειμένου να βάλουν στη σωστή σειρά τα τουβλάκια. Ήταν χαρούμενοι και μου ζήτησαν να ξανακάνουμε τέτοιου είδους παιχνίδια στο μάθημα της μουσικής. Παρατήρησα ότι ακόμα και παιδιά που κουράζονταν πιο εύκολα σε προηγούμενα μαθήματα ή που δεν συμμετείχαν ιδιαίτερα, αυτή τη φορά είχαν κινητοποιηθεί και συμμετείχαν ενεργά και με προθυμία. Όταν στο τέλος του μαθήματος ζήτησα από τους μαθητές να βάλουν με όποια σειρά θέλει ο καθένας τα τουβλάκια του και να τους παίξω στο πιάνο το κομμάτι που δημιούργησαν, ο ενθουσιασμός τους ήταν ακόμα μεγαλύτερος. Προσωπικά ένιωσα πλήρης όσον αφορά στη διδακτική διαδικασία, αλλά και στο τελικό αποτέλεσμα και θεώρησα ότι αυτό ήταν ένα από τα πιο επιτυχημένα μαθήματα στην εξ αποστάσεως διδασκαλία. Δεν ήταν προσηλωμένα στην οθόνη, κοιτάζοντας παθητικά, αλλά μπήκαν στη διαδικασία να κάνουν ενεργητική ακρόαση. Προσπαθούσαν να είναι συγκεντρωμένοι σε αυτό που άκουγαν και εξασκούσαν τη μνήμη τους.

Συνδυάζοντας ψηφιακά εργαλεία στη δημιουργία εμπλουτισμένου ηλεκτρονικού βιβλίου: η διδασκαλία του ηχοχρώματος

Σοφία Λειβαδίτη

Σύντομη περίληψη

Το ηχόχρωμα, ή αλλιώς η χροιά, είναι ένα από τα χαρακτηριστικά γνωρίσματα του ήχου. Για τη διδασκαλία του στην ψηφιακή τάξη χρησιμοποιήθηκαν τα λογισμικά: Book creator (δημιουργία ψηφιακού βιβλίου - παρέχει και τη δυνατότητα ηχογράφησης), Pixton (δημιουργία κόμικς), το Cubase 9,5 (δημιουργία, επεξεργασία και καταγραφή ήχου) και το Wordwall (δημιουργία δραστηριοτήτων - παιχνιδιών). Θα παρουσιαστεί το ηλεκτρονικό βιβλίο που δημιουργήθηκε για τη διδασκαλία του ηχοχρώματος και τα online εργαλεία που χρησιμοποιήθηκαν για την κατασκευή του και που παρέχονται δωρεάν στο διαδίκτυο. Το Pixton και το Book creator στη δωρεάν τους έκδοση επιτρέπουν στον εκπαιδευτικό να δημιουργήσει τις δικές του ιστορίες, με τους δικούς του πρωταγωνιστές, να τις επενδύσει μουσικά, να καταγράψει ήχο ή και να εισάγει βίντεο, να δημιουργήσει ηλεκτρονικό βιβλίο για τη διδασκαλία του μαθήματός του στα πλαίσια της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης, κεντρίζοντας και διατηρώντας αμείωτο το ενδιαφέρον των μαθητών του. Με το Wordwall εμπλουτίζεται η διδασκαλία με δραστηριότητες- παιχνίδια για εμπέδωση των διδακτικών στόχων του μαθήματος.

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΔΡΑΣΗΣ

Τίτλος διδακτικής ενότητας: Ηχόχρωμα

Ηλικιακή ομάδα εφαρμογής: Γ'- Δ'-Ε' Δημοτικού (8-11 ετών)

Ψηφιακό Υλικό μαθήματος: Εμπλουτισμένο ψηφιακό - ηλεκτρονικό βιβλίο (μέσω book creator, pixton, cubase, word wall)

Μαθησιακό πρόβλημα

Διδασκαλία της έννοιας του ηχοχρώματος στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση.

Διδακτικοί στόχοι

Μέσω των δραστηριοτήτων επιδιώκεται:

- Να γνωρίσουν οι μαθητές την έννοια του ηχοχρώματος.
- Να διακρίνουν το ηχώχρωμα διαφόρων μουσικών οργάνων.
- Να αναπτύξουν δεξιότητες όπως η ακουστική δεξιότητα, η παρατηρητικότητα, η αυτοσυγκέντρωση.

Περιεχόμενο και πορεία διδασκαλίας

Χρησιμοποίησα την εφαρμογή book creator για τη δημιουργία, οργάνωση και την παρουσίαση του υλικού της διδασκαλίας. Στις πρώτες σελίδες του ηλεκτρονικού βιβλίου παρουσιάζεται η έννοια του ηχοχρώματος με τη βοήθεια των κόμικς (για τη δημιουργία τους χρησιμοποιήθηκε η εφαρμογή Pixton). Έπειτα παρουσιάζονται οι στίχοι και οι νότες του τραγουδιού “Ξύλα για τσ’ απόκριες” (παραδοσιακό Ηπείρου) με σκοπό να το τραγουδήσουν οι μαθητές, όσοι από αυτούς διαθέτουν μουσικά οργανάκια να το εκτελέσουν σπίτι τους και στη συνέχεια να ακούσουν τη γνωστή πλέον παραπάνω μελωδία από διάφορα μουσικά όργανα με διαφορετικά ηχοχρώματα. Σε επόμενη σελίδα εμφανίζονται τα μουσικά όργανα που εκτελούν τη μελωδία του τραγουδιού με ανακατεμένη σειρά και ζητείται από τους μαθητές να αναγνωρίσουν το μουσικό όργανο που ακούγεται. Στη συνέχεια, παρουσιάζεται η σωστή σειρά των οργάνων που ακούστηκαν να παίζουν τη μελωδία και ακούγονται ξανά τα ηχοχρώματά τους για περαιτέρω εμπέδωση της δραστηριότητας (εικόνες – ηχητικό απόσπασμα και βίντεο). Για τη δημιουργία του ηχητικού αποσπάσματος με τα ηχοχρώματα των μουσικών οργάνων χρησιμοποιήθηκε η εφαρμογή Cubase και για τη δημιουργία του βίντεο το πρόγραμμα καταγραφής της οθόνης του υπολογιστή που διαθέτει η εφαρμογή Vimeo. Ακολούθησε παιχνίδι μνήμης με τα μουσικά όργανα με τη βοήθεια της εφαρμογής Wordwall.

ΑΝΑΣΤΟΧΑΣΜΟΣ

Αυτοαξιολόγηση

Με τη χρήση του Book Creator παρουσιάζεται και οργανώνεται καλύτερα η διδασκαλία του ψηφιακού μαθήματος και ταυτόχρονα αποκτά περισσότερο ενδιαφέρον για τους μαθητές. Συγκεκριμένα, το ενδιαφέρον των μαθητών κεντρίζεται ακόμη περισσότερο από την εικονογράφηση του βιβλίου με τα εργαλεία που παρέχονται από την εφαρμογή του Book Creator (έντονα χρώματα, σχήματα, δυνατότητα ενσωμάτωσης εικόνας, ηχητικού αποσπάσματος, βίντεο και ηχογράφησης ήχου), καθώς και από την ενσωμάτωση των κόμικς με την χρήση της εφαρμογής Pixton και των παιχνιδιών μέσω της εφαρμογής Wordwall.

Γενικές παρατηρήσεις/σχόλια

Το ηλεκτρονικό βιβλίο, εμπλουτισμένο και με τα άλλα προγράμματα (Pixton, Cubase, Wordwall), είχε ως αποτέλεσμα να επιτευχθούν οι διδακτικοί στόχοι του κεφαλαίου με αμείωτο το ενδιαφέρον των μαθητών μέχρι το τέλος της διδακτικής ενότητας.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Αποστολίδου Κ., Ζεπάτου Χ. (2008). *Μουσική Ε΄ Δημοτικού*. Αθήνα: Οργανισμός εκδόσεως διδακτικών βιβλίων.

Αποστολίδου Κ., Ζεπάτου Χ. (2012). *Μουσική Ε΄ Δημοτικού. Βιβλίο Εκπαιδευτικού*. Αθήνα: Οργανισμός εκδόσεως διδακτικών βιβλίων.

Μόσχος Κ., Τουμπακάρη Ν., & Τόμπλερ Μ. (2009). *Μουσικό Ανθολόγιο Α΄ - Στ΄ Δημοτικού. Βιβλίο Δασκάλου*. Αθήνα: Οργανισμός εκδόσεως διδακτικών βιβλίων.

Μπογδάνη - Σουγιούλ Δ., Σαλκιτζόγλου Δ., & Καψημάνη Μ. (2011). *Μουσική Γ΄ και Δ΄ Δημοτικού*. Αθήνα :Οργανισμός εκδόσεως διδακτικών βιβλίων.

Μπογδάνη - Σουγιούλ Δ., Σαλκιτζόγλου Δ., & Καψημάνη Μ., (2007). *Μουσική Γ΄ και Δ΄ Δημοτικού. Βιβλίο Εκπαιδευτικού*. Αθήνα: Οργανισμός εκδόσεως διδακτικών βιβλίων.

Δημιουργώντας διαδραστικές ερωτήσεις με το εργαλείο H5P

Ματίνα Μιχαηλίδου

Σύντομη περίληψη

Το ψηφιακό εργαλείο H5P χρησιμοποιείται προκειμένου να κεντρίσει το ενδιαφέρον των μαθητών, να παρουσιάσει τα ηχητικά παραδείγματα με πιο άμεσο και βοηθητικό τρόπο, ώστε οι μαθητές να ανταποκριθούν καλύτερα και, με πιο αποτελεσματικό τρόπο, στις ερωτήσεις της ακρόασης.

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΔΡΑΣΗΣ

Τίτλος διδακτικής ενότητας: Το ψηφιακό εργαλείο H5P και η εφαρμογή του σε μουσικά παραδείγματα

Ηλικιακή ομάδα εφαρμογής: Α', Β', Γ' Γυμνασίου

Μαθησιακό πρόβλημα

Το εργαλείο H5P χρησιμοποιήθηκε, γιατί διαπιστώθηκε ότι οι μαθητές, κυρίως στην εξ αποστάσεως διδασκαλία, είτε είχαν αρχίσει να χάνουν το ενδιαφέρον τους, είτε δεν καταλάβαιναν την εξέλιξη του μουσικού παραδείγματος, με αποτέλεσμα να χαλαρώνει το ενδιαφέρον τους, όσο η ακρόαση εξελισσόταν· κι αν ακόμη κάποιοι άκουγαν ενεργητικά, συνέβαινε να απαντούν λάθος και έτσι να χάνεται η αυτοπεποίθησή τους. Το συγκεκριμένο εργαλείο προσείλκυσε από την πρώτη κιόλας φορά την έντονη προσοχή των μαθητών, γιατί, με το υλικό (ερωτήσεις, σχήματα κλπ.) που ενσωματώθηκε στα ακουστικά παραδείγματα, έγινε πιο ευκολονόητη η ερώτηση και πιο ασφαλής η εύρεση της απάντησης. Οι μαθητές, σε πολύ μεγάλο ποσοστό, άρχισαν να συμμετέχουν ενεργητικά σε κάθε ακρόαση, έκαναν πολύ λιγότερα λάθη και η αυτοπεποίθησή τους αποκαταστάθηκε.

Διδακτικοί στόχοι

Κάποιοι διδακτικοί στόχοι ήταν η:

- Ανάπτυξη δεξιοτήτων ενεργητικής μουσικής ακρόασης

- Δημιουργία «ενεργητικών ακροατών»
- Αναγνώριση ιδιαίτερου ηχοχρώματος των μουσικών οργάνων της συμφωνικής ορχήστρας και τα είδη της ανθρώπινης φωνής
- Ακρόαση έργων λόγιας δυτικής μουσικής και εξωτερίκευση των συναισθημάτων τους
- Διάκριση, κατά την ακρόαση, ενός μουσικού έργου όσον αφορά τα δομικά και εκφραστικά στοιχεία του και παρακολούθηση της εξέλιξής του κατά την διάρκειά του
- Προσέγγιση της έννοιας της διαχρονικότητας που αφορά τα μουσικά έργα
- Ανάπτυξη γνώσεων ως προς τις βασικές μουσικές έννοιες.

Περιεχόμενο και πορεία διδασκαλίας

Μέσα από αυτό το εργαλείο προσφέρονται ακουστικά παραδείγματα με υλικό (ερωτήσεις, σχήματα κλπ.) κατά τη διάρκεια της ακρόασης, ώστε οι μαθητές να παρακολουθούν με μεγαλύτερη ευκολία την εξέλιξη του μουσικού έργου και να μπορούν να ανταποκριθούν ορθότερα στις ερωτήσεις που τους δίνονταν.

ΑΝΑΣΤΟΧΑΣΜΟΣ

Αυτοαξιολόγηση

Τα αποτελέσματα από την πρώτη κιόλας στιγμή ήταν θεαματικά! Μαθητές που ήταν «ανύπαρκτοι», κάνοντας μία στροφή 180 μοιρών, μεταμορφώθηκαν σε μαθητές άκρως συμμετοχικούς και διεκδικητικούς. Εκτός, όμως, από την πιο ενεργητική συμμετοχή τους, πολύ ενδιαφέρον ήταν ότι οι απαντήσεις τους είχαν πολύ λιγότερα λάθη από το προηγούμενο διάστημα!

Οι ίδιοι οι μαθητές (αρκετά μη συμμετοχικοί τις προηγούμενες φορές) αμέσως μετά την πρώτη εφαρμογή του εργαλείου, είπαν ότι θα ήθελαν να το χρησιμοποιούν σε κάθε μάθημα από εκείνη τη στιγμή, γιατί τους άρεσε πολύ και το βρήκαν πολύ βοηθητικό για τις ακροάσεις, τις οποίες μπορούσαν να κατανοήσουν πολύ καλύτερα!

Γενικές παρατηρήσεις/σχόλια

Το εργαλείο χρειάζεται προετοιμασία και αρκετό χρόνο για κάθε ακρόαση, αλλά το αποτέλεσμα, με την αύξηση της συμμετοχής αδιάφορων (κυρίως) μαθητών, οι οποίοι και θέλουν να συμμετέχουν και απαντούν και σωστά, σε αποζημιώνει! Επαναφέροντας κάποια στιγμή την πρότερη κατάσταση, άκουσαν κάτι χωρίς το εργαλείο και ούτε συμμετείχαν ούτε απάντησαν σωστά, ενώ οι περισσότεροι, επειδή μπερδεύτηκαν κατά την ακρόαση, εγκατέλειψαν την προσπάθεια. Στη συνέχεια, άκουσαν το ίδιο ακουστικό παράδειγμα με το εργαλείο και τα αποτελέσματα ήταν θεαματικά! Οι μαθητές λένε ότι τους βοηθά πάρα πολύ και το θέλουν σε κάθε μάθημα, προκειμένου να παρακολουθούν καλύτερα και να απαντούν σωστότερα! Η ενεργητική ακρόαση είναι ένα σοβαρό ζητούμενο στο μάθημα της Μουσικής και είναι ανάγκη να βοηθά και να μην αποθαρρύνει τους μαθητές. Το εργαλείο H5P κάνει ακριβώς αυτό το πράγμα!

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Α΄ ΤΑΞΗ

Antonio Vivaldi

ΕΡΓΟ: *Οι τέσσερις εποχές* (Κοντσέρτο για βιολί, ορχήστρα εγχόρδων & μπάσο κοντίνουο σε Μι Μείζονα, ορ. 8 no.1, RV 269)

ΑΚΡΟΑΣΗ 5η: Άνοιξη (α' μέρος – Το ξύπνημα της Άνοιξης) https://content.e-me.edu.gr/wp-admin/admin-ajax.php?action=h5p_embed&id=901582

Σε αυτό το μέρος ακούγονται τέσσερα θέματα, το θέμα «Άνοιξη» που αντιστοιχεί στο Α θέμα, το θέμα «Αστραπές και βροντές», το θέμα «Πουλιά και το θέμα «Ρυάκια». Το θέμα «Άνοιξη» ακούγεται πρώτο. Με ποια σειρά ακούγονται τα υπόλοιπα θέματα; Ακούστε προσεκτικά το μέρος και ζωγραφίστε το σωστό σχήμα-θέμα σύμφωνα με τη σειρά ακρόασης.

SOS!!! Την επανάληψη του Α θέματος που ακούγεται *p* (*piano* = σιγά) **ΔΕΝ** τη μετράμε!!!

Θέμα: Άνοιξη **A** [θέμα]

Αστραπές & βροντές

Πουλιά

Ρυάκια

Σχήμα:

Ακρόαση:
(γραφική παρτιτούρα)

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
									

ΑΣΚΗΣΗ 3η: Με βάση τα σχέδια-θέματα που σημειώσατε στη γραφική παρτιτούρα να δημιουργήσετε μία δική σας σύνθεση χρησιμοποιώντας μουσικά όργανα, χρηστικά αντικείμενα, φωνή/ές κτλ και παρουσιάζοντας τη διαδοχή των θεμάτων και τις επαναλήψεις τους. Τη σύνθεσή σας μπορείτε να την παρουσιάσετε στο επόμενο μάθημα είτε live είτε ηχογραφημένη!!!

Μπορείτε να χρησιμοποιήσετε και τις εφαρμογές:

<https://musiclab.chromeexperiments.com/Kandinsky/>

ή

<https://musiclab.chromeexperiments.com/Melody-Maker/>

ΑΚΡΟΑΣΗ 6η: Καλοκαίρι (γ' μέρος – Καταιγίδα) https://content.e-me.edu.gr/wp-admin/admin-ajax.php?action=h5p_embed&id=901582 [SOS!!!!!! Από 07:36 έως 10:24]

1. Ο βαρύς θυελλώδης καιρός αντιπροσωπεύεται από: α) τα βιολιά, β) τα βιολοντσέλα, γ) ολόκληρη την ορχήστρα
2. Οι κατιούσες κλίμακες (= σκάλες) εκτελούνται με μεγάλη ταχύτητα από τα: α) βιολιά, β) τα βιολοντσέλα, γ) τα κοντραμπάσα
3. Οι κλίμακες ακούγονται: α) πάλι κατιούσες, β) ανιούσες, γ) δεν ξέρω, δεν απαντώ
4. Ακούγεται: α) το τσέμπαλο, β) το α' βιολί της ορχήστρας, γ) το σόλο βιολί
5. Εδώ ο Βιβάλντι περιγράφει με καταπληκτικό τρόπο την ταραχή της στιγμής χρησιμοποιώντας: α) το σόλο βιολί, β) τα βιολιά, γ) όλη την ορχήστρα
6. Η συνοδεία περιγράφει τον άνεμο που προκαλεί την καταιγίδα. Το σόλο βιολί συνοδεύεται τώρα από:
α) τις βιόλες,
β) τα βιολοντσέλα, γ) τα κοντραμπάσα, που εκτελούν μία παιχνιδιάρικη ρυθμική φιγούρα.
7. Η ορχήστρα επανέρχεται στο κυρίως θέμα (αίσθηση της ανησυχίας)
8. Ακούγεται: α) ο σολίστας και μετά η ορχήστρα, β) η ορχήστρα και μετά ο σολίστας, γ) δεν ξέρω, δεν απαντώ
9. Η κλίμακα (= σκάλα): α) ανεβαίνει, β) κατεβαίνει, γ) ανεβαίνει & κατεβαίνει

Πόσο καλά αποδίδει ο Βιβάλντι την καταιγίδα σε αυτό το μέρος; [πολύ λίγο] 1 2 3 4 5 [πάρα πολύ]

Β' ΤΑΞΗ

Edvard Grieg

ΑΚΡΟΑΣΗ 8η: *Κοντσέρτο για πιάνο και ορχήστρα σε Λα ελάσσονα, έργο 16* https://content.e-me.edu.gr/wp-admin/admin-ajax.php?action=h5p_embed&id=901582

(α' μέρος-απόσπασμα)

Βάλτε τους αριθμούς 1 έως 8 σύμφωνα με τη σειρά ακρόασης των οργάνων που ακούγονται στο απόσπασμα:

Βιολιά I & Ξύλινα πνευστά	κλαρινέτο-φαγκότο & έγχορδα	ξύλινα πνευστά & έγχορδα	πιάνο
πιάνο & έγχορδα	πιάνο & όμποε-έγχορδα	πιάνο & όμποε-φαγκότο-έγχορδα	τύμπανα

Γ' ΤΑΞΗ

Antonín Leopold Dvořák

4η: Συμφωνία αρ. 9. «*Του Νέου Κόσμου*» (δ' μέρος, απόσπασμα) https://content.e-me.edu.gr/wp-admin/admin-ajax.php?action=h5p_embed&id=901582

Η Συμφωνία του *Νέου Κόσμου* αποτελείται από τα εξής μέρη:

I. Adagio - Allegro molto

II. Largo

III. Scherzo: Molto Vivace - Poco Sostenuto

IV. Allegro con fuoco

Σε όλη τη διάρκεια του έργου το 1ο θέμα και το 2ο θέμα παίζουν διαφορετικά όργανα ή οικογένειες οργάνων. Μπορείς να καταλάβεις ποια είναι κάθε φορά; Γράψε στα αντίστοιχα κενά το όνομά τους καθώς ακούς το έργο.

1. Εισαγωγή-
Έγχορδα

2. α θέμα

.....
(κατηγορία οργάνων)

3. α θέμα

.....
(μουσικό όργανο)

4. α θέμα

.....
& .....
πνευστά
(κατηγορίες οργάνων)

5. Α θέμα - ολόκληρη η ορχήστρα (tutti) →

6. «Χορευτικό» συμπληρωματικό θέμα - ορχήστρα → 7. DIMINUENDO

8. β θέμα

..... (μουσικό όργανο)
γλυκός σκοπός

9. Τα .....
«συνομιλούν» με το
.....

10. cresCENDO → ..... (μουσικό όργανο) - μαγευτικό τραγούδι →

11. .... (μ. όργανο) -
ξύλινα & χάλκινα πνευστά

12. Βιολιά-βιόλες-βιολοντσέλα-κοντραμπάσα &
..... (κατηγορία οργάνων)

13. DIMINUENDO (Ηρεμία) →

14. .... (κατηγορία οργάνων)
& έγχορδα (pizzicato)

...

Το διαδραστικό βιβλίο στην ψηφιακή τάξη του μαθήματος της Μουσικής

Σταύρος Κατηρτζόγλου

Σύντομη περίληψη

Ένα διαδραστικό βιβλίο (Flip Book), εκτός από την ευχρηστία και αισθητική του, παρέχει στον χρήστη τη δυνατότητα να ενσωματώνει διαδραστικά αντικείμενα (interactive objects), όπως κουμπιά, συνδέσμους, πολυμέσα, κουίζ ερωτήσεων κλπ., δηλαδή όλα εκείνα τα εργαλεία που είναι απαραίτητα για ένα ψηφιακό μάθημα. Συγκριτικά με άλλα λογισμικά παρουσιάσεων, ενώ παρέχεται η δυνατότητα να συγκεντρώνονται «όλα σε ένα», δεν εγκαταλείπεται η κλασική φόρμα του βιβλίου με το οποίο οι μαθητές είναι εξοικειωμένοι, έτσι ώστε με ευκολία να ανατρέχουν στους σελιδοδείκτες, στις ασκήσεις και στα κείμενα.

Η ψηφιακή αυτή μορφή, επομένως, είναι ιδανική για μαθήματα, όπως η Μουσική Τεχνολογία, και άλλα γενικότερα μουσικά θέματα (π.χ. θεωρία, αρμονία), όπου τα παραδείγματα και οι εργασίες είναι αναγκαστικά σε μορφή πολυμέσων (ήχοι, κινούμενες εικόνες, βίντεο κ.ά.).

Κατά τη διάρκεια Μαρτίου – Μαΐου 2020 στο Μουσικό Σχολείο Παλλήνης παρουσίασα έξι (6) εξ αποστάσεως μαθήματα από τα οποία προέκυψαν σε μορφή διαδραστικού βιβλίου οι «[ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ ΜΟΥΣΙΚΗΣ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ](#)» που θα παρουσιάσω στην ημερίδα. Το βιβλίο αναρτήθηκε στο σχολικό ιστότοπο στην παραπάνω διεύθυνση.

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΔΡΑΣΗΣ

Τίτλος διδακτικής ενότητας: Το διαδραστικό βιβλίο στην ψηφιακή τάξη του μαθήματος της Μουσικής

Ηλικιακή ομάδα εφαρμογής: Μαθητές/τριες Γυμνασίου και Λυκείου

Ψηφιακό Υλικό μαθήματος: Διαδραστικό ψηφιακό βιβλίο που περιέχει ήχους, εικόνες, βίντεο, συνδέσμους και παραπομπές, ασκήσεις δημιουργικότητας, ψηφιακά τεστ, ευρετήριο

ενοτήτων κλπ. Για τις ανάγκες και εργασίες του μαθήματος δημιουργήθηκε, ανά ενότητα, βιβλιοθήκη ψηφιοποιημένων ήχων και μουσικών κειμένων σε δημόσιο αποθετήριο.

Μαθησιακό πρόβλημα

Εξ αποστάσεως εκπαίδευση στο μάθημα της Μουσικής Τεχνολογίας.

Διδακτικοί στόχοι

Οι στόχοι που τέθηκαν αφορούσαν τη(ν):

- Κατανόηση της θεωρίας και εφαρμογές στην πράξη μέσω δημιουργικών ασκήσεων.
- Διαθεματική σύνδεση με φυσική (ακουστική) και λογοτεχνία.
- Εξοικείωση με ψηφιακά εργαλεία διδασκαλίας και επεξεργασίας ψηφιακών ήχων.

Περιεχόμενο και πορεία διδασκαλίας

Διδάχθηκε θεωρία του φυσικού και ψηφιακού ήχου, εξοικείωση με το περιβάλλον και τεχνικές λογισμικού επεξεργασίας ψηφιακών ήχων, ευχέρεια και κατανόηση της λειτουργίας του υποσυστήματος ήχου του λειτουργικού συστήματος, καθώς και γνώση των ρυθμίσεων που διαθέτει. Τέλος, διδάχθηκαν δημιουργικές ασκήσεις, όπως δημιουργία ηχητικού περιβάλλοντος για επένδυση σε λογοτεχνικό κείμενο ή ποίημα και ηχητική απόδοση (demo) μουσικού ορχηστρικού έργου από παρτιτούρα.

Κατά την παράδοση οι μαθητές άκουγαν και έβλεπαν τα οπτικοακουστικά παραδείγματα του κάθε μαθήματος τα οποία ήταν διαθέσιμα για τη μελέτη τους, εφόσον το ηλεκτρονικό βιβλίο ήταν διαθέσιμο διαδικτυακά. Στη συνέχεια, άρχιζαν τις εργασίες με ηχητικό υλικό διαθέσιμο στο google drive με συγκεκριμένα βήματα, εκφράζοντας παράλληλα τις απορίες τους. Οι εργασίες συνεχίζονταν ως κατ' οίκον εργασία. Για τα θεωρητικά μαθήματα ακολουθούσαν κουίζ με ερωτήσεις.

ΑΝΑΣΤΟΧΑΣΜΟΣ

Αυτοαξιολόγηση

Στο κλασικό μάθημα τάξης, ο διδάσκων επιτηρεί τις εργασίες πολλών μαθητών ταυτόχρονα, γεγονός που συντομεύει το μάθημα. Σε μια εξ αποστάσεως ψηφιακή τάξη απαιτείται αρκετά περισσότερος χρόνος, για να ολοκληρωθεί μια ενότητα που περιλαμβάνει πρακτικές ασκήσεις. Έτσι, το μεγαλύτερο μέρος της εργασίας πραγματοποιείται από τους μαθητές ως κατ' οίκον εργασία επιβαρύνοντας τον ελεύθερο χρόνο και αφαιρώντας το πλεονέκτημα της συνεργατικής κατά ομάδες εργασίας. Συνεπώς, το μάθημα θα μπορούσε να επανασχεδιαστεί δίνοντας περισσότερη έμφαση στην ομαδική εργασία.

Γενικές παρατηρήσεις/σχόλια

Παρότι το μάθημα, εξ αιτίας του πρακτικού μέρους του (ασκήσεων), έχει μεγάλη δυσκολία να παρουσιαστεί εξ αποστάσεως, το διαδραστικό βιβλίο βοήθησε αρκετά, ώστε να πραγματοποιηθεί ομαλά η σειρά μαθημάτων.

Ως μειονέκτημα παραμένει η αδυναμία της άμεσης παρακολούθησης, από πλευράς διδάσκοντος, της διαδικασίας (βημάτων σε πραγματικό χρόνο) που ακολουθούν οι μαθητές, για να πραγματοποιήσουν τις δημιουργικές εργασίες.

Η χρήση ανοιχτών λογισμικών στο μάθημα του solfège (REAPER, Musescore)

Βασίλειος Μητρόπουλος

Σύντομη περίληψη

Στο μάθημα "Θεωρία και Πράξη της Ευρωπαϊκής Μουσικής και Εισαγωγή στην Αρμονία", της Γ' Γυμνασίου, βάσει του Αναλυτικού Προγράμματος (ΦΕΚ, τ. Β' 2858/28-12-2015, σελ. 37758), προτείνονται – όσον αφορά στο πεδίο της ρυθμικής, μελωδικής και ακουστικής καλλιέργειας των μαθητών – ρυθμικές ασκήσεις μουσικής αναγνώρισης και ασκήσεις μουσικής υπαγόρευσης σε σύνθετα και μικτά μέτρα, όπως επίσης και ασκήσεις ενεργητικής ακρόασης από αποσπάσματα της έντεχνης ευρωπαϊκής, λαϊκής και δημοφιλούς μουσικής. Για την επίτευξη των ανωτέρω στόχων, χρησιμοποιούμε ως εγχειρίδια αναφοράς τα βιβλία: Dante Agostini (τεύχος 1ο), Καλομοίρη (τεύχος 2ο), Lemoine 1A και Lemoine 2A. Η τηλεδιδασκαλία ανέδειξε ένα μεγάλο αριθμό προβλημάτων στην κατεύθυνση της ανάπτυξης των πρακτικών δεξιοτήτων. Τα ανοιχτά λογισμικά REAPER (digital audio workstation και midi sequencer software) και Musescore (scorewriter) επέτρεψαν σε κάποιο βαθμό να ξεπεραστούν αυτού του είδους οι δυσκολίες, με ενορχήστρωση των μελωδικών ασκήσεων και δημιουργία karaoke (REAPER) για μελωδική εξάσκηση, με σύνθεση – από πλευράς μαθητών – ρυθμικών παραλλαγών δοσμένων μοτίβων για ρυθμική εξάσκηση, καθώς και ασκήσεις μουσικής υπαγόρευσης είτε με δοσμένες τις νότες, ώστε να καταγραφούν οι διάρκειες, είτε με δοσμένες τις διάρκειες, ώστε να καταγραφούν οι νότες (Musescore) για ακουστική εξάσκηση.

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΔΡΑΣΗΣ

Τίτλος διδακτικής ενότητας: Μελωδικό solfège, ρυθμικό solfège, dictée

Ηλικιακή ομάδα: Γ' Γυμνασίου (Μουσικού Σχολείου)

Υλικό μαθήματος:

Μελωδικό solfège. Lemoine 2A, ασκήσεις: 1 – 33.

Ρυθμικό solfège. Dante Agostini No 1, ασκήσεις: 22-27, 28-39, 40-48, 49-52, 53-59, 62-72, 73-78, 79-82, 62-72

Dictée: 8μετρη μελωδία, σε μείζονα και ελάσσονα κλίμακα με διαστήματα 1ης έως 4^{ης}, χωρίς αλλοιώσεις και ρυθμικούς συνδυασμούς τετάρτων με όγδοα.

Μαθησιακό πρόβλημα

Στη σύγχρονη διδασκαλία (τηλε-εκπαίδευση Webex) λόγω του ότι ήταν αδύνατος ο συγχρονισμός μέσω δικτύου, προσπάθησα να λύσω το πρόβλημα της βελτίωσης της μουσικής αναγνωστικής ευχέρειας των μαθητών/τριών σε επίπεδο τόσο ρυθμικό, όσο και μελωδικό. Το Musescore κάλυψε, εν μέρει φυσικά, αυτήν την ανάγκη στο ρυθμικό επίπεδο, ενώ το REAPER στο αντίστοιχο μελωδικό.

Η προετοιμασία των μαθητών/τριών στο ρυθμικό επίπεδο γίνεται με την εξάσκηση ρυθμικών "λέξεων", προκειμένου να αναπτύξουν την ικανότητα να μπορούν να διαβάσουν μία άσκηση με εκ πρώτης όψεως ανάγνωση. Οι ρυθμικές "λέξεις" περιλαμβάνουν όλα τα σχήματα συνδυασμών τετάρτου με όγδοα σε μέτρο 2/4. Στην εξέλιξη της μελέτης οι ρυθμικές "λέξεις" επεκτείνονται στα σχήματα συνδυασμού ογδών με δέκατα έκτα, καθώς και συνδυασμούς τρίηχου ογδών με όγδοα και τρίηχου ογδών με δέκατα έκτα. Το Musescore δίνει τη δυνατότητα εξαγωγής διαφόρων ασκήσεων, είτε σε αρχείο pdf, είτε σε αρχείο mp3. Τα αρχεία pdf χρησιμοποιήθηκαν για την εξάσκηση των μαθητών σε συνδυασμούς ρυθμικών "λέξεων" και τα αρχεία mp3 για κατάρτιση ακουστικών ασκήσεων με δυνατότητα απάντησης πολλαπλής επιλογής, ή σωστού-λάθους στην eclass.

Σε μελωδικό επίπεδο ενορχηστρώθηκαν οι ασκήσεις solfège για ένα μελωδικό όργανο (φλάουτο ή βιολί) συνοδεία πιάνου και για ένα μελωδικό όργανο συνοδεία μπάσου. Οι παρτιτούρες γράφτηκαν στο Musescore και, στη συνέχεια, εξήχθησαν ως αρχεία midi. Τα συγκεκριμένα αρχεία εισήχθησαν στο REAPER, ενσωματώθηκαν Virtual Studio Technology (vst) instruments για όσο το δυνατόν πιστότερη απόδοση των ηχοχρωμάτων και μετά την ολοκλήρωση της επεξεργασίας εξήχθησαν τρεις τύποι αρχείων mp3: α) ένα πρώτο που περιελάμβανε την μελωδία με τη συνοδεία και χρησιμοποιήθηκε για την εκμάθηση της

μελωδίας, β) ένα δεύτερο που περιελάμβανε μόνο τη συνοδεία πιάνου και χρησιμοποιήθηκε ως karaoke για την εξάσκηση τραγουδιού με συνοδεία και γ) ένα τρίτο που περιελάμβανε μόνο τη συνοδεία μπάσου και χρησιμοποιήθηκε ως εξάσκηση στην βελτίωση της τραγουδιστικής ικανότητας πάνω σε αρμονική βάση. Όλο το υλικό αναρτήθηκε στην eclass και επέτρεπε στους/στις μαθητές/τριες να μελετούν ασύγχρονα. Στη σύγχρονη διδασκαλία ζητήθηκε από τα παιδιά να ηχογραφούν με το karaoke την εκάστοτε άσκηση και να την παρουσιάζουν στην τάξη. Τέλος, με το REAPER δημιουργήθηκαν και τονικές μεταφορές των ασκήσεων (transporti) που περιελάμβανε μόνο το μπάσο μέχρι μια 3^η μικρή πάνω ή κάτω από την τονικότητα της κάθε άσκησης.

Διδακτικοί στόχοι

Οι μαθητές/τριες να είναι σε θέση:

- να εξοικειωθούν με όλες τις ρυθμικές "λέξεις", ώστε να είναι σε θέση να καταγράψουν δίμετρες φράσεις σε μέτρα 3/4 και 4/4
- να βελτιώνονται στην τραγουδιστική ικανότητα με αρμονική συνοδεία
- να μπορούν να καταγράψουν μελωδικά ή/και ρυθμικά μικρές φράσεις (δίμετρες) με φυσικές νότες, τόσο στο μείζονα όσο και στον ελάσσονα τρόπο
- να μπορούν να μεταφέρουν τονικά μια μελωδία πάνω σε αρμονική βάση (με συνοδεία μπάσου).

Περιεχόμενο και πορεία διδασκαλίας

Μελωδικό solfège. Lemoine 2A, ασκήσεις: 1 – 33:

Οι συγκεκριμένες ασκήσεις καλύπτουν τις τονικότητες μέχρι 1# και 1b (ασκήσεις 1 – 28) και τη ΡΕ μείζονα (ασκήσεις 29-33). Οι περισσότερες είναι σε τριμερή μορφή με το μεσαίο μέρος να μεταφέρεται στην τονικότητα της δεσπόζουσας, αν πρόκειται για μείζονα τονικότητα, ή στη σχετική μείζονα, αν πρόκειται για ελάσσονα τονικότητα. Η τονική έκταση των μελωδιών ταυτίζεται με αυτή της χορωδιακής σοπράνο (C₄ – A₅), κυριαρχούν τα διαστήματα έως 5ης, οι ρυθμικές αξίες ογδών, δεκάτων έκτων, τριήχων ογδών και συνδυασμοί αυτών, ενώ παρουσιάζουν και μια φειδωλή χρωματικότητα. Αντίστοιχες των συγκεκριμένων

προδιαγραφών είναι και οι ασκήσεις dictée (8μετρη μελωδία, με διαστήματα έως 4ης με φυσικούς φθόγγους της κλίμακας και συνδυασμούς τετάρτων με όγδοα και τρίηχα ογδών).

Στο ρυθμικό επίπεδο οι ασκήσεις του ρυθμικού solfège Dante Agostini No 1 περιελάμβαναν τους ακόλουθους συνδυασμούς διαρκειών:

- 22-27: όγδοα, δέκατα έκτα και τους συνδυασμούς ,
- 28-39: παύσεις ογδών με τους προηγούμενους συνδυασμούς,
- 40-48: παύση δεκάτου έκτου σε όλες τις θέσεις του παλμού,
- 49-52: παρεστιγμένα τέταρτα και όγδοα, δις παρεστιγμένο τέταρτο ,
- 53-59: τρίηχα ογδών και παύση ογδού σε όλες τις θέσεις του τρίηχου,
- 73-78: συγκοπή/αντιχρονισμός,
- 79-82: σύζευξη διάρκειας,
- 62-72: επαναληπτικές ασκήσεις.

ΑΝΑΣΤΟΧΑΣΜΟΣ

Αυτοαξιολόγηση

Οι μαθητές ανταποκρίθηκαν εν πολλοίς στις περιγραφείσες δραστηριότητες, με μεγαλύτερη συμμετοχή στις ηχογραφήσεις τύπου karaoke και αυτό, βέβαια, κυριότερα από παιδιά που δραστηριοποιούνται στον τομέα του τραγουδιού. Αρκετή ανταπόκριση υπήρξε και στις ακουστικές δραστηριότητες με δοσμένες απαντήσεις (τύπου πολλαπλής επιλογής, ή σωστού/λάθους) και λιγότερο στις δραστηριότητες dictée. Αναγκαστικά το μάθημα έχασε τον χαρακτήρα που είχε στην τάξη, με το άμεσο τραγούδι, τη χρήση body percussion στην απόδοση ρυθμικών σχημάτων και έγινε περισσότερο ατομικό.

Γενικές παρατηρήσεις/σχόλια

Μια ευχάριστη παρατήρηση είναι ότι ενεπλάκησαν στις ηχογραφήσεις παιδιά τα οποία ήταν πολύ διστακτικά στην φυσική τάξη, αφενός λόγω του ότι στην ηχογράφιση δεν ένιωθαν την πίεση της φυσικής τάξης και αφετέρου είχαν πολλές ευκαιρίες [ηχογράφησης], προκειμένου να επιλέξουν το καλύτερο αποτέλεσμα.

3η ΣΥΝΕΔΡΙΑ

https://www.youtube.com/watch?v=q-z_I6WVo_U&t=809s

Η αξιοποίηση του προγράμματος flat.io στην ψηφιακή τάξη της μουσικής: Ανάγνωση και γραφή παρτιτούρας

Γρηγόρης Αϊβαζόπουλος

Σύντομη περίληψη

Χρησιμοποιώντας το online δωρεάν πρόγραμμα που βρίσκεται στη διεύθυνση flat.io μπορούμε με απλό, προσιτό και διασκεδαστικό τρόπο να δημιουργήσουμε μουσικά κείμενα (παρτιτούρες) τα οποία, στη συνέχεια, ενσωματώνουμε στις διδακτικές ενότητες που αναφέρονται στο πεντάγραμμο, στα ρυθμικά σχήματα, στις νότες καθώς και σε όλα τα στοιχεία εκείνα που αφορούν την ανάγνωση παρτιτούρας (στοιχεία δυναμικής, tempo κλπ.). Σημαντικό, επίσης, είναι ο ευχάριστος και εύκολος τρόπος εκμάθησης των μουσικών φθόγγων για την εκτέλεση μελωδιών και τραγουδιών σε μουσικά όργανα, όπως το μεταλλόφωνο, η φλογέρα κλπ. Παράλληλα δε, με την εκμάθηση των μουσικών φθόγγων μέσω της παρτιτούρας, χρήσιμη είναι και η εκμάθηση της χρήσης του mp3 μέσω της αποθήκευσης της μελωδίας ή ακόμα και ως musicxml (αρχείο που αναγνωρίζουν και άλλα προγράμματα ανάγνωσης παρτιτούρας), ώστε να χρησιμοποιηθεί για εκπαιδευτικούς λόγους και από άλλα προγράμματα επεξεργασίας ήχου-μουσικής (π.χ. Musescore).

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΔΡΑΣΗΣ

Τίτλος διδακτικής ενότητας: Μαθαίνω τις νότες και παίζω μουσική σε μουσικό όργανο

Ηλικιακή ομάδα εφαρμογής: Γ' – Στ' δημοτικού (8-11 χρονών)

Ψηφιακό Υλικό μαθήματος: Πρόγραμμα στη διεύθυνση flat.io

Μαθησιακό πρόβλημα

Ευκολότερη κατανόηση και ανάγνωση της μουσικής σημειογραφίας και των βασικών χαρακτηριστικών του μουσικού ήχου όπως ύψος, διάρκεια, tempo, ένταση.

Διδακτικοί στόχοι

Οι μαθητές επιδιώκεται να:

- εξοικειωθούν με τη μουσική σημειογραφία (πεντάγραμμο, κλειδιά, μέτρο, οπλισμός-αλλοιώσεις κλπ.) χρησιμοποιώντας διάφορους τρόπους και μέσα (π.χ. με χρωματιστές νότες) ώστε να γίνει περισσότερο ευχάριστη η διαδικασία εκμάθησης αυτής,
- διαβάζουν παρτιτούρα,
- εκτελούν μία παρτιτούρα στο μεταλλόφωνο, στη φλογέρα ή στο ψηφιακό πιάνο (πρόγραμμα που μπορούν οι μαθητές να κατεβάσουν ελεύθερα και δωρεάν σε συσκευές όπως κινητά, τάμπλετ, υπολογιστές).

Περιεχόμενο και πορεία διδασκαλίας

Το συγκεκριμένο πρόγραμμα αξιοποιήθηκε στη διδασκαλία ως ακολούθως:

- Κατ' αρχάς πέρασα στο πρόγραμμα τις νότες συγκεκριμένου τραγουδιού που ήθελα να διδάξω και το αποθήκευσα ως παρτιτούρα σε μορφή pdf και ως αρχείο ήχου mp3 στον υπολογιστή μου.
- Κατέβασα από το youtube το τραγούδι που θέλησα να διδάξω σε μορφή mp4. Το βίντεο μπορεί μέσω του συγκεκριμένου προγράμματος να συνδυαστεί με την παρτιτούρα, ώστε, συγχρόνως, να ακούνε το τραγούδι από τον τραγουδιστή και να βλέπουν τις νότες.
- Τραγουδήσαμε τους στίχους του τραγουδιού, ώστε να αποκτηθεί καλύτερη αντίληψη της μελωδικής γραμμής (όσο βέβαια μας επιτρέπει η τεχνική υποδομή).
- Έχοντας αντίληψη πλέον του τραγουδιού εργαστήκαμε πάνω στις νότες, συνδυάσαμε διαφορετικά χρώματα σε κάθε διαφορετικό τονικό ύψος φθόγγων, διάρκεια κλπ.
- Αφού αποκτηθεί μια καλή εξοικείωση με την παρτιτούρα, έχοντας κλειστά τα μικρόφωνα άκουσαν το αποθηκευμένο mp3 της παρτιτούρας, μέσω της πλατφόρμας webex, και προσπάθησαν να παίξουν στο μουσικό τους όργανο ως εξάσκηση αυτού που άκουσαν (συνήθως το αποθηκεύω με ήχο μεταλλοφώνου για ευκολότερη κατανόηση). Μεγάλη βοήθεια προς αυτή την κατεύθυνση προσφέρει η δυνατότητα του προγράμματος στην χρήση «βιντεοπαρτιτούρας» (βίντεο που διαβάζει νότα προς νότα την παρτιτούρα ακούγοντας παράλληλα το επιθυμητό αποτέλεσμα).

- Τέλος ακούσαμε έναν-έναν τους μαθητές και την πρόοδό τους πάνω στο συγκεκριμένο τραγούδι σε όποιο μουσικό όργανο επιθυμούσαν, είτε μεταλλόφωνο, είτε φλογέρα, είτε ψηφιακό πιάνο.
- Τα αρχεία αυτά αποθηκεύτηκαν στο φάκελο «αρχεία» της e-me της κυψέλης της τάξης για περαιτέρω ενασχόληση μαζί τους κατά τη διάρκεια της εβδομάδας.

ΑΝΑΣΤΟΧΑΣΜΟΣ

Αυτοαξιολόγηση

Εκείνο που αξίζει να σημειωθεί εδώ είναι το ενδιαφέρον της ομάδας για τη μουσική σημειογραφία- κάτι που δυσκολότερα μπορεί να επιτευχθεί με τον κλασικό τρόπο διδασκαλίας- καθώς και τον ευκολότερο τρόπο εκμάθησης τραγουδιού, ή οποιασδήποτε μελωδίας σε μουσικό όργανο. Τα παιδιά αντιμετωπίζουν, με ακόμα μεγαλύτερη χαρά, το μάθημα και, μάλιστα, είναι πολλές εκείνες οι φορές που ζητούν τα ίδια περισσότερες παρτιτούρες από μένα (με δικά τους αγαπημένα τραγούδια από δικά τους ακούσματα) κάτι που ομολογουμένως με εξέπληξε ευχάριστα.

Η καλλιέργεια δεξιοτήτων μουσικής ανάγνωσης και κατανόησης μουσικών εννοιών μαθητών Α΄ τάξης Γυμνασίου του Μουσικού Σχολείου Αλίμου στο εξ αποστάσεως μάθημα της Θεωρίας Ευρωπαϊκής Μουσικής και του Υποχρεωτικού Πιάνου

Αθανάσιος Νάστος - Βασιλική Ζεπάτου

Σύντομη περίληψη

Η παρουσίαση εστιάζει στην χρήση ψηφιακού υλικού στη Σύγχρονη Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση (εξΑΕ) για μαθητές της Α΄ τάξης Γυμνασίου του Μουσικού Σχολείου Αλίμου. Ως νέοι μαθητές κυρίως αρχάριου επιπέδου, παρατηρήθηκε να αντιμετωπίζουν μεγαλύτερες δυσκολίες στην εξΑΕ από πιο προχωρημένους, ενδεχομένως λόγω των λίγων μαθημάτων της δια ζώσης διδασκαλίας πριν την έναρξη της ΣεΑΕ στο σχολικό έτος 2020-21. Η σύντομη εισήγηση, στο Α΄ μέρος της, επικεντρώνεται στη διαχείριση της έννοιας «εξ αποστάσεως τάξη» και στα νέα δεδομένα στη διαδικασία της μάθησης, μέσα από την εμπειρία της διδασκαλίας του μαθήματος «Ευρωπαϊκή Μουσική: Θεωρία και Πράξη» στην Α΄ Γυμνασίου του Μουσικού Σχολείου Αλίμου. Συνεπώς, αξιολογούνται όλες οι παράμετροι που εμπλέκονται, όπως, τα υλικά μέσα, οι μέθοδοι προσέγγισης, η αξιολόγηση των μαθητών και τα προσδοκώμενα αποτελέσματα. Στο Β΄ μέρος παρουσιάζεται ο τρόπος παρεμβατικής χρήσης υλικών (flashcards, φύλλων εργασίας, διαδικτυακών εφαρμογών) στην ώρα του μαθήματος «Υποχρεωτικό Πιάνο» για την εμπέδωση εννοιών και την ανάπτυξη πιανιστικών δεξιοτήτων, με βάση την ανατροφοδότηση του διδάσκοντα της Θεωρίας και τις τυχόν δυσκολίες μουσικής ανάγνωσης, κατανόησης της γεωγραφίας του πιάνου, ή συνδυασμού κινήσεων αρχάριων μαθητών. Διαπιστώθηκε ότι και στα δύο μαθήματα οι μαθητές ωφελούνται και ότι η αξιοποίηση των υλικών αναπληρώνει, μερικώς, την απολεσθείσα εποπτικότητα, κατευθυντικότητα και διάδραση της δια ζώσης διδασκαλίας.

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΔΡΑΣΗΣ

Τίτλος διδακτικής ενότητας: Α' Μέρος παρουσίασης: «Τα προσφερόμενα υλικά μέσα στην αναβάθμιση της εξ αποστάσεως διδασκαλίας της Ευρωπαϊκής Μουσικής: Θεωρίας και Πράξης στην Α' Γυμνασίου του Μουσικού Σχολείου Αλίμου».

Β' Μέρος παρουσίασης: «Εμπέδωση της μουσικής σημειογραφίας και ανάπτυξη της δεξιότητας εκτέλεσης ρυθμομελωδικών δομών στο μάθημα του Υποχρεωτικού Πιάνου στην Α' Γυμνασίου του Μουσικού Σχολείου Αλίμου».

Ηλικιακή ομάδα εφαρμογής: Μαθητές Α' τάξης Γυμνασίου: 12-13 ετών

Ψηφιακό Υλικό μαθήματος: Α') Στο μάθημα «Ευρωπαϊκή Μουσική: Θεωρία και Πράξη»: χρήση των προγραμμάτων μουσικού λογισμικού *Sibelius 19 & Dorico 3.5*. / Χρήση φύλλων εργασίας, μέσω των προαναφερόμενων προγραμμάτων / Χρήση mp3, midi & keyboard για την καλλιέργεια ακοής.

Β') Στο μάθημα «Υποχρεωτικό Πιάνο»: Χρήση φύλλων εργασιών/ διαδικτυακών εφαρμογών για στοχευμένο έλεγχο και εμπέδωσης γνώσεων και ανάπτυξης δεξιοτήτων από τους ιστότοπους: <https://composecreate.com/students/wendys-piano-studio/teaching-resources/> http://musictechteacher.com/music_quizzes/music_quizzes.htm και

Χρήση της εφαρμογής Shared Piano από τον ιστότοπο Chrome Music Lab

<https://musiclab.chromeexperiments.com/Experiments>

Μαθησιακό πρόβλημα

Α') Στο μάθημα «Ευρωπαϊκή Μουσική: Θεωρία και Πράξη»:

Η χρήση του υλικού συνέβαλε στην πληρέστερη και ταχύτερη παρουσίαση του αντικειμένου, με τη θεωρητική και πρακτική του προσέγγιση. Επίσης, έδωσε έμφαση στην ενεργητική μάθηση, στη διαμορφωτική αξιολόγηση και στην τόνωση του ενδιαφέροντος των μαθητών από τον πολυμεσικό χαρακτήρα διδασκαλίας (ενθουσιασμός και διάθεση λόγω της ταυτόχρονης χρήσης, πενταγράμμου, πιάνου, παραδειγμάτων από το διαδίκτυο, φύλλων εργασίας, αρχείων mp3).

B') Στο μάθημα «Υποχρεωτικό Πιάνο»:

Το υλικό χρησιμοποιήθηκε, για να αντιμετωπίσει κοινά συναντώμενα προβλήματα, όπως την εκμάθηση και εκτέλεση πιανιστικών κομματιών βασισμένη στους δακτυλισμούς της παρτιτούρας, παρά στην ευχερή ανάγνωση των φθογγόσημων, στη δυσκολία αντιστοίχισης γραμμένων φθόγγων στη σωστή θέση ή οκτάβα στο πληκτρολόγιο, στη δυσκολία συσχέτισης των κινήσεων μεταξύ φθόγγων, στην αντιμετώπιση τεχνικών δυσκολιών και στην εξοικείωση με το μέτρημα ενός νέου ρυθμού.

A') Στο μάθημα «Ευρωπαϊκή Μουσική: Θεωρία και Πράξη»:

Διδακτικοί στόχοι

Μαθησιακοί στόχοι και διαμορφωτική αξιολόγηση

Οι μαθητές προσδοκούμε:

Δραστηριότητα

- ❖ Να δημιουργήσουν μείζονες κλίμακες με τονικές τους φθόγγους: α) ρε-φυσικό και β) φα-φυσικό.

Μαθησιακοί στόχοι

- ❖ Να πραγματοποιήσουν τη δημιουργία τους.
- ❖ Να κατανοήσουν τη μετάθεση του διαστηματικού περιεχομένου της Ντο-μείζονος κλίμακας σε άλλο τονικό ύψος (μεταφορά ή transporto).
- ❖ Να εμπεδώσουν τον μετασχηματισμό των διαστημάτων του τόνου και του ημιτονίου.
- ❖ Να διακρίνουν τις μείζονες κλίμακες στις δοκιμασίες των ακουστικών.

Συγκείμενο

- ❖ Η δημιουργία των παραπάνω μείζονων κλιμάκων και η εμπέδωση του ακουστικού αποτυπώματός τους.

Προαπαιτούμενη γνώση-ύλη που διδάχθηκε

- Ηχητικό υλικό δυτικού συστήματος: κλίμακα υλικού, διατονική κλίμακα, κλίμακα Ντο-μείζων, βασικά τετράχορδα, ονομασίες βαθμίδων Ντο-μείζωνος.
- Απλά σημεία αλλοίωσης, διαστήματα (τόνος, χρωματικό και διατονικό ημιτόνιο, τριημιτόνιο, ταυτοφωνία, εναρμόνιοι φθόγγοι).

Μείζονες κλίμακες

Επτάφθογγες, διατονικές κλίμακες

Μείζων διατονική κλίμακα του Ντο (φυσική, πρότυπη) ή Ιωνικός Τρόπος

1ο τετράχορδο 2ο τετράχορδο

3 - 4 7 - 8

T T H T T T H

Η διάταξη των μείζωνων κλιμάκων στην ανιούσα μορφή τους είναι: 2T-H-3T-H

Οι βαθμίδες όλων των κλιμάκων συμβολίζονται με λατινικούς αριθμούς, ενώ έχουν συγκεκριμένες ονομασίες:

I Τονική II Επιτονική III Μέση IV Υποδεσπόζουσα V Δεσπόζουσα VI Επιδεσπόζουσα VII Προσαγωγέας I Τονική

Περιεχόμενο και πορεία διδασκαλίας

Η διδακτική ώρα οργανώθηκε με γνώμονα το αναλυτικό πρόγραμμα (Υ.Α. υπ' αρ. 203617/ Δ2 / 11-12-2015). Στις φθογγικές συλλογές (Μείζων τρόπος, για την Α' Γυμνασίου) προβλέπονται δεκατρείς (13) διδακτικές ώρες. Επιπλέον, εμπεριέχεται, όπως είναι φυσικό, η δυνατότητα εμπλοκής των μαθητών στην κατασκευή μείζωνων κλιμάκων, και των τετράχορδων τους, πριν γίνει αναφορά στο σύστημα εκμάθησης των μείζωνων κλιμάκων με τον κύκλο πεμπτών.

Λαμβάνοντας υπόψη τα παραπάνω, η διδακτική μου μεθοδολογία εδράστηκε στη φιλοσοφία της προαγωγής της γνώσης και της μάθησης από τον ίδιο τον μαθητή και όχι στη στείρα μετάδοση της πληροφορίας, με όχημα τη μετωπική διδασκαλία. Με αυτόν τον τρόπο,

ενισχύθηκε αφενός η συνεργασία μεταξύ του διδάσκοντος και των μαθητών, αλλά και των μαθητών με τους συμμαθητές τους και αφετέρου προήχθη η ενεργητική μάθηση και η σμίλευση της κριτικής ικανότητας. Η χρήση της τεχνολογίας και των εποπτικών μέσων, τα φύλλα εργασίας και τα αρχεία ήχου υπήρξαν αρωγοί στην εκπαιδευτική διαδικασία.

Πορεία διαδικασίας-υιοθέτηση της διαμορφωτικής αξιολόγησης

- Προσανατολισμός (orientation), διέγερση του ενδιαφέροντος των μαθητών, έμφαση στην ενσυναίσθηση και στην παρότρυνση για την ανακαλυπτική μάθηση. Ο δάσκαλος σε ρόλο συμβούλου-καθοδηγητή.
- Εμπλοκή των μαθητών στη δραστηριότητα, έκφραση απόψεων, ιδεών, διόρθωση παρανοήσεων και λαθών.
- Ανατροφοδότηση, όπου και όταν χρειάζεται.
- Ακουστικό τεστ με φύλλο εργασίας και χρήση αρχείου ήχου mp3.
- Θεμελίωση της γνώσης που αποκτήθηκε, μέσω της εφαρμογής της στη διαθεματική προσέγγιση.
- Συμπεράσματα, απορίες, γενικότερη ανασκόπηση της πορείας.
- Ανάθεση εργασιών για το σπίτι, με στόχο την περαιτέρω εμπέδωση του αντικειμένου.

Τρόπος αξιοποίησης υλικού

- Προβολή πίνακα πενταγράμμου στην οθόνη (πρόγραμμα Sibelius 19)
- Προβολή διαδραστικού κλαβιέ πιάνου (οπτική επαφή της σήμανσης των πλήκτρων κατά την εκτέλεση)
- Δυνατότητα δημιουργικής εμπλοκής των μαθητών, μέσω της εξ αποστάσεως χρήσης των παραπάνω εργαλείων
- Σύντομα τεστ καλλιέργειας ακοής (διαστηματικού και ρυθμικού περιεχομένου)
- Διαμοιρασμός φύλλων εργασίας και αποστολής τους στα προσωπικά e-mails με κωδικοποίηση pdf, αλλά και αρχείων ήχου mp3, για περαιτέρω μελέτη και εξάσκηση.

- Αξιοποίηση ηλεκτρονικού ατομικού φακέλου μαθητών με τα παράγωγα έργα τους (portfolio) για την αξιολόγησή τους.

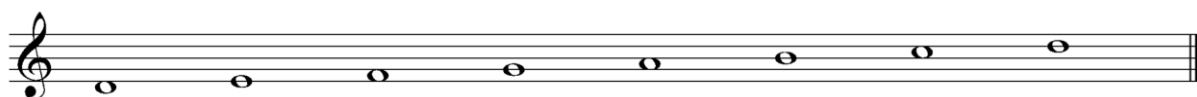
Περιγραφή διδασκαλίας

Έναρξη διεξαγωγής της σύγχρονης εξ αποστάσεως διδασκαλίας στο μάθημα: «Ευρωπαϊκή Μουσική: Θεωρία και Πράξη»: μέσω Webex.

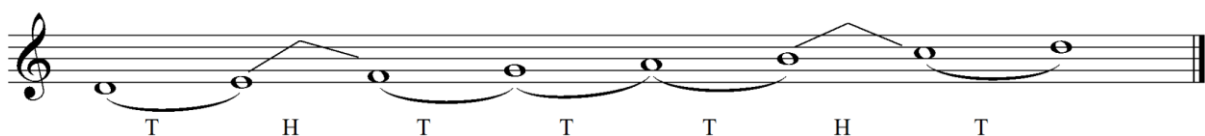
Ενεργοποίηση και ενθάρρυνση των μαθητών στη μέθεξη, με τη δημιουργική εμπλοκή τους (χρήση ηλεκτρονικού χεριού για απάντηση σε ερώτηση / δυνατότητα γραφής μηνύματος στο chat, σχεδίασης κατ' άτομο στο πεντάγραμμο / εκτέλεσης στο Keyboard του προγράμματος Sibelius). Οι μαθητές εμπλέκονται ενεργά στην πορεία της διδασκαλίας.

Αφόρμηση:

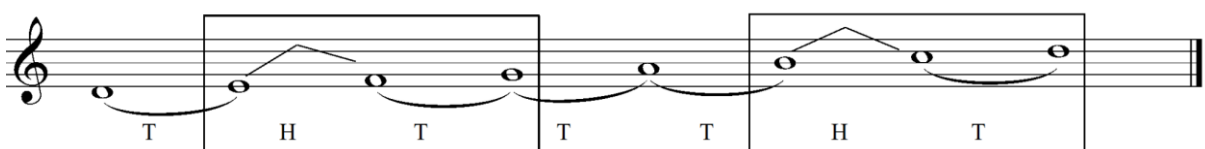
Τοποθέτηση της κλίμακας με τονική το ρε-φυσικό.

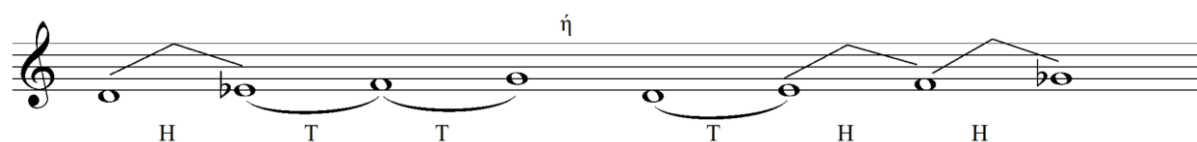
- Εκτέλεση της διαδοχής σε ανιούσα και κατιούσα μορφή στο πιάνο του προγράμματος από τον διδάσκοντα
- Διαπίστωση ότι δεν συνάδει με το ακουστικό αποτύπωμα του μείζονος τρόπου (2T-H-3T-H)
- Διερεύνηση των τόνων και των ημιτονίων της συγκεκριμένης φθογγικής συλλογής.

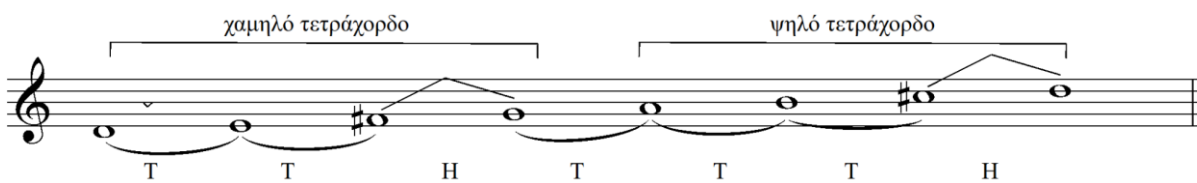
- Εντοπισμός των “περιοχών” απόκλισης.

- Αναλυτικότερη προσέγγιση: στη θέση του ημιτονίου μι-φα και του τόνου φα-σολ θα έπρεπε να υπάρχει τόνος και ημιτόνιο, αντίστοιχα. Τα ίδια παρατηρούνται και για τα ημιτόνια σι-ντο και ντο-ρε.
- Η τάξη αναζητά τη σωστή λύση. Στις λανθασμένες απαντήσεις που δίνονται (βάρυνση των μι και σολ ή των σι και ρε) ο διδάσκων επισημαίνει την τροποποίηση των εκατέρωθεν διαστημάτων των προαναφερόμενων φθόγγων με τους φθόγγους που προηγούνται ή έπονται.

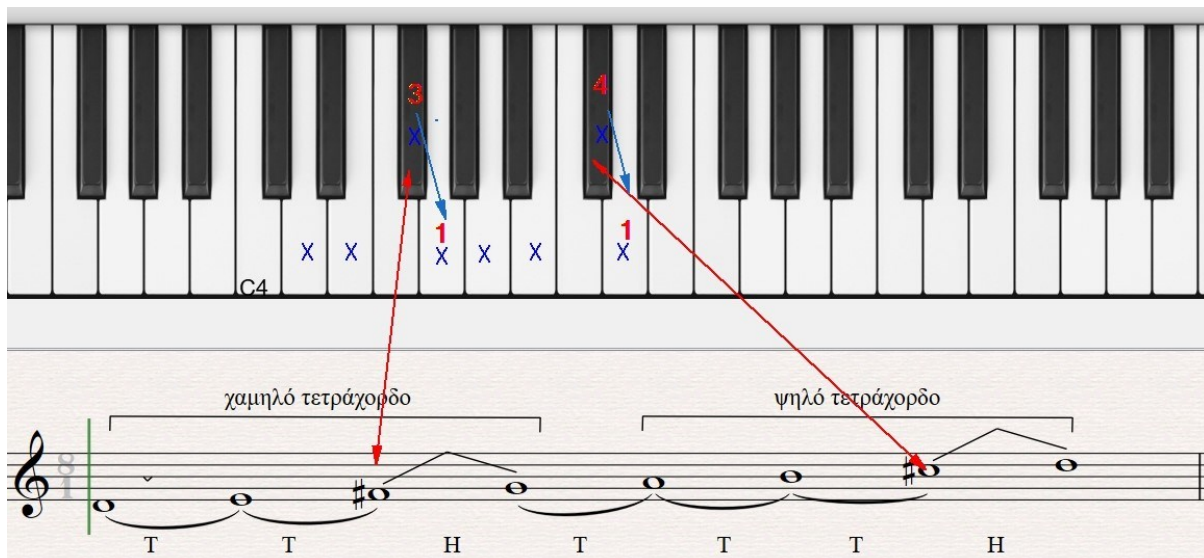
- Η ενδεδειγμένη απάντηση προτείνεται από το σύνολο των μαθητών, με την όξυνση του φα-φυσικού και του ντο-φυσικού.

- Ο διδάσκων υπογραμμίζει ότι η Ρε-μείζων προϋποθέτει τη δίεση στους προαναφερόμενους φθόγγους. Στη συνέχεια, αποδίδει με τη φωνή του την ανιούσα και κατιούσα μορφή της, αλλά και χωριστά των δύο τετραχόρδων, ζητώντας από την τάξη να πράξει το ίδιο. Δίνει μεγάλη έμφαση στους φθόγγους φα-δίεση και ντο-δίεση και στην "προσαγωγική" τους τάση να οδηγηθούν στους φθόγγους σολ-φυσικό και ρε-φυσικό, αντίστοιχα.

Διαθεματικότητα-εφαρμογή νέας γνώσης

- Χρήσιμες οδηγίες για την εκτέλεση στο πιάνο μέσω εικόνας και συγκεκριμένων υποδείξεων. Οι φθόγγοι φα-δίεση και ντο-δίεση (μαύρα πλήκτρα του πιάνου) είναι τα σημεία περάσματος του 1ου δακτύλου κάτω από το 3ο και το 4ο, στην πορεία προς το σολ-φυσικό και το ρε-φυσικό, αντίστοιχα. Φυσικά, υπογραμμίζεται ότι πρόκειται για την εκτέλεση της κλίμακας Ρε-μείζονος σε δύο οκτάβες. Οι μαθητές κάνουν λήψη όλων των αρχείων και των εικόνων που εμφανίζονται στην οθόνη τους.

- Ο διδάσκων εκθέτει το κομμάτι για πιάνο αρ. 47 (επιγράφεται ως Ποιμενικό).

Εισαγωγή στην έννοια του σπλισμού (σταθερά σημεία αλλοίωσης). Ζητά να εντοπίσουν τους φθόγγους του σπλισμού και να υποδείξουν τη θέση τους στο πιάνο, να αναρωτηθούν για τη λειτουργικότητα των επιπλέον του σπλισμού φθόγγων με σημεία αλλοίωσης.

47. ΠΟΙΜΕΝΙΚΟ

♩. = 50-56

1η φορά

2η φορά

δύο οκτάβες

μία οκτάβα

Fin

Da Capo

Στο σημείο αυτό οι μαθητές συμβουλεύονται το αρχείο με τα τονικά ύψη και τη γεωγραφία του πιάνου. Επίσης, συντελείται αναφορά στη λειτουργικότητα της χρήσης των κλειδιών Σολ και Φα, καθώς και των εναλλακτικών επιλογών στη σημειογραφική αποτύπωση του φθογγικού υλικού του κομματιού.

Τα τονικά ύψη στο πιάνο

περιοχή αποτύπωσης τονικών υψών και με τα δύο κλειδιά: Σολ και Φα

λα (440 Hz)

λα

λα

λα

8^η

8^η

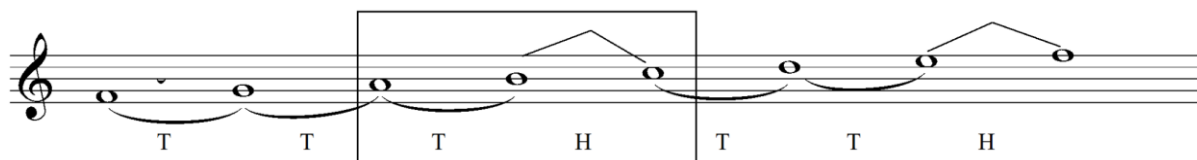
ντο

Τοποθέτηση της κλίμακας με τονική το φα-φυσικό.

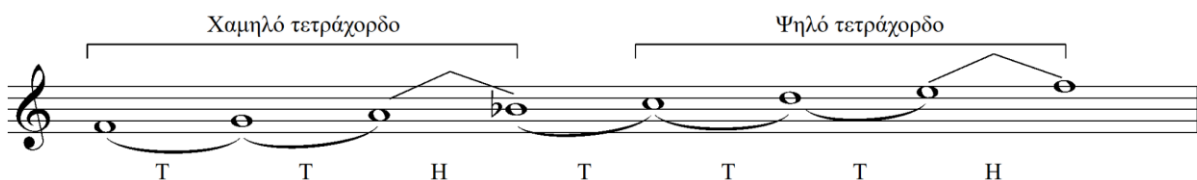
- Εκτέλεση της διαδοχής σε ανιούσα και κατιούσα μορφή στο Keyboard του προγράμματος από τον διδάσκοντα
- Διαπίστωση ότι δεν συνάδει με το ακουστικό αποτύπωμα του μείζονος τρόπου (2T-H-3T-H)
- Διερεύνηση των τόνων και των ημιτονίων της συγκεκριμένης φθογγικής συλλογής.

T T T H T T H

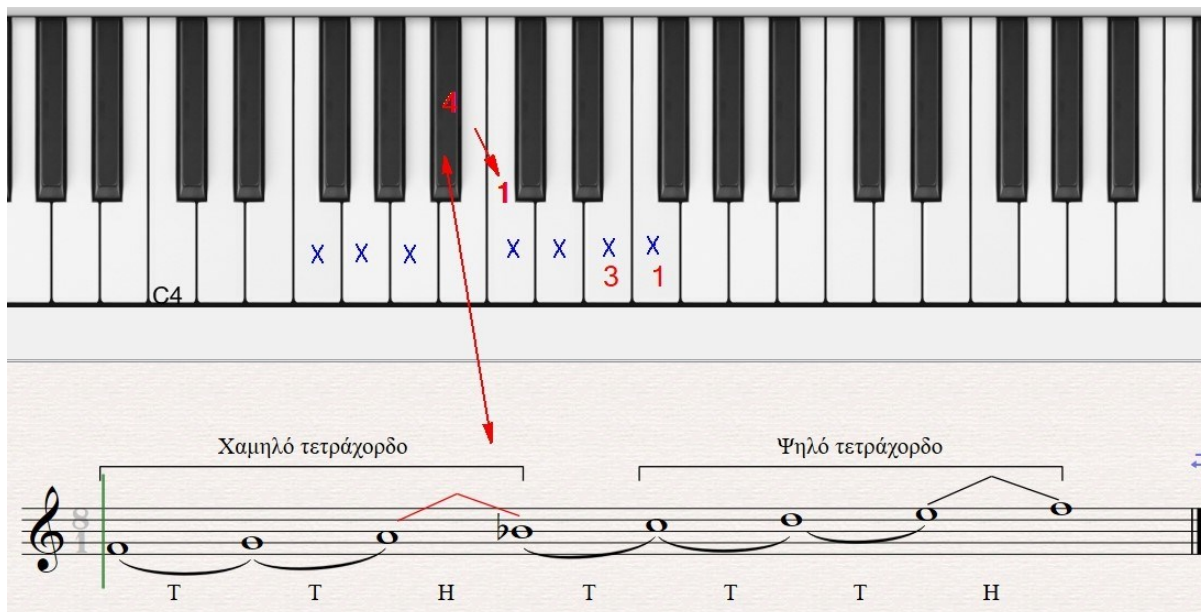
- Εντοπισμός της περιοχής απόκλισης.

- Αναλυτικότερη προσέγγιση: στη θέση του τόνου λα-σι και του ημιτονίου σι-ντο θα έπρεπε να υπάρχει ημιτόνιο και τόνος, αντίστοιχα. Στις λανθασμένες απαντήσεις που δίνονται (όξυνση του λα ή του ντο) ο διδάσκων επισημαίνει την τροποποίηση των εκατέρωθεν διαστημάτων των προαναφερόμενων φθόγγων με τους φθόγγους που προηγούνται ή έπονται.
- Η ενδεδειγμένη απάντηση της βάρυνσης του σι-φυσικού υποδεικνύεται και δικαιολογείται από τους μαθητές.

- Ο διδάσκων υπογραμμίζει ότι η Φα-μείζων προϋποθέτει την ύφεση στον φθόγγο σι. Στη συνέχεια αποδίδει με τη φωνή του την ανιούσα και κατιούσα μορφή της, αλλά και χωριστά των δύο τετραχόρδων της, ζητώντας το ίδιο και από την τάξη. Δίνει μεγάλη έμφαση στους φθόγγους λα-φυσικό και μι-φυσικό και στην προσαγωγική τους τάση να οδηγηθούν στους φθόγγους σι-ύφεση και φα-φυσικό, αντίστοιχα.

- Χρήσιμες οδηγίες για την εκτέλεση στο πιάνο μέσω εικόνας και συγκεκριμένων υποδείξεων. Ο φθόγγος σι-ύφεση (μαύρο πλήκτρο του πιάνου) είναι το σημείο περάσματος του 1ου δακτύλου κάτω από το 4ο στην πορεία προς το ντο-φυσικό. Οι μαθητές κάνουν λήψη της εικόνας που εμφανίζεται στην οθόνη τους.

Ανατροφοδότηση-ανασκόπηση

Το γενικό συμπέρασμα συντείνει στη θεώρηση ότι από οποιαδήποτε φθόγγο σχηματίζεται μία μείζονα κλίμακα, με τη χρήση μόνο διέσεων ή μόνο υφέσεων.

- Ακουστικό τεστ δύο λεπτών στον εντοπισμό των μειζόνων κλιμάκων από αρχείο ήχου mp3,
- Εξατομικευμένη προσέγγιση στη διόρθωση των ασκήσεων,
- Επίλυση αποριών και παρανοήσεων,
- Ανάθεση εργασιών - οδηγίες για τη σύνταξή τους - χρονοδιάγραμμα παράδοσής τους.

Ακολουθεί ενδεικτικό παράδειγμα εργασίας:

Ημερομηνία:

Όνοματεπώνυμο _____

Τμήμα _____

Δημιουργία μειζόνων κλιμάκων

Να προσθέσετε στις παρακάτω φθογγικές σειρές τις κατάλληλες αλλοιώσεις, έτσι ώστε να αντιστοιχούν στις ζητούμενες κλίμακες. Επιπλέον, να χωρίσετε σε τετράχορδα και να σημειώσετε τα ημιτόνια τους.

1

Σολ-μείζων

2

Μι-μείζων

3

Λα-μείζων

Β') Στο μάθημα «Υποχρεωτικό Πιάνο»:

Διδακτικοί στόχοι

Οι στόχοι που τέθηκαν κατά την παρεμβατική διδακτική αξιοποίηση του ψηφιακού υλικού είναι:

1. Να ωφεληθεί ο μαθητής από την εμβόλιμη προβολή και εξατομικευμένη αξιοποίηση κατάλληλου ή προσαρμοσμένου ψηφιακού υλικού για την περίπτωση του και του μαθησιακού προβλήματος που ανιχνεύτηκε ότι αντιμετωπίζει σε συγκεκριμένο κομμάτι ή άλλο στοιχείο της μελετούμενης ύλης.
2. Να κατανοήσει ο μαθητής το πρόβλημα ή τη δυσκολία του ως προς συγκεκριμένο μουσικό/πιανιστικό ζήτημα, μέσα από την επανάληψη, ή την παροχή περαιτέρω επεξηγήσεων από το διδάσκοντα σε συνδυασμό με το ψηφιακό υλικό, ώστε, με σύντομη στοχευμένη εξάσκηση (drill) του μαθητή με το ψηφιακό υλικό, να εμπεδώσει την έννοια ή να βελτιώσει τη δεξιότητα που αποτελεί αντικείμενο του μαθήματος.

3. Στο μάθημα πιάνου σύγχρονης εξΑΕ, να καθοδηγηθεί ο μαθητής με περισσότερη εποπτικότητα και επικοινωνιακή δυναμική, ως αντιστάθμισμα στην απώλεια της αμεσότητας της δια ζώσης διδασκαλίας για την επίλυση αποριών, τη διόρθωση τυχόν παρανοήσεων και την ανάπτυξη μουσικών και πιανιστικών δεξιοτήτων.
4. Να ασκηθεί ο μαθητής στο να επεξεργάζεται πιο συγκροτημένα, συνδυαστικά, κριτικά και ταχύτερα τις οπτικές και ακουστικές πληροφορίες που δέχεται, σε σχέση με τις κινήσεις του χεριού και του σώματος, και το προφορικό του μέτρημα κατά το παίξιμο και τη μελέτη του πιάνου.
5. Να ενδυναμώσει ο μαθητής την ακουστική του αντίληψη, την ικανότητά του να διαβάζει μουσική σημειογραφία, την αντίληψη της τοπογραφίας του πληκτρολογίου του πιάνου, την ικανότητα να αναγνωρίζει μοτίβα (patterns) και την πιανιστική του τεχνική.
6. Να εξοικειωθεί με την χρήση ψηφιακού υλικού/ψηφιακών εφαρμογών ως συμπληρωματικό και υποστηρικτικό μέσο κατά τη μελέτη του πιάνου, ώστε να μάθει να αντιμετωπίζει με αυτοπεποίθηση αρχικές δυσκολίες και να αποκτά σταδιακά μεγαλύτερη συστηματικότητα και αυτονομία στη μελέτη του και να νιώθει ικανοποίηση και χαρά με την απόδοσή του και την ενασχόληση με το πιάνο και τη μουσική.
7. Να διακριβώσει ο διδάσκων το βαθμό κατάκτησης της γνώσης ή της ζητούμενης δεξιότητας από το μαθητή κατά την εστιασμένη και περιοδική χρήση ψηφιακού υλικού και να στηρίξει το μαθητή να μεταφέρει αυτή στο κυρίως πεδίο των μελετούμενων κομματιών του πιάνου, καθώς και να συσχετίσει αυτά που μαθαίνει στο μάθημα του πιάνου με αυτά του μαθήματος «Ευρωπαϊκή Μουσική: Θεωρία και Πράξη».

Περιεχόμενο και πορεία διδασκαλίας

Τρόπος αξιοποίησης υλικού:

- Συμπληρωματική και παρεμβατική χρήση του ψηφιακού υλικού κατά τη ροή του μαθήματος πιάνου σε αρχάριους μαθητές, με διαμοιρασμό οθόνης.
- Προβολή καρτών (flashcards) για εξάσκηση της άμεσης αναγνώρισης της κατεύθυνσης κίνησης ή του ονόματος φθογγόσημων στο πεντάγραμμο.

- Προβολή φύλλων εργασιών (ανταπόκρισης) για την άμεση ανάγνωση, το μέτρημα και την εκτέλεση διαδοχικών φθόγγων ή ρυθμομελωδικών δομών στο κλειδί του Σολ και στο κλειδί του Φα ή ρυθμικών δομών χωρίς κλειδί.
- Χρήση διαδικτυακής εφαρμογής πιάνου για εμπέδωση της συσχέτισης του πληκτρολογίου του οργάνου και των θέσεων των φθόγγων σ' αυτό με τα αντίστοιχα φθογγόσημα στο κλειδί του Σολ και στο κλειδί του Φα και για την ανάγνωση και εκτέλεση συγχορδιών.
- Προβολή καρτών με σύντομες διαδοχές φθόγγων για εξάσκηση της εκτέλεσής τους από τους μαθητές με διαφορετικούς δακτυλισμούς.
- Χρήση ηχογραφημένου μέρους πιανιστικού κομματιού σε διαδικτυακή εφαρμογή πιάνου κατά τη μελέτη από τον μαθητή, ώστε να βοηθηθεί να εμπεδώσει και να επιταχύνει το μέρος αυτό που τον δυσκολεύει τεχνικά και σημειογραφικά.
- Χρήση μελωδίας που παρουσιάζεται ως παρτιτούρα και με ηχητική εκτέλεση σε διαδικτυακή εφαρμογή για πρόσθετη εξάσκηση και απόδοση όμοιων μουσικών και τεχνικών στοιχείων που υπάρχουν στο μελετούμενο πιανιστικό κομμάτι.

Περιγραφή διδασκαλίας:

ΠΑΡΕΜΒΑΣΗ Ι

1. Έναρξη διεξαγωγής της σύγχρονης εξ αποστάσεως διδασκαλίας πιάνου μέσω Webex. Έναρξη εκτέλεσης από τον μαθητή στο πιάνο του των κομματιών που είχαν ανατεθεί από το προηγούμενο μάθημα να ετοιμάσει μόνος του χωριστά ή με έναρξη νέων κομματιών χωριστά στο μάθημα. Π.χ. αρ. 28 «Λυπημένο Φεγγαράκι» (Εικόνα 1) ή αρ. 29 «Ο Πειρατής» (Εικόνα 2) από «Μέθοδος Πιάνου για αρχάριους» των C. Hervé και J. Pouillard.
2. Διαπιστώνεται ότι ο μαθητής παίζει λάθος πλήκτρα, διότι, μάλλον, ακολουθεί «τυφλά» τους δακτυλισμούς της παρτιτούρας χωρίς να παρατηρεί τους φθόγγους και παίζει το πλήκτρο που αντιστοιχεί στη θέση του δακτύλου στα πέντε διαδοχικά πλήκτρα που προκύπτουν με την τοποθέτηση του χεριού κατά την έναρξη του κομματιού. Π.χ. στο αρ. 28, μέτρο 1 στο δεξί παίζει: μι-λα-σολ# -σολ[♯] αντί για μι-σολ-φα# -φα[♯] (εικόνα 1) ή στο αρ. 29, μέτρο 1 στο αριστερό παίζει σι-ντο-λα-ντο αντί σι-ρε-λα-ρε (εικόνα 2).

28. ΛΥΠΗΜΕΝΟ ΦΕΓΓΑΡΑΚΙ
 ♩ = 66-76
p
rit.

Εικόνα 1

29. Ο ΠΕΡΙΠΑΤΟΣ
 ♩ = 88-100
mf
legato

30. ΒΑΣΚΙΚΟ ΤΡΑΓΟΥΔΙ
 ♩ = 80-92
p
mf
rit.
 D.C.

Εικόνα 2

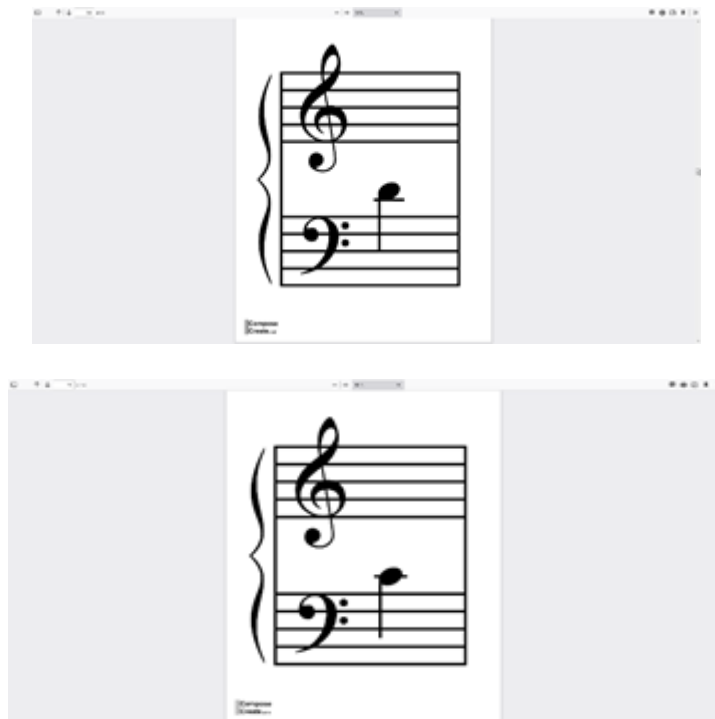
3. Ζητείται από το μαθητή να αναγνώσει τα ονόματα των φθόγγων και εξηγήσουμε ότι πρέπει να φέρει πιο αριστερά το 4^ο δάχτυλο, για να παίξει σολ (στο αρ. 28), ή ότι πρέπει να πάει τον αντίχειρα πιο δεξιά, για να παίξει ρε (στο αρ. 29). Επισημαίνουμε ότι, όσο προχωράμε, θα συναντούμε κομμάτια όπου τα πέντε δάχτυλα δεν θα παίζουν πέντε διαδοχικές νότες

στη σειρά στα πλήκτρα, αλλά ενδεχομένως το χέρι να ανοίγει, για να εκτείνονται πιο μακριά τα δάχτυλα ή το αντίθετο.

4. Ο μαθητής προχωράει στην εκτέλεση του κομματιού και, εφόσον ξανακάνει το ίδιο λάθος στο μέτρο 3 ή 5 και 6 (αρ. 28), ή συνεχίσει να μπερδεύεται στα επόμενα μέτρα του αριστερού στο αρ. 29, ξανά ρωτάμε να πει τις νότες.

5. Α) Εφόσον διαπιστώσαμε ότι δυσκολεύεται να αναγνωρίσει τους φθόγγους, προβάλλουμε με διαμοιρασμό οθόνης κάρτες προβολής μεμονωμένων φθόγγων σε μεγάλο μέγεθος (giant flashcards), όπως αυτές που διατίθενται στο:

<https://composecreate.com/students/wendys-piano-studio/teaching-resources/flashcards/>

Εικόνα 3α και 3β

π.χ. για το κομμάτι αρ. 29 καθοδηγούμε το μαθητή να παρατηρήσει και να εμπεδώσει τη διαφορά ανάμεσα στο ρε₄ και στο ντο₄ που λανθασμένα παίζει με αντίχειρα στο κλειδί του Φα στο 1^ο μέτρο. Εναλλάσσουμε στην οθόνη 5 κάρτες με τους αντίστοιχους πέντε φθόγγους του μέρους του αριστερού χεριού του κομματιού (σι₃, ρε₄, λα₃, σολ₃ και φα₃) ζητώντας από τον μαθητή να παίζει το φθόγγο που βλέπει κάθε φορά. Εάν χρειαστεί, υπενθυμίζουμε το πώς βρίσκουμε έναν επόμενο φθόγγο από τη σχετική θέση ενός προηγούμενου γνωστού φθόγγου.

Β) Ομοίως για το κομμάτι αρ. 28, όπου το πρόβλημα στα μέτρα 1, 2, 3, 5 και 6 στο κλειδί του Σολ είναι η διαδοχή $\mu_4 - \sigma\lambda_4$ με αντίχειρα και 4^ο δάχτυλο, μπορεί να εξασκηθεί μεμονωμένα με επαναλήψεις της διαδοχής και μετά προσθήκη των δύο υπολοίπων φθόγγων του μέτρου. Στη συνέχεια, προκειμένου να αναπτυχθεί η ευχέρεια προσαρμογής σε διαφοροποιημένους δακτυλισμούς για δεδομένους φθόγγους, μπορεί να προβληθεί το παρακάτω φυλλάδιο ασκήσεων (Εικόνα 4) που διατίθεται στο:

<https://composecreate.com/wp-content/uploads/2009/03/steps-and-skips.pdf>

Παρότι οι τρεις ασκήσεις είναι σχεδιασμένες ως ασκήσεις ακουστικής αναγνώρισης βηματικής ή διαστηματικής κίνησης φθόγγων, στην προκειμένη περίπτωση αξιοποιούνται ως εξής: α) ζητείται από το μαθητή στην πρώτη άσκηση να απαγγείλει τα ονόματα των φθόγγων στις δύο διαδοχές, θεωρώντας ότι βρισκόμαστε στο κλειδί του Σολ (φα – σολ – λα και φα – λα – ντο), β) ζητείται από το μαθητή να παίξει με το δεξί χέρι την πρώτη διαδοχή (φα – σολ – λα) με τα δάχτυλα: 1-2-3, μετά με 1-3-4 και με 1-4-5 και γ) ζητείται από το μαθητή να παίξει τη δεύτερη διαδοχή (φα – λα - ντο) με τα δάχτυλα: 1-3-5, μετά 1-2-4 και μετά 1-4-5. Του επισημαίνουμε ότι, ενώ οι πρώτοι δακτυλισμοί, αντίστοιχα στις δύο διαδοχές, είναι οι αναμενόμενοι που συμβαδίζουν και με την ανατομία του χεριού, στο πιάνο σταδιακά θα συναντά δακτυλισμούς όπου θα χρειαστεί να επεκτείνει, ή να κλείσει περισσότερο την παλάμη και τα δάχτυλα, για να παίξει τις γραμμένες νότες. Επίσης, του επισημαίνουμε ότι κάποιες διαδοχές στις ασκήσεις είναι συγχορδίες και του ζητάμε να παίξει τους τρεις φθόγγους ταυτόχρονα σαν συγχορδία.

Moving by Step or Skip

Name: _____ Date: _____
Your teacher will play 3 notes. Circle which example she plays. Then circle whether the notes are steps or skips.

1.

Skip or Step   Skip or Step

2.

Skip or Step   Skip or Step

3.

Skip or Step   Skip or Step

© 2000 by Wendy L. Stevens
www.wendyspianostudio.com

Εικόνα 4

ΠΑΡΕΜΒΑΣΗ II

Η παρέμβαση αυτή αφορά το αρ. 47 «Ποιμενικό» (Εικόνα 5) από το βιβλίο «Μέθοδος Πιάνου για αρχάριους» των C. Hervé και J. Rouillard. Είναι κομβικό κομμάτι της μεθόδου γιατί συνδυάζει πολλαπλά τεχνικά και μουσικά στοιχεία που πρέπει να χειριστεί ο μαθητής, όπως:

47. ΠΟΙΜΕΝΙΚΟ
 ♩. = 50-56

1η φορά
 2η φορά

Fin

Da Capo

Εικόνα 5

- Τονικότητα της Ρε μείζονος με παίξιμο διέσεων,
- Ρυθμική αγωγή 6/8 και μέτρημα δυνατά με νέα μονάδα μέτρησης (όγδοο),
- Αλλαγές δακτύλων στον ίδιο φθόγγο (δεξί χέρι: 1^ο μέτρο),
- Συχνές αλλαγές φθόγγων και αρμονιών στο ανιόν τρίφθογγο συνοδευτικό σχήμα του αριστερού χεριού,
- Αλλαγή κλειδιού στο αριστερό χέρι από κλειδί του Φα στην πρώτη γραμμή στο κλειδί του Σολ στη 2^η γραμμή,
- Φθόγγοι σε βοηθητικές γραμμές κάτω από το πεντάγραμμο στο κλειδί του Σολ για εκτέλεση από το αριστερό χέρι,
- Μετατοπίσεις χεριού από την προηγούμενη θέση: 3^ο μέτρο στο αριστερό χέρι, 4^ο μέτρο στο δεξί χέρι, 5^ο μέτρο και στα 2 χέρια, 8^ο μέτρο στο δεξί χέρι,
- Χρωματική καθοδική κίνηση στο δεξί χέρι στο μέτρο 7,
- Επανάληψη, λόγω ένδειξης *Da Capo* της 1^{ης} γραμμής, με μετατόπιση αριστερού χεριού και χρήση διαφορετικών δακτύλων στο 1^ο μέτρο από ό,τι την 1^η φορά εκτέλεσής του.

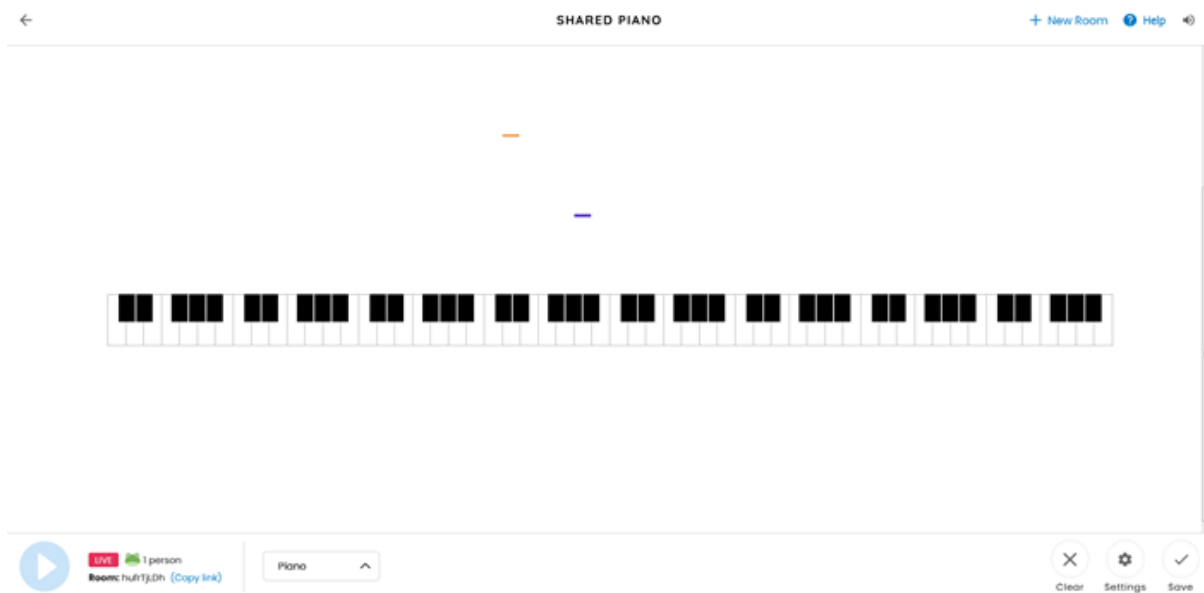
Σημειώνεται ότι, κατά τη διάρκεια της χρονιάς, περιοδικά γίνεται συζήτηση με τον καθηγητή του μαθήματος «Ευρωπαϊκή Μουσική: Θεωρία και Πράξη», ώστε να διαπιστωθεί ποιες έννοιες έχουν διδαχθεί, καθώς και για την πρόοδο των συγκεκριμένων μαθητών του πιάνου, ώστε να υπάρχει μία πιο ολοκληρωμένη εικόνα των μαθητών και, για να μπορεί να υπάρχει εξατομικευμένη προσέγγιση των μαθησιακών τους αναγκών. Ως προς το πιανιστικό κομμάτι αρ. 47, επιβεβαιώθηκε από τον καθηγητή των Θεωρητικών ότι είχε διδαχθεί πρόσφατα στην Θεωρία η «Ρε μείζων κλίμακα». Ομοίως, σε προηγούμενο μάθημα πιάνου είχε διδαχθεί η Ρε μείζων κλίμακα, καθώς προηγείται του κομματιού αρ. 47 στο βιβλίο. Αμέσως πριν το συγκεκριμένο κομμάτι στο βιβλίο εισάγεται, επίσης, για διδασκαλία το σύνθετο διμερές μέτρο 6/8, οπότε οι δύο αυτές έννοιες είναι νέες για τον μαθητή και ενδεχομένως ως εφαρμογή στην πιανιστική πράξη να τις συναντά πρώτη φορά στο κομμάτι «Ποιμενικό» (αρ. 47), εφόσον ο διδάσκων προχωράει τη μέθοδο με επιλεκτική ανάθεση κομματιών αντί για όλα κατά σειρά.

Περαιτέρω, υπάρχουν προηγούμενα κομμάτια της μεθόδου, όπου το μέρος για το αριστερό χέρι είναι εξ ολοκλήρου γραμμένο στο κλειδί του Σολ (αρ. 17, 19, 21, 22 και 34). Μάλιστα στα κομμάτια 42, 43 και 46 υπάρχουν φθόγγοι σε βοηθητικές γραμμές κάτω από το πεντάγραμμο στο κλειδί του Σολ. Όμως στο «Ποιμενικό» (αρ. 47), ο μαθητής συναντά για πρώτη φορά αλλαγή κλειδιών για το αριστερό χέρι μέσα στο ίδιο το κομμάτι (κλειδί του Φα, κλειδί του Σολ και με το Da Capo επιστροφή στο κλειδί του Φα).

Η περιγραφή διδασκαλίας ως προς την Παρέμβαση II συνίσταται στο εξής:

1. Έναρξη διεξαγωγής της σύγχρονης εξ αποστάσεως διδασκαλίας πιάνου μέσω Webex. Έναρξη προετοιμασίας εκτέλεσης από τον μαθητή στο πιάνο του του κομματιού αρ. 47 «Ποιμενικό» από το βιβλίο «Μέθοδος Πιάνου για αρχάριους» των C. Hervé και J. Rouillard που είτε του είχε ανατεθεί από το προηγούμενο μάθημα να το προετοιμάσει μόνος του χωριστά, είτε το δοκιμάζει πρώτη φορά χωριστά με τον διδάσκοντα στο μάθημα. Ο διδάσκων ρωτάει τον μαθητή για τα χαρακτηριστικά του κομματιού που παρατηρεί: τονικότητα, ρυθμική αγωγή και τα κλειδιά του αριστερού χεριού. Επισημαίνει, εξηγεί και δείχνει όποια στοιχεία δεν εντοπίζει ή δε φαίνεται να κατανοεί πλήρως ο μαθητής. Επίσης, του ζητάει να ανακαλέσει τα στοιχεία αυτά σε σχέση με όσα έχει διδαχθεί στο μάθημα *Θεωρία και Πράξη της Ευρωπαϊκής Μουσικής*.

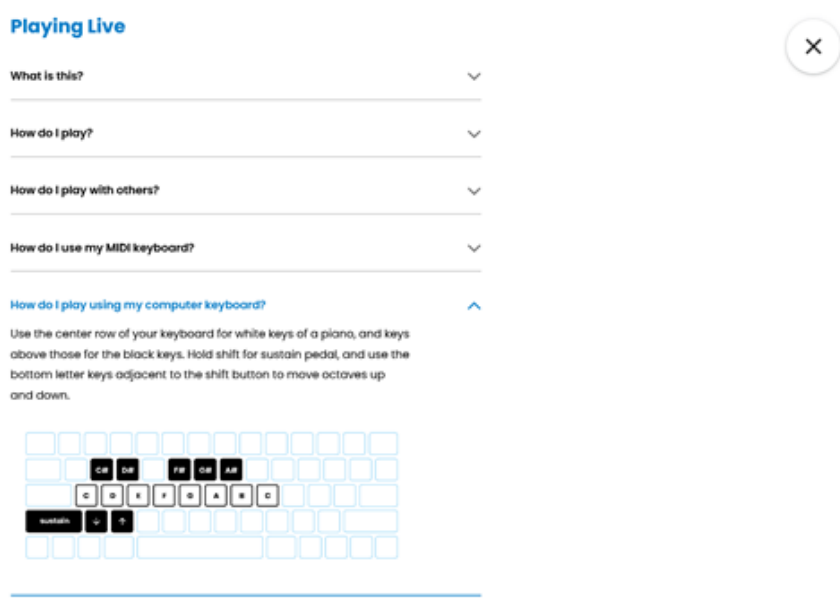
2. Ο μαθητής ξεκινάει να παίζει χωριστά το μέρος κάθε χεριού, μετρώντας δυνατά. Στο μέρος του αριστερού χεριού, εφόσον διαπιστώσαμε ότι ο μαθητής μπερδεύεται με την αλλαγή από το κλειδί του Φα στην πρώτη γραμμή στο κλειδί του Σολ στη 2η γραμμή για τη θέση των φθόγγων, προβάλλουμε με διαμοιρασμό οθόνης τη διαδικτυακή εφαρμογή “Shared Piano” (Εικόνα 6), η οποία είναι μία από τις οπτικοακουστικές εφαρμογές που διατίθενται στον ιστότοπο Chrome Music Lab: <https://musiclab.chromeexperiments.com/Experiments>
3. Του επισημαίνουμε ότι εδώ βλέπει το πληκτρολόγιο (κλαβιέ), του πιάνου, σαν την εικόνα της σελίδας 6 του βιβλίου του. Δείχνουμε και παίζουμε το κεντρικό ντο (ντο₄) στο Shared Piano. Του επισημαίνουμε ότι είναι το ντο κάτω από το γράμμα Ρ της λέξης PIANO της επικεφαλίδας SHARED PIANO. Μετά του ζητάμε να παίζει το κεντρικό ντο στο δικό του πιάνο και να παρατηρήσει ότι ακουστικά είναι ίδιοι οι φθόγγοι. Κάνουμε μία σύντομη υπενθύμιση της γεωγραφίας του πιάνου ως προς τα δύο κλειδιά, παίζοντας φθόγγους και σχολιάζουμε ότι η εφαρμογή εμφανίζει σαν «μπάρες» με διαφορετικά χρώματα τους φθόγγους που παίζονται. Μετά δείχνουμε τις θέσεις των φθόγγων στο τελευταίο μέτρο που είναι ακόμα στο κλειδί του Φα (μέτρο 4) και συσχετίζουμε αυτές τις θέσεις με αυτές των επόμενων φθόγγων που είναι στο κλειδί του Σολ (μέτρο 5) σε βοηθητικές γραμμές κάτω από το πεντάγραμμο. Επαναλαμβάνουμε τη σύνδεση 4^{ου} και 5^{ου} μέτρου του αριστερού, ώστε ο μαθητής να αποκτήσει σαφή οπτική εικόνα και το άκουσμα των ζητούμενων πλήκτρων. Μετά του ζητάμε να βρει τα αντίστοιχα πλήκτρα στο δικό του πιάνο και να παίζει και να επαναλάβει τη σύνδεση 4^{ου} και 5^{ου} μέτρου, μέχρι να εμπεδώσει τη σωστή μετακίνηση και να παίζει τα δύο μέτρα χωρίς διακοπή στο ρυθμό.

Εικόνα 6

4. Συνεχίζουμε κανονικά το μάθημα με στόχο τη διδασκαλία του κομματιού και τη διόρθωση τυχόν μελωδικών, ρυθμικών ή τεχνικών λαθών.
5. Δεδομένης της διαπίστωσης στο ίδιο μάθημα ή στο επόμενο ότι ο μαθητής δυσκολεύεται να μάθει το αριστερό χέρι του κομματιού αρ. 47 «Ποιμενικό», μεριμνούμε, ώστε να δημιουργήσουμε ή να έχουμε δημιουργήσει μία εγγραφή του μέρους του αριστερού χεριού του κομματιού μόνο του, χρησιμοποιώντας τη δυνατότητα ηχογράφησης και αποθήκευσης “Save song” της εφαρμογής “Shared Piano” και παίζοντάς το στο “Shared Piano”. Η εκτέλεση μπορεί να γίνει σε midi keyboard συνδεδεμένο στον Η/Υ μας, διότι υπάρχει δυνατότητα διεπαφής midi συσκευών με το “Shared Piano”. Εναλλακτικά, μπορεί να εκτελεστεί κατευθείαν στο Shared Piano σύμφωνα με τις οδηγίες της εφαρμογής (Εικόνα 7), όπου ορισμένα πλήκτρα-γράμματα του πληκτρολογίου παράγουν τους 12 μουσικούς φθόγγους της κεντρικής οκτάβας (ντο₄ έως σι₄), ενώ με το πλήκτρο «Z» γίνεται μεταφορά μία οκτάβα χαμηλότερα και με το πλήκτρο «X» μεταφορά οκτάβα ψηλότερα, όσες φορές πατηθούν τα αντίστοιχα πλήκτρα. Επίσης, το πλήκτρο «Shift» πατημένο δημιουργεί εφέ χρήσης πεντάλ. Η ηχογράφηση αποθηκεύεται διαδικτυακά στην εφαρμογή και ορίζεται διαδικτυακός σύνδεσμος μέσω του οποίου μπορούμε κάθε φορά εμείς να αναπαράγουμε την ηχητική εγγραφή η οποία συνοδεύεται με οπτική αναπαράσταση του παιχνιδιού των φθόγγων

στο Shared Piano. Έτσι ακούγονται οι φθόγγοι και εμφανίζονται ως «μπάρες» με διαφορετικά χρώματα.

Εικόνα 7

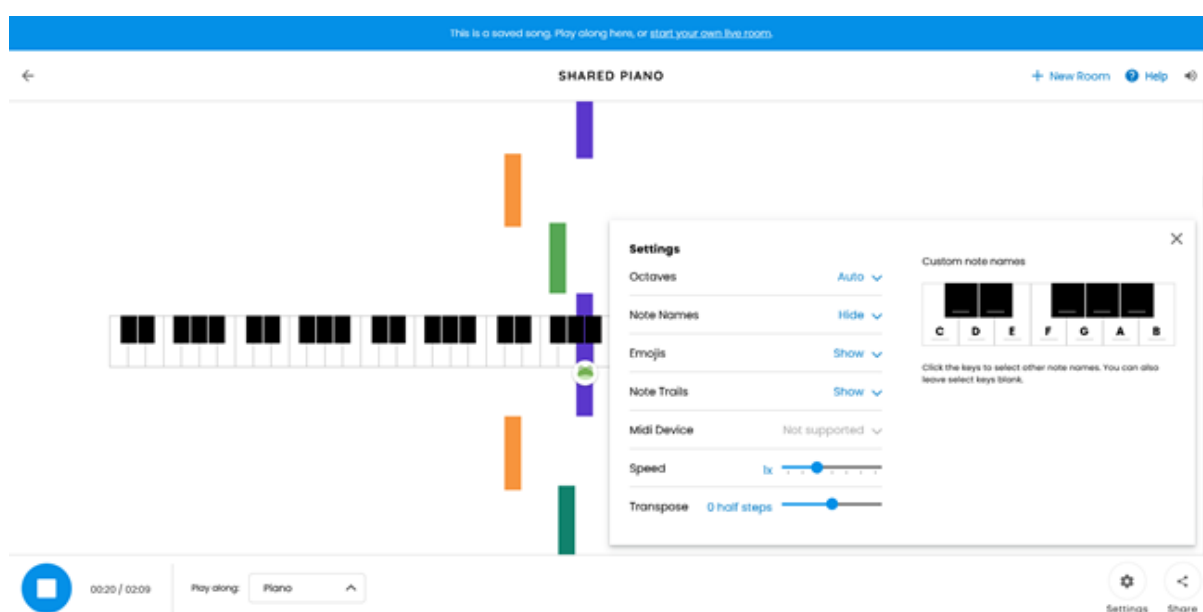
6. Παρουσιάζουμε στο ίδιο ή στο επόμενο μάθημα με διαμοιρασμό οθόνης την οπτικοακουστική εγγραφή του αριστερού χεριού του κομματιού αρ. 47 «Ποιμενικό» έχοντας φροντίσει να έχει λάβει με ηλεκτρονικό ταχυδρομείου το σύνδεσμο για την εγγραφή αυτή:

https://musiclab.chromeexperiments.com/Shared-Piano/saved/#O_KzUcyVPRI-z2dErX9

Έτσι αν για κάποιο λόγο «κολλάει το Webex» όταν κάνουμε διαμοιρασμό οθόνης, μπορούμε να τον καθοδηγήσουμε σχετικά με την εφαρμογή έχοντας αυτός ανοίξει το σύνδεσμο στη δική του συσκευή (HY, κινητό, tablet). Του εξηγούμε ότι η εγγραφή αυτή χρησιμεύει ως εργαλείο μελέτης, ώστε πατώντας το μπλε κουμπί (Play) να την αναπαράγει και να προσπαθεί να παίζει ταυτόχρονα μαζί της στο πιάνο του το μέρος του αριστερού. Ενώσω το κομμάτι παίζει, εξηγούμε ότι το κομμάτι είναι γραμμένο σε αργή ταχύτητα ($\text{♩} = 30$) για το αρχικό στάδιο. Του δείχνουμε το πως μέσα από την ρύθμιση Settings/Speed (Εικόνα 8) μπορεί ο ίδιος να επιταχύνει ή να επιβραδύνει την ταχύτητα εκτέλεσης της ηχογράφησης ώστε να την προσαρμόσει στη δική του ταχύτητα. Του επισημαίνουμε στη μελέτη του να αυξήσει σταδιακά την ταχύτητα, ώστε να μάθει καλύτερα το αριστερό και να ασκηθεί στο να

παίζει πιο γρήγορα και με άνεση το κομμάτι. Επίσης, αν το πιάνο του δεν είναι απόλυτα κουρδισμένο, ώστε να συμπίπτουν οι φθόγγοι με τις αντίστοιχες συχνότητες των φθόγγων του Shared Piano, εξηγούμε το πώς μέσα από τη ρύθμιση Settings/Transpose μπορούμε να προσαρμόσουμε το Shared Piano στο κούρδισμα του δικού του πιάνου.

7. Στο επόμενο μάθημα παρατηρούμε το παίξιμο αυτού του μέρους και αξιολογούμε την πρόοδο του, ρωτώντας τον για την εμπειρία μελέτης με το Shared Piano, ώστε να διακρίνουμε οφέλη ή δυσκολίες που συνάντησε. Επίσης, του επισημαίνουμε ότι κάθε σχήμα των τριών ογδών στο αριστερό χέρι μπορεί να αποτελεί συγχορδία και του ζητάμε να παίξει τους τρεις διαδοχικούς φθόγγους ταυτόχρονα σαν συγχορδία.

Εικόνα 8

ΠΑΡΕΜΒΑΣΗ ΙΙΙ

- A. Το κομμάτι αρ. 47 «Ποιμενικό» είναι ουσιαστικά το πρώτο κομμάτι (πέραν από τις ασκήσεις 1 και 2 της προηγούμενης σελίδας) της μεθόδου που έχει σύνθετο διμερές μέτρο (6/8). Ο μαθητής σταδιακά πρέπει να τροποποιήσει τον μέχρι στιγμής, στο μάθημα πιάνου, τρόπο μετρήματός του με μονάδα μέτρησης το τέταρτο, ώστε να μετρά 1 χρόνο στα όγδοα, 2 χρόνους στα τέταρτα κ.ο.κ.
- B. Στο ίδιο κομμάτι, επίσης, συναντάει τρεις εναλλαγές δαχτύλων στον ίδιο φθόγγο στο δεξί χέρι στο 1^ο μέτρο, ενώ σε παρόμοια ρυθμομελωδικά μοτίβα στα μέτρα 5 και 6 διατηρεί

το ίδιο δάκτυλο στους επαναλαμβανόμενους φθόγγους. Ο μαθητής πρέπει να μπορεί τεχνικά να ανταποκριθεί στις διαφοροποιήσεις αυτές.

Η εκγύμναση των δεξιοτήτων ανταπόκρισης στα δύο παραπάνω μουσικά χαρακτηριστικά μπορεί να γίνει με τη βοήθεια της παρακάτω εφαρμογής που συνδυάζει γραφιστικά ενεργή παρτιτούρα με την εκτέλεσή της μέσω σχετικού ηχητικού αρχείου με τίτλο “Piano Practice – Chopstix” (Εικόνα 9) που διατίθεται στο: https://www.musictechteacher.com/music_piano_practice/piano_chopstix.htm

Ουσιαστικά δύο απαιτούμενες δεξιότητες για το κομμάτι αρ. 47 «Ποιμενικό» «απομονώνονται» και ενισχύονται μέσω ενός άλλου κομματιού. Το κομμάτι μελέτης Chopstix βασίζεται στη δημοφιλή μελωδία που καταφέρνουν να παίζουν με το αυτί και οπτική μίμηση ακόμα και όσοι δεν γνωρίζουν μουσική. Η μελωδία αρχικά προέρχεται από το “The Celebrated Chop Waltz” που έγραψε για πιάνο το 1877 η Βρετανή 16χρονη Euphemia Allen. Από τότε η μελωδία έχει χρησιμοποιηθεί σε ποικίλες ταινίες και κινούμενα σχέδια, έχει παραλλαχθεί από συνθέτες και εκτελεστές κ.ά.

Εικόνα 9

Η περιγραφή διδασκαλίας ως προς την Παρέμβαση III συνίσταται στο εξής:

1. Έχουμε προηγουμένως στείλει με e-mail στον μαθητή τον προαναφερθέντα σύνδεσμο της διαδικτυακής παρτιτούρας-εφαρμογής “Piano Practice – Chopstix”. Στο μάθημα, μετά την εκτέλεση από τον μαθητή του κομματιού αρ. 47 «Ποιμενικό», του ζητάμε να πάει στο σύνδεσμο που του έχουμε στείλει και να ανοίξει ο ίδιος την εφαρμογή. Του αναθέτουμε να είναι παρουσιαστής (Presenter) στο Webex και του ζητάμε να κάνει διαμοιρασμό οθόνης, δείχνοντας τη διαδικτυακή παρτιτούρα-εφαρμογή “Piano Practice – Chopstix”. Εάν για τεχνικούς λόγους δεν καταστεί εφικτός ο διαμοιρασμός οθόνης, απλώς πραγματοποιούμε τα παρακάτω βήματα με το μαθητή να έχει ανοίξει την εφαρμογή στη συσκευή του και εμείς να εξηγούμε και να ακούμε μέσω της Webex σύνδεσης τις δραστηριότητες που του αναθέτουμε.
2. Ζητάμε από το μαθητή να παρατηρήσει την παρτιτούρα και τον ρωτάμε αν βρίσκει κάποια όμοια στοιχεία με το κομμάτι που μελετάει (αρ. 47 «Ποιμενικό»). Εφόσον εντοπίσει ή τον βοηθάμε να εντοπίσει τη ρυθμική αγωγή 6/8 ως ένα κοινό στοιχείο, του ζητάμε να πατήσει το πράσινο κουμπί αναπαραγωγής και την ώρα που παίζει η μελωδία της εφαρμογής στη διαμοιρασμένη οθόνη του να μετρά δυνατά τους 6 χρόνους για κάποια μέτρα, έως ότου διαπιστώσουμε ότι μετράει με άνεση τη διαδοχή των 6 χρόνων. Δεδομένου ότι η ταχύτητα του κομματιού είναι $\text{♩} = 176$ και ενδεχομένως να δυσκολεύεται να μετρήσει τόσο γρήγορα, του ζητάμε να μετρήσει πάλι χωρίς τη μουσική, προσπαθώντας να επιταχύνει το ρυθμό του. Στη συνέχεια, αναπαράγει τη μελωδία και προσπαθεί να συντονιστεί με την ταχύτητα της ηχογράφησης.
3. Στη συνέχεια του ζητάμε να εντοπίσει άλλο όμοιο στοιχείο με το κομμάτι αρ. 47 «Ποιμενικό» και τον καθοδηγούμε, αν χρειαστεί, να αντιληφθεί το στοιχείο «επαναλαμβανόμενες νότες». Του ζητάμε να παίζει στο πιάνο με το δεξί χέρι το 1^ο μέτρο από το κομμάτι αρ. 47 «Ποιμενικό», όπου εναλλάσσονται τα δάκτυλα 3-2-1 στα τρία επαναλαμβανόμενα ρε. Του εξηγούμε γιατί είναι σημαντικό στο πιάνο να μπορεί τεχνικά να το κάνει αυτό. Μετά του ζητάμε να κάνει την εναλλαγή αυτή παίζοντας τα δύο πρώτα μέτρα του Chopstix όπου επαναλαμβάνεται συνεχώς το σολ₄. Μόλις ακούσουμε ότι παίζει με άνεση, ζητάμε να βρει πού αλλού στο κομμάτι είναι γραμμένα σε επανάληψη τα δύο πρώτα μέτρα, παρατηρώντας οπτικά την παρτιτούρα. Στη συνέχεια, του ζητάμε να αναπαράγει την εφαρμογή και να παρακολουθεί την παρτιτούρα, προσέχοντας τα

σημεία όπου ακούγονται τα δίμετρα με το επαναλαμβανόμενα σολ₄. Του επισημαίνουμε ότι, ενώ γραφιστικά κυκλώνονται με πράσινο οι φθόγγοι που ακούγονται διαδοχικά, για κάποιο τεχνικό λόγο δεν συμπίπτει πάντα η ενεργή γραφική επισήμανση με την ηχογράφιση.

4. Στη συνέχεια του ζητάμε να εξασκηθεί στο πιάνο προσπαθώντας να παίξει το δίμετρο με επαναλαμβανόμενα σολ₄ στην ταχύτητα της ηχογράφησης (♩ = 176) κάνοντας την εναλλαγή δακτύλων 3-2-1. Μόλις ακούμε ότι το καταφέρνει, του ζητάμε να κάνει αναπαραγωγή της μελωδίας της εφαρμογής και ταυτόχρονα να παίζει ο ίδιος στο πιάνο με τα δάχτυλα 3-2-1 όλα τα σημεία που υπάρχει το δίμετρο με τα επαναλαμβανόμενα σολ.
5. Εφόσον δυσκολεύεται να συντονιστεί, του αναθέτουμε την εργασία ως μελέτη για το επόμενο μάθημα. Του ζητάμε μετά να παίξει το «Ποιμενικό» και να συγκρίνει το παίξιμό του μετά την εξάσκηση στο Chorstix με το παίξιμο που έκανε πριν.

ΑΝΑΣΤΟΧΑΣΜΟΣ

Αυτοαξιολόγηση

Α') Στο μάθημα «Ευρωπαϊκή Μουσική: Θεωρία και Πράξη»:

Η “παρακαταθήκη” του σύντομου διά ζώσης διαστήματος διδασκαλίας

- Το μάθημα της Θεωρίας της Ευρωπαϊκής Μουσικής διδάσκεται μία ώρα την εβδομάδα σε τρία τμήματα της Α' Γυμνασίου των 25, 25 και 26 μαθητών. Επομένως, πραγματοποιήθηκαν ελάχιστες ώρες διδασκαλίας έως την αρχή της εξΑΕ, στις 7/11/2020.
- Οι μαθητές της Α' Γυμνασίου προσήλθαν με ενθουσιασμό στο σχολείο που επέλεξαν και σε μία διαφορετική βαθμίδα εκπαίδευσης (μετάβαση).
- Τα ελάχιστα διά ζώσης μαθήματα πραγματοποιήθηκαν με την χρήση της μάσκας από τους μαθητές και από τον διδάσκοντα. Συνεπώς, υπήρξε μία ιδιότυπη διά ζώσης διδασκαλία, περιορίζοντας τις εκατέρωθεν αντιδράσεις, μαθητών και διδάσκοντα, στα μάτια. Έκδηλη υπήρξε η επιθυμία των μαθητών να δουν το πρόσωπο του καθηγητή τους, καθώς τους

έλειπαν όλες οι εκφάνσεις της γλώσσας του σώματος και, κυρίως, οι αντιδράσεις του προσώπου στη δια ζώσης διαδικασία.

- Τα παιδιά δεν πρόλαβαν να βιώσουν την αυτοέκφραση και την χαρά της συμμετοχής στα μουσικά σύνολα, στις συναυλίες και στις άλλες εκδηλώσεις ενός μουσικού σχολείου.
- Ο διδάσκων δεν είχε στη διάθεσή του τον απαιτούμενο χρόνο για τη διαμόρφωση μιας ολοκληρωμένης εικόνας.
- Η φύση του μαθήματος της θεωρίας δεν έχει τις ίδιες πρακτικές δυσκολίες με τα άλλα αντικείμενα, όπως είναι η εκτέλεση, η χορωδία, τα μουσικά σύνολα κλπ.

Με τα παραπάνω δεδομένα άρχισε η διαδικασία της σύγχρονης και ασύγχρονης εξ αποστάσεως εκπαίδευσης.

Γενικές παρατηρήσεις

- Έκφραση ενός διάχυτου ενθουσιασμού και διάθεσης συμμετοχής στο μάθημα, λόγω της ποιοτικής διάστασης του διδακτικού υλικού, της αλληλεπιδραστικής και πολυμορφικής μάθησης που απέρρευε από αυτό και της χρήσης των νέων τεχνολογιών.
- Η συμμετοχή των μαθητών υπήρξε καθολική, ξεπερνώντας όλες τις προσδοκίες μου. Οι απουσίες ήταν ελάχιστες, η δε συνέπεια στην προσέλευση και στην αποχώρηση ήταν υποδειγματική.
- Παρατηρήθηκε σταθερά σε έναν μικρό αριθμό παιδιών (15%) πρόβλημα συνδεσιμότητας ή εξοπλισμού, που δυσχέρανε την επικοινωνία με τον διδάσκοντα. Το πρόβλημα ήταν γενικευμένο και στα υπόλοιπα μαθήματα με τους εν λόγω μαθητές. Εδώ θα πρέπει να επισημάνουμε και τα προβλήματα που θα βίωναν κάποιοι μαθητές στο οικογενειακό τους περιβάλλον, λόγω του εγκλεισμού από την πανδημία.
- Ενίσχυση της αυτοεκτίμησης και της λήψης πρωτοβουλιών εκ μέρους των μαθητών. Η συμμετοχή τους ήταν πιο ενεργητική.
- Οι μαθητές βελτίωσαν τη συμπεριφορά τους. Έμαθαν υπομονετικά να περιμένουν τη σειρά τους, χωρίς να παίρνουν μόνοι τους λόγο (ο διδάσκων είχε και τη μέριμνα της νουθεσίας).

- Παρατηρήθηκε και διάθεση αλληλοβοήθειας, είτε σε πρακτικά ζητήματα δυσκολίας στην επικοινωνία με τον διδάσκοντα, είτε στην αποστολή σημειώσεων του μαθήματος, στο πλαίσιο της ενδοεπικοινωνίας.
- Η σταδιακή, από μάθημα σε μάθημα, αύξηση της της διάθεσης για συμμετοχή στην ομάδα-τάξη.
- Η χωρίς φόβο και συστολή διατύπωση ερωτημάτων, αποριών και ενστάσεων.
- Ένα μεγάλο ποσοστό μαθητών με γνώση του αντικείμενου από τα Ωδεία ή τα φροντιστηριακά τους μαθήματα δεν αποστασιοποιήθηκε, αλλά, αντιθέτως, επέδειξε ιδιαίτερο ζήλο. Μάλιστα, οι συγκεκριμένοι μαθητές ανακάλυψαν και στοιχεία που τους διέφευγαν ή που είχαν μία στρεβλωμένη αντίληψη γι' αυτά.
- Επέδειξαν εξαιρετική πρόοδο στα αντικείμενα που διδάχθηκαν σε προηγούμενο χρόνο.
- Η οικοδόμηση της γνώσης πραγματοποιήθηκε με γνώμονα την ουσιαστική κατανόηση και όχι την στείρα αποστήθιση.
- Ήρθαν σε επαφή με τα προγράμματα μουσικού λογισμικού, δηλώνοντας έντονο ενδιαφέρον για τη λειτουργία και τη χρησιμότητά τους και την πρόθεσή τους να τα εντάξουν στην πρακτική τους.
- Ο διερευνητικός προσανατολισμός της μάθησης σε συνδυασμό με την παιδαγωγική διάσταση του υλικού και των δραστηριοτήτων συνέβαλαν στην πρόοδο, αλλά πρωτίστως, στην ενίσχυση της **αυτονομίας** των μαθητών.

Ειδικές παρατηρήσεις

- Επέδειξαν ευχέρεια στον χαρακτηρισμό, στη δημιουργία και στον μετασχηματισμό των διαστημάτων
- Εξοικειώθηκαν πλήρως με τους φθόγγους στο κλειδί του Σολ.
- Η διαδικασία της ενεργητικής-ανακαλυπτικής μάθησης λειτούργησε θετικά στην ουσιαστικότερη εμπέδωση του συνόλου των μειζόνων κλιμάκων.
- Αντιλήφθηκαν καλύτερα τη χρησιμότητα των κλιμάκων, των διαστημάτων και των απλών σημείων αλλοιώσεων μέσα και από τη διαθεματική προσέγγιση (εφαρμογή στο πιάνο).

- Συνέδεσαν την έννοια της μείζονος κλίμακας με τον όρο τονικότητα (παραπομπή σε απλά τραγούδια από τη φιλολογία του πιάνου, τα οποία εντάσσονται στην ύλη που διδάσκονται στην Α΄ Γυμνασίου).

Β΄) Στο μάθημα «Υποχρεωτικό Πιάνο»:

Η πιο πάνω περιγραφόμενη παρενθετική χρήση του ψηφιακού υλικού στο μάθημα «Υποχρεωτικό Πιάνο», έγινε, κατά περίπτωση, σε μαθήματα με αρχάριους μαθητές της Α΄ Γυμνασίου με τους οποίους είχαν πραγματοποιηθεί περίπου τέσσερα μόνο δια ζώσης μαθήματα μετά την οριστικοποίηση του ωρολογίου μαθήματος από την αρχή του σχολικού έτους 2020-21 πριν την έναρξη της σύγχρονης εξ αποστάσεως εκπαίδευσης το Νοέμβριο του 2020. Στους δύο από τους τρεις αρχάριους μαθητές (Κ.Χ. και Μ.Μ.) έγινε πιο συχνή χρήση ψηφιακού υλικού, διότι διαπιστώθηκαν μεγαλύτερες δυσκολίες μουσικής ανάγνωσης. Οι Παρεμβάσεις II Και III χρησιμοποιήθηκαν για τους δύο μαθητές (Μ.Μ. και Μ.Χ.) οι οποίοι προχώρησαν στη μέθοδο και έφθασαν στο κομμάτι αρ. 47 «Ποιμενικό».

Η κάμερα ήταν πάντα ανοικτή από την πλευρά του διδάσκοντα στα μαθήματα πιάνου, όπως και από την πλευρά των δύο από τους τρεις μαθητές. Ο τρίτος μαθητής συνδεόταν με κινητό τηλέφωνο και, σε εντελώς απαραίτητες φάσεις, η μητέρα του κρατούσε το κινητό με ανοικτή κάμερα, ώστε να είναι ορατά στον διδάσκοντα τα χέρια του μαθητή στο πιάνο.

Παρατηρήθηκαν οι εξής αλλαγές και βελτιώσεις:

- Οι μαθητές συνειδητοποίησαν ότι δεν μπορούν να στηριχθούν στο «δεκανίκι» της δακτυλοθεσίας και ότι αυτό δεν μπορεί να υποκαθιστά την ανάγνωση των φθόγγων.
- Η παρενθετική προβολή σύντομων ασκήσεων/υλικού εξάσκησης γινόταν με τρόπο «μεγεθυμένο» και οπτικά εστιασμένο στον πυρήνα του μαθησιακού ζητούμενου και οι μαθητές εξοικειώθηκαν με το να αντιμετωπίζουν έννοιες πιο αποστασιοποιημένα από το γνωστό πλαίσιο της παρτιτούρας που μελετούσαν.
- Κατόπιν ερώτησης από πλευράς του διδάσκοντα, οι μαθητές δήλωσαν ότι έβρισκαν χρήσιμη αυτή την παρένθεση στο μάθημα και ότι τους άρεσε να παίζουν μαζί με τις εφαρμογές.

- Οι μαθητές σταδιακά βελτίωσαν την ικανότητά τους να αναγνωρίζουν φθόγγους στο κλειδί του Σολ και στο κλειδί του Φα και να μην συγχέουν τους φθόγγους του ενός κλειδιού με το άλλο.
- Οι μαθητές κατάφεραν με περισσότερη ευχέρεια να μεταβαίνουν από γνωστό φθόγγο σε άλλον άγνωστο, υπολογίζοντας σωστά τους ενδιάμεσους σε γραμμές και διαστήματα ανάλογα με την ανιούσα/κατιούσα κατεύθυνση.
- Οι μαθητές ανταποκρίθηκαν καλύτερα στο να συσχετίζουν τη θέση ενός φθόγγου σε συγκεκριμένο κλειδί στο πεντάγραμμα με το αντίστοιχο πλήκτρο του πιάνου, και αντίστροφα.
- Οι μαθητές έδειξαν ότι μπορούσαν να χειριστούν με άνεση τις δύο εφαρμογές (Shared Piano και Piano Practice “Chopstix”) των οποίων οι σύνδεσμοι τους εστάλησαν και ότι τις αξιοποίησαν μαζί με τη συμβατική τους μελέτη. Είπαν ότι δεν είχαν δυσκολία να παίξουν μαζί με τις εφαρμογές και ότι τους βοήθησε το Shared Piano να μάθουν το κομμάτι, γιατί άκουγαν τις αλλαγές στο αριστερό.
- Οι μαθητές εμπέδωσαν και επιτάχυναν το μέρος για το αριστερό χέρι του κομματιού «Ποιμενικό» στο πιάνο και έδειξαν στο μάθημα ότι μπορούν να συγχρονίσουν το παίξιμό τους με την εγγραφή του Shared Piano. Βελτίωσαν την ικανότητά τους να εκτελούν μεταβαλλόμενα ρυθμομελωδικά σχήματα.
- Οι μαθητές κατάφεραν με περισσότερη ευχέρεια να μετρούν δυνατά και πιο γρήγορα τα 6/8 ως προσαρμογή στην ταχύτητα εκτέλεσης του “Chopstix”, αλλά και στη δική τους πιανιστική εκτέλεση του κομματιού «Ποιμενικό».
- Οι μαθητές κατάφεραν να διακρίνουν ρυθμικές και μελωδικές ομοιότητες μεταξύ των “Chopstix” και «Ποιμενικό» αλλά και τα επαναλαμβανόμενα μοτίβα στο “Chopstix”.
- Οι μαθητές κατάφεραν να παίζουν με μεγαλύτερη ευχέρεια και γρηγορότερα επαναλαμβανόμενο φθόγγο με εναλλαγή των δακτύλων 3-2-1 και να εκτελούν μικρά ρυθμομελωδικά σχήματα με επαναλαμβανόμενο φθόγγο σε συγχρονισμό με το “Chopstix”.
- Οι μαθητές σταδιακά, από νέο κομμάτι σε άλλο νέο κομμάτι, έδειξαν ότι προσαρμοζόντουσαν περισσότερο στη σωστή εκμάθηση του κομματιού με

προσεκτικότερη ανάγνωση των φθόγγων παρά να καταφεύγουν σε λανθασμένο αυτοματισμό βάσει της δακτυλοθεσίας.

Γενικές παρατηρήσεις/σχόλια

Α') Στο μάθημα «Ευρωπαϊκή Μουσική: Θεωρία και Πράξη»:

Η σύντομη, αλλά η ιδιαίτερος χρήσιμη εμπειρία της εξΑΕ, λειτούργησε κριτικά στον επαναπροσδιορισμό γενικότερα των διδακτικών πρακτικών. Διαβάζοντας άρθρα και έρευνες διαπίστωσα την πλήρη ταύτιση των εμπειριών μου με τις απόψεις των ερευνητών. Εν κατακλείδι, καταγράφω εν συντομία τα εξής:

- Η δια ζώσης διδασκαλία είναι αναντικατάστατη, ιδιαίτερα στις ηλικίες του Γυμνασίου, σύμφωνα και με την τελευταία μελέτη του ΚΕ.ΜΕ.ΤΕ. της ΟΛΜΕ (Ανδρινόπουλος κ.ά., 2021). Αφενός μεν δεν υφίστανται τα οφέλη της καλλιέργειας των αξιών, του χαρακτήρα, της ομαδικότητας, των διαπροσωπικών σχέσεων, της αλληλεπίδρασης και της ανάπτυξης κοινωνικών δεξιοτήτων, αφετέρου δε απαιτείται υψηλός αυτοέλεγχος από τους μαθητές.
- Σε όλα αυτά θα προσθέταμε και τους εγγενείς περιορισμούς στη συμβατική αξιολόγηση των μαθητών, μέσω των τεστ και των διαγωνισμάτων και της έλλειψης ενός παιδαγωγικού πλαισίου, για τη μη “σχολειοποίηση της σύγχρονης εξΑΠ” (Αναστασιάδης, 2020, σελ. 35). Ως τέτοια, λογίζεται η μεταφορά των ίδιων παιδαγωγικών πρακτικών με τη διά ζώσης διδασκαλία (φαινόμενο του “μαύρου πίνακα”).

Πυλώνες της δικής μου ρεαλιστικής προσέγγισης υπήρξαν:

- Η διαφοροποιημένη διδασκαλία, από τη μια και η διαμορφωτική αξιολόγηση, από την άλλη. Η απαρέγκλιτη χρήση των προγραμμάτων μουσικού λογισμικού *Sibelius 19 & Dorico 3.5*, η εύκολη αναπαραγωγή αρχείων pdf και φύλλων εργασίας, μέσω των προαναφερόμενων προγραμμάτων, η μετατροπή των midi αρχείων σε mp3 και η χρήση του keyboard του προγράμματος για την καλλιέργεια της ακοής, δημιούργησαν τις προϋποθέσεις της “πολυπόθητης” αίθουσας διδασκαλίας, ενός ιδανικού από εξοπλισμό σχολείου (τα εποπτικά μέσα, η επάρκεια και η διαθεσιμότητά τους δεν

θεωρούνται δεδομένα στα σχολεία). Το 50% της τάξης ήταν πάντα παρόν, με διάθεση και ζωντάνια.

- Η σύγχρονη εξΑΕ προϋποθέτει περισσότερο χρόνο για την προετοιμασία του μαθήματος και για την ποιοτική διάσταση του εκπαιδευτικού υλικού, συνυπολογίζοντας τη διόρθωση των εργασιών της ασύγχρονης εξΑΕ. Αυτός που διδάσκει είναι το εκπαιδευτικό υλικό, με τον καθηγητή να συντονίζει και να καθοδηγεί (Λιοναράκης, 2001). Ο μόνος κίνδυνος που ελλοχεύει είναι η μετάβαση από τη σοβαρή διαδικασία του μαθήματος, μέσω των δραστηριοτήτων, σε μία κατάσταση που παραπέμπει σε παιχνίδι.
- Η στρατηγική της διδασκαλίας προσαρμόστηκε στις νέες συνθήκες στο πλαίσιο της διαμορφωτικής αξιολόγησης. Ο χρόνος ήταν περισσότερος και πιο αξιοποιήσιμος, χωρίς τις γνωστές καθυστερήσεις της δια ζώσης εκπαίδευσης: εισόδου στην τάξη, των προσωπικών παρατηρήσεων λόγω συμπεριφοράς κλπ. Το μεγαλύτερο βάρος δόθηκε στην ανθρωποκεντρική διάσταση, μέσω και της ενσυναίσθησης. Ο διδάσκων εμπύχωνε, καθοδηγούσε, συμβούλευε. Άνοιγε κατά περιόδους και την κάμερα, έτσι ώστε να υπάρχει επαφή στις εκφράσεις στις χειρονομίες και σε ό, τι είναι απαραίτητο για τη μεταλαμπάδευση της γνώσης. Τόνιζε emphatically ότι η αξιολόγηση δεν ταυτίζεται με την έννοια της “εξέτασης” και της “βαθμολόγησης”, αλλά ότι αποσκοπεί στην οικοδόμηση της γνώσης, με την ενεργή συμμετοχή των μαθητών (ανακαλυπτική μάθηση).
- Ο σχεδιασμός των μαθημάτων οργανώθηκε με μοχλό τον ίδιο τον μαθητή, με τον καθηγητή να συντονίζει ή να επεμβαίνει εκεί που ήταν απαραίτητο. Επιπλέον, αναπτύχθηκε μία εξαιρετική σχέση εμπιστοσύνης. Μαθητές που δεν συμμετείχαν κινητοποιήθηκαν από τον διδάσκοντα. Στις λανθασμένες απαντήσεις τους δεν αντιμετώπισαν το απαξιωτικό ύφος, αλλά, αντιθέτως, την παρότρυνση και τις οδηγίες του διδάσκοντος για την εξεύρεση του τρόπου να φτάσουν στη λύση.
- Η κατά διαστήματα εξατομικευμένη προσέγγιση δημιούργησε τις προϋποθέσεις ενός ατομικού μαθήματος, που συνάμα ήταν ομαδικό. Το αρνητικό εστιάζεται στην αναγνώριση των μαθητών μέσω της χροιάς της φωνής τους και όχι μέσω του προσώπου τους. Το νομικό πλαίσιο και η δυσκολία στη σύνδεση δεν επέτρεψαν τις κάμερες. Παρενθετικά, να αναφέρω ότι έλαβα τη συγκατάθεση των γονέων για να δω και να

μιλήσω προσωπικά με τα παιδιά, λίγο πριν την κατάθεση των βαθμολογιών του α' τετραμήνου.

- Η ενσυναίσθηση και από την πλευρά των γονέων (αναγνώριση της προσπάθειας του διδάσκοντος, του παιδιού τους, αλλά και των εγγενών δυσκολιών / εισήλθαν άθελά τους ή μη στη σχολική τάξη, εκφράζοντας διακριτικά αυτή την εμπειρία).
- Οι εργασίες της ασύγχρονης εκπαίδευσης διορθώνονταν και αποστέλλονταν με αναλυτικές διορθώσεις, αλλά και με την ανάλογη επιβράβευση.

Αποτίμηση:

Η εξΑΕ λειτουργεί εξαιρετικά στο μάθημα της Θεωρίας της μουσικής. Ο συνδυασμός της με τη δια ζώσης, σε περιπτώσεις έκτακτης ανάγκης, συμβάλλει θετικά στην προώθηση της γνώσης, συμπληρώνοντας και ολοκληρώνοντας τη διδακτική διαδικασία.

Η ασύγχρονη εκπαίδευση πρέπει πλέον να αποτελέσει μία σταθερή συνιστώσα του εκπαιδευτικού έργου.

Στον εκπαιδευτικό σχεδιασμό των μουσικών σχολείων προτείνεται η ένταξη των προγραμμάτων μουσικού λογισμικού.

Η ύπαρξη τάξης ή τάξεων, ειδικά διαμορφωμένων για εξΑΕ, είναι πλέον βασική προτεραιότητα για τα εν λόγω σχολεία, εξυπηρετώντας ανάλογες περιστάσεις.

Β') Στο μάθημα «Υποχρεωτικό Πιάνο»:

Έρευνες έχουν δείξει ότι ο εγκέφαλος αναζητά μοτίβα στη διαδικασία απόκτησης γνώσεων και συνεπώς η γνώση αποκτάται πιο εύκολα και διατηρείται στη μνήμη για μεγαλύτερο χρονικό διάστημα, όταν δημιουργούνται συνδέσεις ανάμεσα στις έννοιες που παρουσιάζονται (Χρυσοστόμου, 2013, σσ. 34, 35). Ο Sloboda (1994) έχει επισημάνει ότι οι δεξιότητες, συμπεριλαμβανομένων των μουσικών, εξαρτώνται από την ικανότητα του εκτελεστή να ανιχνεύσει μοτίβα και δομή στο υλικό, ότι το επιτυγχανόμενο επίπεδο της δεξιότητας εξαρτάται περισσότερο από τη στοχευμένη εξάσκηση παρά από κάποιον άλλον παράγοντα, ότι οι δεξιότητες τείνουν να αυτοματοποιούνται ή να γίνονται ασυνείδητα, όσο

ασκούνται και ότι έχουν την τάση να είναι συγκεκριμένες ως προς ορισμένα πεδία ενεργειών (Hargreaves, 1996).

Στην περίπτωση μας, διαπιστώθηκε ότι κάποιοι μαθητές αξιοποιούν μηχανισμό λανθασμένης σύνδεσης φθόγγων και πλήκτρων του πιάνου. Άλλοτε φαινόταν μία περιστασιακή χρήση αυτού του μηχανισμού, άλλοτε μία αυτοματοποιημένη, ιδίως από μαθητές που έδειξαν δυσκολίες μουσικής ανάγνωσης. Για το πιάνο, δεν αρκεί η αναγνώριση μεμονωμένων φθόγγων, αλλά η αποτελεσματική μουσική ανάγνωση πρέπει να περιλαμβάνει την ικανότητα αναγνώρισης των διαστηματικών σχέσεων μεταξύ των φθόγγων της παρτιτούρας. Αυτή η συσχέτιση του οπτικά σημαινόμενου με τον ήχο προσδίδει μεγαλύτερη μουσική ροή στην εκτέλεση της μουσικής (Richards, 1987, σσ. 102-103). Το να βλέπει, να ακούει και να θυμάται κανείς είναι ενέργειες νοητικής δόμησης, και, επομένως, είναι σημαντικές για τον καθηγητή πιάνου, αν λάβουμε υπόψη ότι η αντίληψη είναι επιλεκτική και κάθε άτομο ορίζει, αλλά και διέπεται από τις δικές του γνωστικές λειτουργίες (Zimmerman, 1987, σελ. 76). Επομένως, η πρόκληση ήταν η καθοδήγηση του μαθητή στο να υιοθετήσει έναν αξιόπιστο, αν και ίσως πιο σύνθετο γι' αυτόν, μηχανισμό νοητικής διεργασίας σε συνδυασμό με ψυχοκινητικές δεξιότητες.

Στο συμβατικό δια ζώσης ατομικό μάθημα πιάνου, μία συνήθης στρατηγική είναι να εξηγηθεί το λανθασμένο στο μαθητή και να τεθούν ασκήσεις στο μάθημα, αλλά και στο πεντάγραμμο τετράδιο ως εργασία για το σπίτι για εξάσκηση και εμπέδωση της μουσικής σημειογραφίας. Κατά κανόνα, και σύμφωνα με ευρήματα των Kostka (1984) και Speer (1994), στα ατομικά μαθήματα πιάνου και μουσικών οργάνων ο διδάσκων διδάσκει, κυρίως μιλώντας και λιγότερο δείχνοντας (Bryant, 2004, σσ. 32-33). Ο διδάσκων χρησιμοποιεί παράλληλα με την ομιλία και μη λεκτική επικοινωνία, όπως ήχους και τραγούδι με τη φωνή, αναπνοές, οπτική επικέντρωση, εκφράσεις προσώπου και γλώσσα του σώματος (στάσεις, χειρονομίες, κινήσεις). Η μη λεκτική επικοινωνία λειτουργεί ενισχυτικά ως προς την λεκτική επικοινωνία. Μάλιστα, γενικότερα, ο Birdwhistell (1970) έχει προσδιορίσει 60 βασικές κινήσεις που χρησιμοποιούνται κατά την παραγωγή νοήματος μέσω της γλώσσας του σώματος. Σε καταστάσεις δυαδικής διάδρασης, όσο πιο κοντά βρίσκονται τα δύο πρόσωπα, τόσο περισσότερο αντιληπτές γίνονται οι μη λεκτικές νοηματοδοτήσεις (Bryant, 2004, σσ. 7-11). Έτσι, στο δια ζώσης ατομικό μάθημα πιάνου, η αποτελεσματικότητα του διδάσκοντα να βοηθήσει το μαθητή να ξεπεράσει κάποια μαθησιακά προβλήματα ενισχύεται από τη

φυσική διαπροσωπική εγγύτητα διδάσκοντος-διδασκόμενου, καθώς δύναται να υπάρχει ισχυρό πεδίο ανταλλαγής οπτικοακουστικής λεκτικής και μη λεκτικής επικοινωνίας μεταξύ διδάσκοντος και μαθητή.

Η συνθήκη της μη ύπαρξης φυσικής εγγύτητας με τη σύγχρονη εξ αποστάσεως εκπαίδευση, συνεπάγεται και εν μέρει απώλεια της επικοινωνιακής δυναμικής, και, ιδιαίτερα, του μη λεκτικού μέρους. Περαιτέρω, στην εξΑΕ παύει να υπάρχει το πιάνο της τάξης, ως κοινό όργανο που χρησιμοποιείται ταυτόχρονα – αφενός ως εργαλείο μάθησης από τον μαθητή και αφετέρου ως εργαλείο διδασκαλίας από τον διδάσκοντα. Η χρήσιμη πρακτική να παίζει στο μάθημα ο διδάσκοντας μαζί με το μαθητή ένα δύσκολο σημείο ενός κομματιού στο πιάνο και να το επαναλαμβάνουν, ώστε να εμπεδωθεί σωστά ή να παιχθεί με μεγαλύτερη ευχέρεια από το μαθητή, δεν υφίσταται ως δυνατότητα στην πλατφόρμα σύγχρονης εξΑΕ. Επίσης, παύει να υπάρχει η συνήθης περιβαλλοντική συνθήκη με μαθητή και δάσκαλο εντός «προσωπικής ζώνης», δηλαδή να κάθονται πλάι-πλάι σε απόσταση περίπου 0,5 έως 1,2 μέτρο μεταξύ τους, με τον διδάσκοντα να κάθεται με γωνία περίπου 45° στο πιάνο. Αυτή η συνθήκη στο μάθημα πιάνου, σύμφωνα με τη θεωρία του Cooke (1970), φαίνεται να ευνοεί τη συνεργασία και το διάλογο (Bryant, 2004).

Οι περιορισμοί στη διάδραση μεταξύ διδάσκοντος και μαθητή και στην αποτελεσματικότητα της διδασκαλίας αποτελούν κοινή διαπίστωση από συνεντεύξεις και επισκοποπήσεις μεταξύ καθηγητών μουσικής διαφόρων ευρωπαϊκών και άλλων χωρών που αναγκάστηκαν να διδάξουν εξ αποστάσεως κατά το τελευταίο έτος λόγω της πανδημίας COVID-19 (Kivi κ.ά., 2021· Medňanská & Strenáčíková, 2021). Μάλιστα, οι περιορισμοί στο ατομικό μάθημα μουσικής της σύγχρονης εξΑΕ θεωρούνται σημαντικά μεγαλύτεροι από τα οφέλη (Encarnação κ.ά, 2021).

Η εμβόλιμη προβολή και αξιοποίηση κατάλληλου ψηφιακού υλικού στο μάθημα του Υποχρεωτικού Πιάνου αποσκοπεί στο να αντισταθμίσει την απώλεια της επικοινωνιακής δυναμικής και να ενισχύσει την κατευθυντικότητα της διδασκαλίας, «μεγεθύνοντας» το ερέθισμα και την απεικόνιση της διαπραγματευόμενης έννοιας. Αυτή η διδακτική ενδυνάμωση είναι ιδιαίτερα σημαντική για αρχάριους μαθητές πιάνου στην Α΄ τάξη Γυμνασίου του Μουσικού Σχολείου οι οποίοι δεν πρόλαβαν μέσα από τα περίπου τέσσερα δια ζώσης μαθήματα στην αρχή της χρονιάς να εδραιώσουν και να οικοδομήσουν στέρεα το μηχανισμό ανάγνωσης σημειογραφίας και εκτέλεσης παρτιτούρας στο πιάνο. Έχει δειχθεί

ότι ο δάσκαλος πιάνου αφιερώνει περισσότερο χρόνο ομιλίας και μεταφοράς μουσικών πληροφοριών σε μαθητές μικρότερης ηλικίας παρά σε μαθητές μεγαλύτερης ηλικίας (Speer, 1991). Το υλικό επιλέχθηκε προκειμένου να ενισχυθεί κυρίως η ικανότητα μουσικής ανάγνωσης στο μάθημα πιάνου. Όπως έχει επισημάνει ο Swanwick, η χρήση της μουσικής σημειογραφίας έχει επηρεάσει σημαντικά τη διδασκαλία μουσικών οργάνων και έχει αξία εάν κεντρίζεται σε ακουστικό πλαίσιο (Lennon, 1996). Έτσι, υπήρξε μέριμνα, ώστε το υλικό να μην αξιοποιείται μόνο ως οπτικό σημαίνον, αλλά σε συνδυασμό με το ακουστικό του σημαίνόμενο. Εξάλλου, έχει επισημανθεί ότι στο παιδαγωγικό περιβάλλον της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης, οι εργασίες και οι δραστηριότητες είναι περισσότερο μέσο μάθησης που βοηθούν τον μαθητή να μάθει πως να μαθαίνει μέσα από το εκπαιδευτικό υλικό (Αναστασιάδης, 2020).

Το ψηφιακό υλικό που χρησιμοποιήθηκε έχει το πλεονέκτημα ότι προέρχεται από ιστότοπους που το παρέχουν δωρεάν με δυνατότητα μεταφόρτωσης και αποθήκευσής του ως αρχεία pdf. Σε περίπτωση πολλών καρτών/ασκήσεων στο ίδιο αρχείο, ο εκπαιδευτικός μπορεί με screenshot να κάνει διαχωρισμένη εστίαση σε τμήματα υλικού για χρήση. Επίσης, επιλέχθηκε τρόπος αξιοποίησής του, ώστε να μην δημιουργούνται περιορισμοί ή δυσκολίες για μαθητές μη αγγλόφωνους και οι οποίοι δεν μαθαίνουν σημειογραφία σύμφωνα με το αγγλοσαξωνικό σύστημα ονομασίας των φθόγγων, αλλά με το σύστημα σολ-φα. Επισημαίνεται ότι παρόμοιο χρηστικό υλικό μπορεί να βρεθεί και σε άλλους ιστότοπους.

Για το ηχογραφημένο αριστερό χέρι του κομματιού αρ. 47 «Ποιμενικό» που μορφολογικά έχει τρία τμήματα: A (1^η γραμμή) – B (2^η γραμμή) – A (Da capo η 1^η γραμμή) συνολικής διάρκειας 2:09, φάνηκε εκ των υστέρων χρήσιμο να σταλούν στους μαθητές οι χρονικές στιγμές στις οποίες αρχίζει αντίστοιχα το κάθε τμήμα (0:00, 0:43 και 1:26) ώστε να διευκολύνονται να μεταβαίνουν στην αρχή κάθε τμήματος, όταν στη μελέτη έχαναν το συγχρονισμό τους με την εφαρμογή.

Το υλικό, οι τρεις παρεμβάσεις και οι διαπιστώσεις μετά την εφαρμογή στο μάθημα συνάδουν με άλλα ευρήματα και θεωρήσεις, όπως:

- τους στόχους και το περιεχόμενο του προγράμματος σπουδών του Υποχρεωτικού Πιάνου για το επίπεδο 1, και ιδίως ως προς τους Οργανωτές Γνώσεων-Δεξιοτήτων-

Συμπεριφορών: 1.1. Μουσική Ανάγνωση και Τεχνική του Πιάνου, 1.2. Άρθρωση, Ήχος και Προσωδία και 1.5. Μουσική δημιουργικότητα και σύμπραξη,

- το ότι η πρόοδος στη μουσική τεχνολογία έχει επηρεάσει την έρευνα και την υλοποίηση της δημιουργικής μουσικής πράξης των παιδιών και τα ζητήματα παιδαγωγικής και αναλυτικού προγράμματος (Rowe κ.ά, 2014),
- το ότι μελετητές, όπως ο Dorfman (2013) και ο Bauer (2014), έχουν επισημάνει τη χρησιμότητα της μουσικής τεχνολογίας για τη διδασκαλία της θεωρίας και των εννοιών της μουσικής, για τη μελέτη και τη μουσική εκτέλεση και για τη βελτίωση του μουσικού εγγραμματος (Spieker και Koren, 2021),
- το ότι τα ψηφιακά διδακτικά σενάρια αποτελούν πολύτιμα και χρήσιμα εργαλεία που ενθαρρύνουν τον εκπαιδευτικό μουσικής να εμπλουτίσει τις εκπαιδευτικές του πρακτικές (Perakaki, 2016) και
- το ότι κατά την πανδημία COVID-19 οι εκπαιδευτικοί δοκίμασαν ελεύθερα τεχνολογικές πηγές που βρήκαν, αξιοποιώντας αυτές με το δικό τους τρόπο (Κινί κ.ά., 2021).

BIBΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ελληνόγλωσση

Αναστασιάδης, Π. (2020). Η Σχολική Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση στην εποχή του Κορωνοϊού COVID-19: το παράδειγμα της Ελλάδας και η πρόκληση της μετάβασης στο «Ανοιχτό Σχολείο της Διερευνητικής Μάθησης, της Συνεργατικής Δημιουργικότητας και της Κοινωνικής Αλληλεγγύης». *Ανοικτή Εκπαίδευση: το περιοδικό για την Ανοικτή και εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση και την Εκπαιδευτική Τεχνολογία*, 16(2), σσ.20-48. Τελευταία ανάκτηση: 9-4-2021 από: <https://doi.org/10.12681/jode.25506>

Ανδρινόπουλος Γ., Γεωργιάδης, Θ., Γεωργαρίου, Μ., Τζανετάκος, Ν., Πανοπούλου, Φ., Καρλαύτης, Θ., Φρυδά, Ε. & Προβής, Δ. (2021). *Όψεις της τηλεεκπαίδευσης κατά την περίοδο της πανδημίας: μορφωτικές ανισότητες και συνέπειες στα εργασιακά δικαιώματα*, Αθήνα: ΚΕ.ΜΕ.ΤΕ. της Ο.Λ.Μ.Ε.. Τελευταία ανάκτηση: 19-4-2021 από: <http://kemet.e.sch.gr/wp-content/uploads/2021/04/%CE%95%CE%A1%CE%95%CE%A5%CE%9D%CE%91-%CE%9A%CE%95%CE%9C%CE%95%CE%A4%CE%95-%CE%93%CE%99%CE%91->

[%CE%A4%CE%97%CE%9B%CE%95%CE%9A%CE%A0%CE%91%CE%99%CE%94%CE%95%CE%A5%CE%A3%CE%97.pdf](#)

Λιοναράκης, Α. (2001). Ανοικτή και εξ Αποστάσεως Πολυμορφική Εκπαίδευση: Προβληματισμοί για μία ποιοτική προσέγγιση σχεδιασμού διδακτικού υλικού. Στο Α. Λιοναράκης (επιμ.) , *Απόψεις και Προβληματισμοί για την Ανοικτή και εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση*. (σσ.34-52). Αθήνα: Προπομπός.

Μπάιτελμαν, Α. (2018). *Διαμορφωτική αξιολόγηση: μία θεμελιώδης διαδικασία για βελτίωση των μαθησιακών αποτελεσμάτων των μαθητών*, Παιδαγωγικό Ινστιτούτο Κύπρου. Τελευταία ανάκτηση: 17-4-2021 από:

https://www.pi.ac.cy/pi/files/epimorfosi/meres_ekp/sep2018/baytelman_andreani.pdf

Υ.Α. υπ'αρ. 203617/Δ2/11-12-2015 «Αναλυτικά Προγράμματα Σπουδών Μαθημάτων Μουσικής παιδείας για τα Μουσικά Σχολεία (Γυμνάσια, Λύκεια)». (ΦΕΚ 2858/τ. Β' /28-12-2015). Αθήνα: ΥΠ.ΠΑΙ.Θ.

Herné, C. και Rouillard, J. (1991). *Μέθοδος Πιάνου για αρχάριους*. Μτφ. Ιωαννίδης, Γ. Αθήνα: Φίλιππος Νάκας Μουσικός Οίκος.

Χρυσοστόμου, Σ. (2013). *Η Μουσική στην Εκπαίδευση: Το δίλημμα της διεπιστημονικότητας*. 3^η έκδοση. Αθήνα: Panas Music Παπααρηγορίου-Νάκας.

Ξενόγλωσση

Birdwhistell, R. L. (1970). *Kinetics and context*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press.

Bryant, D.M. (2004). *Student/teacher interaction in the one-to-one piano lesson*. PhD Thesis. Dpt. of Music. University of Sheffield, UK. Τελευταία ανάκτηση: 9-4-2021 από: <https://etheses.whiterose.ac.uk/3557/1/408829.pdf>

Cooke, M. (1970). Experiments on orientation and proxemics. *Human Relations*, 23, 61-76.

Encarnação, M., Vieira, M. H. και Brunner, G. (2021). The experience of music teachers from Portugal and Germany during the Covid-19 pandemic: hard times and creative solutions. Στο (επιμ.) M. Pabst-Krueger and A. Ziegenmeyer, *Perspectives for music education in schools after the pandemic*. (pp. 28-48). Joint publication by authors of the Network of Music Teacher Associations in Europe (MTA). Τελευταία ανάκτηση: 19-4-2021 από:

[https://www.eeme.gr/images/stories/documents/dkoniari/EAS/European Network of Music Teachers Associations Joint Publication 2021 Perspectives for music education in schools after the pandemic.pdf](https://www.eeme.gr/images/stories/documents/dkoniari/EAS/European_Network_of_Music_Teachers_Associations_Joint_Publication_2021_Perspectives_for_music_education_in_schools_after_the_pandemic.pdf)

Hargreaves, D. (1996). The development of artistic and musical competence. Στο (επιμ.) I. Deliege and J. Sloboda, *Musical Beginnings: Origins and Development of Musical Competence*. pp 145-170. Oxford: Oxford University Press.

Kivi, A., Koniari, D., Özeke, S. και Çeliktaş, H. (2021). Reactions and good practices to new corona conditions for teaching music in schools by music teachers in Germany, Greece and Turkey. Στο (επιμ.) M. Pabst-Krueger and A. Ziegenmeyer, *Perspectives for music education in schools after the pandemic*. (pp. 5-17). Joint publication by authors of the Network of Music Teacher Associations in Europe (MTA). Τελευταία ανάκτηση: 19-4-2021 από: [https://www.eeme.gr/images/stories/documents/dkoniari/EAS/European Network of Music Teachers Associations Joint Publication 2021 Perspectives for music education in schools after the pandemic.pdf](https://www.eeme.gr/images/stories/documents/dkoniari/EAS/European_Network_of_Music_Teachers_Associations_Joint_Publication_2021_Perspectives_for_music_education_in_schools_after_the_pandemic.pdf)

Kostka, J. K. (1984). An investigation of reinforcements, time use, and student attentiveness in piano lesson. *Journal of Research in Music Education*, 32(2), 113-122.

Lennon, M. (1996). *Teacher Thinking: A Qualitative Approach to the Study of Piano Teaching*. PhD Thesis. Institute of Education. University of London, UK. Τελευταία ανάκτηση: 9-4-2021 από: <https://discovery.ucl.ac.uk/id/eprint/10018933/1/362740.pdf>

Medňanská, I. και Strenáčiková, M. (2021). Reflection on teaching music in schools in Slovakia during the pandemic and description of online teaching. Στο M. Pabst-Krueger & A. Ziegenmeyer (επιμ.), *Perspectives for music education in schools after the pandemic*. (pp. 18-27). Joint publication by authors of the Network of Music Teacher Associations in Europe (MTA). Τελευταία ανάκτηση: 19-4-2021 από: [https://www.eeme.gr/images/stories/documents/dkoniari/EAS/European Network of Music Teachers Associations Joint Publication 2021 Perspectives for music education in schools after the pandemic.pdf](https://www.eeme.gr/images/stories/documents/dkoniari/EAS/European_Network_of_Music_Teachers_Associations_Joint_Publication_2021_Perspectives_for_music_education_in_schools_after_the_pandemic.pdf)

Perakaki, E. (2016). Digital teaching scenarios as a supplementary educational tool for music teachers. In Sm. Chrysostomou & S. A. Ruthmann (eds): Proceedings of the 32nd International Seminar of the ISME Commission on Music in Schools and Teacher Education (MISTEC), pp.70-

78, ISBN: 978-0-6481219-2-3 (ebook). (ppt: Τελευταία ανάκτηση: 24-4-2021 από: <https://slidetodoc.com/digital-teaching-scenarios-as-a-supplementary-educational-tool/>)

Richards, W. (1987). Music reading at the Piano. Στο J. Lyke & Y. Enoch (επιμ.), *Creative Piano Teaching*. 2nd edition. (pp. 102-112). Champaign, Illinois: Stipes Publishing Company.

Rowe, V., Triantafyllaki, A. & Anagnostopoulou, X. (2014). Young pianists exploring improvisation using interactive music technology. *International Journal of Music education*, pp. 1-18. Τελευταία ανάκτηση: 23-4-2021 από: <https://doi.org/10.1177%2F0255761414540137>

Speer, D.R. (1991). *An Analysis of Sequential Patterns of Instruction in Piano Lessons*. Louisiana State University Historical Dissertations and Theses. 5209. Τελευταία ανάκτηση: 14-4-2021 από: https://digitalcommons.lsu.edu/gradschool_disstheses/5209?utm_source=digitalcommons.lsu.edu%2Fgradschool_disstheses%2F5209&utm_medium=PDF&utm_campaign=PDFCoverPages

Speer, D.R. (1994). An Analysis of Sequential Patterns of Instruction in Piano Lessons. *Journal of Research in Music Education*, 42(1), 14-26.

Spieker, B., Koren, M. (2021). Perspectives for music education in schools after COVID-19: The potential of digital media. Στο M. Pabst-Krueger & A. Ziegenmeyer (επιμ.), *Perspectives for music education in schools after the pandemic* (pp. 49-60). Joint publication by authors of the Network of Music Teacher Associations in Europe (MTA). Τελευταία ανάκτηση: 19-4-2021 από: https://www.eeme.gr/images/stories/documents/dkoniari/EAS/European_Network_of_Music_Teachers_Associations_Joint_Publication_2021_Perspectives_for_music_education_in_schools_after_the_pandemic.pdf

Zimmerman, M. (1987). The Application of Psychological Principles to the Teaching of Piano. Στο J. Lyke & Y. Enoch (επιμ.), *Creative Piano Teaching* (pp. 66-80). Champaign, Illinois: Stipes Publishing Company 2nd ed.

Η ηχογράφηση ως μέσο διδασκαλίας και εμπάθουσας στη μελέτη του Πιάνου

Κωνσταντίνα Γ. Βρεττού

Σύντομη περίληψη

Το «Πιάνο» αποτελεί υποχρεωτικό ατομικό μάθημα που διδάσκεται στα Μουσικά Σχολεία.

Η εκπαιδευτική διαδικασία της εκμάθησης ενός μουσικού οργάνου, περιλαμβάνει αφενός τη διαδικασία της διδασκαλίας με τον καθηγητή και αφετέρου την μετέπειτα προσωπική μελέτη του μαθητή, η οποία απέκτησε ακόμα μεγαλύτερη βαρύτητα την τρέχουσα σχολική χρονιά, λόγω των συνθηκών της τηλεκπαίδευσης που ώθησαν τους μαθητές σε μεγαλύτερη αυτοδιαχείριση και συμμετοχή στο σύνολο της εκπαιδευτικής διαδικασίας. Είναι, άλλωστε, σπουδαίο καθήκον του δασκάλου να μάθει το μαθητή του να μελετά σωστά.

Με τη μεταφορά της εκπαιδευτικής διαδικασίας σε ψηφιακό περιβάλλον, κληθήκαμε να διδάξουμε κάτι τόσο άυλο, όπως είναι ο ήχος, μέσα από μια οθόνη. Τα τεχνικά χαρακτηριστικά του ψηφιακού περιβάλλοντος, οι δυνατότητες και οι δυσκολίες ως προς τη διαχείριση του ήχου, ήταν καθοριστικά για το σχεδιασμό και τη ροή του μαθήματός μας. Οι συνθήκες της εξΑΕ, επίσης, επηρέασαν και το σκέλος της προσωπικής μελέτης του μαθητή κυρίως σε θέματα ψυχολογίας.

Προς υποστήριξη της διδασκαλίας και της διαδικασίας μελέτης των μαθητών κατά την περίοδο της εξΑΕ, αξιοποιήθηκε η δεύτερη φύση της ηχογράφησης όχι μόνο ως μέσο καταγραφής του ήχου, για τέρψη ή για ιστορικούς λόγους, αλλά ως ένα σημαντικότερο εκπαιδευτικό εργαλείο για την προσωπική μελέτη και πρόοδο του μαθητή μέσω της ηχογράφησης της δικής του ερμηνείας. Αυτό που θα προσπαθήσουμε να αναδείξουμε στην παρούσα εισήγηση, είναι η δυναμική της διαδικασίας της ηχογράφησης ως εναλλακτικό εργαλείο διδασκαλίας, ως μέσο προσωπικής μελέτης, καθώς και ως μια νέα διαδικασία σύμπτυξης των δύο παραπάνω.

Αξίζει να επισημανθεί, ότι η ηχογράφηση είναι μια διαδικασία που δύναται να πραγματοποιηθεί μόνον με τη χρήση της τεχνολογίας και δεν γίνεται σε αντικατάσταση

κάποιας άλλης αντίστοιχης διαδικασίας ή παιδαγωγικού μέσου που χρησιμοποιείται στον «αναλογικό» κόσμο της εκπαίδευσης.

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΔΡΑΣΗΣ

Τίτλος διδακτικής ενότητας: Διδασκαλία ζητημάτων ρυθμικής και χρονικής σταθερότητας στο πιανιστικό ρεπερτόριο

Ηλικιακή ομάδα εφαρμογής: 13-16 ετών (Α΄ Γυμνασίου έως Β΄ Λυκείου)

Ψηφιακό Υλικό μαθήματος:

1. Οι πλατφόρμες του Υ.ΠΑΙ.Θ. για την σύγχρονη και ασύγχρονη τηλεκπαίδευση (Webex, e class)
2. Οποιαδήποτε συσκευή με δυνατότητα εγγραφής ήχου διαθέτει ο μαθητής (π.χ. συσκευή κινητού τηλεφώνου)

Στη διαδικασία της ηχογράφησης συμμετείχαν όλοι οι μαθητές, διότι η δράση προσεγγίστηκε ως εβδομαδιαία εργασία. Κατά το πρώτο τετράμηνο, η ηχογράφηση πραγματοποιήθηκε από τους μαθητές στο χρόνο προσωπικής τους μελέτης και αφορούσε ηχογράφηση: 1. έργων για solo πιάνο, 2. του primo μέρους πάνω στο προηχογραφημένο από τον καθηγητή secondo και 3. αυτοσχεδιασμού, σε προηχογραφημένη από τον καθηγητή πιανιστική συνοδεία.

Κατά το δεύτερο τετράμηνο, η διαδικασία εξελίχθηκε περαιτέρω και η ηχογράφηση πραγματοποιούνταν ζωντανά την ώρα του μαθήματος από τον καθηγητή, όπου η ουσιαστική διαφορά δεν έγκειται στο διαδικαστικό μέρος, αλλά στο ζητούμενο που μεταξύ άλλων είναι η ετοιμότητα του μαθητή.

Μαθησιακό πρόβλημα

- Μαθησιακό πρόβλημα: περιορισμένη αντίληψη του μαθητή επί του δικού του τελικού ηχητικού και ερμηνευτικού αποτελέσματος ιδίως σε ζητήματα δυναμικής, ρυθμικής και χρονικής αγωγής.

- Διδακτική ανάγκη: Η ηχογράφηση διευρύνει την αντίληψη του μαθητή στα προαναφερόμενα χαρακτηριστικά και εν γένει σε όλα τα χαρακτηριστικά που καθορίζουν την προσωπική ερμηνεία του στο εκάστοτε μουσικό έργο.

Διδακτικοί στόχοι

Οι δραστηριότητες στοχεύουν στην:

- Ενίσχυση ενεργητικής και κριτικής ακρόασης μαθητή
- Διεύρυνση αυτοεικόνας και αυτοαντίληψης
- Συνειδητοποίηση διαφοράς αντίληψης όντας μόνο σε θέση ακροατή αντί και ερμηνευτή ταυτόχρονα
- Αντίληψη χρονικής αστάθειας και βελτίωση αυτής
- Αντίληψη ζητημάτων δυναμικής και χρωματισμών (ανάδειξη μελωδίας, ισορροπία δυναμικής μεταξύ χεριών).

Περιεχόμενο και πορεία διδασκαλίας

Από τις πολυάριθμες ηχογραφήσεις που πραγματοποιήθηκαν, επιλέχθηκαν να παρουσιαστούν δύο εξ αυτών, ακραία διαφορετικών περιπτώσεων: η πρώτη αφορά μαθητή Α΄ γυμνασίου, 1ου επιπέδου, με δυσκολίες - ακόμα και στο να παίξει ισόχρονα τα τέταρτα - και η δεύτερη αφορά, επίσης, μαθητή Α΄ γυμνασίου του επιπέδου, με σπάνια ευκολία στην ανάγνωση και εκτέλεση παρτιτούρας.

Παράδειγμα 1^ο

Μαθητής: Α΄ τάξη Γυμνασίου

Επίπεδο: 1^ο

Ηχογράφηση: Midnight Ride από τη μέθοδο FABER, Piano Adventures for the Older Beginner

Διάρκεια: 2 διδακτικές ώρες

Το έργο «Midnight Ride» είναι ένα σύντομο πιανιστικό έργο 16 μέτρων της μεθόδου FABER, σε ρυθμό $\frac{3}{4}$. Εισάγει στους μαθητές του επιπέδου 1, τις έννοιες και τις αντίστοιχες τεχνικές παιξίματος του legato, του forte και piano, την ένδειξη του τονισμού και τις αξίες του τέταρτου και του μισού παρεστιγμένου. Όπως τα περισσότερα έργα της συγκεκριμένης μεθόδου, ομοίως και το συγκεκριμένο έργο μπορεί να παιχτεί είτε solo από το μαθητή είτε για 4 χέρια με τη συνοδεία του καθηγητή. Ο μαθητής με τον οποίο μελετήσαμε το συγκεκριμένο έργο είχε δυσκολία στο να παίξει σταθερά και ισόχρονα τα τέταρτα, καθώς και να μετρήσει σωστά τη διάρκεια του μισού παρεστιγμένου. Επιπλέον, με το παίξιμο του δεν απέδιδε την αίσθηση του μέτρου $\frac{3}{4}$.

Αφού είχαμε ολοκληρώσει την ανάγνωση της παρτιτούρας και τη μελέτη κατά τα γνωστά για την απόδοση των νοτών και την τήρηση της δακτυλοθεσίας, ζητήθηκε από το μαθητή να ηχογραφήσει το μέρος του - χωρίς ακόμα την πιανιστική συνοδεία - στον προσωπικό του χρόνο. Επιπρόσθετα, δόθηκαν στον μαθητή τεχνικές οδηγίες για την ηχογράφιση (σε ποια απόσταση και με ποια κατεύθυνση ως προς το πιάνο να τοποθετήσει τη συσκευή ηχογράφησης, κλπ.). Στόχος ήταν η βελτίωση των αναφερομένων αδυναμιών.

1η διδακτική ώρα: ανατροφοδότηση και οδηγίες για 2η ηχογράφιση πάνω στην προηχογραφημένη συνοδεία: Κατά την 1η διδακτική ώρα έγινε η από κοινού ακρόαση της πρώτης ηχογράφησης του μαθητή. Ήδη από τη θέση του ακροατή, ο μαθητής εντόπισε ευκολότερα την αστάθεια του στο παίξιμο των τετάρτων. Επιπλέον, με το σταθερό μέτρημα του καθηγητή πάνω στην ηχογράφιση εν είδει μετρονόμου, έγινε ακόμα περισσότερο αντιληπτή η περιγραφόμενη αστάθεια. Η ηχογράφιση, δηλαδή, σε αυτό το στάδιο αξιοποιήθηκε ως αντικείμενο παρατήρησης και ανατροφοδότησης.

Στη συνέχεια, δόθηκε στο μαθητή αρχείο ήχου με την πιανιστική συνοδεία, προκειμένου να πραγματοποιήσει τη δεύτερη ηχογράφιση του μέρους του, πλέον πάνω στο προηχογραφημένο secondo. Ο στόχος που τέθηκε σε αυτό το στάδιο ήταν και πάλι το ρυθμικό παίξιμο του μαθητή και επιπρόσθετα η απόδοση της άρθρωσης, των τονισμών και των χρωματισμών του έργου. Η προηχογραφημένη συνοδεία απέδιδε όλα αυτά τα στοιχεία οπότε πέραν του ολοκληρωμένου ρυθμικά και αρμονικά αποτελέσματος που θα προσέφερε, λειτούργησε και ως οδηγός για τις ερμηνευτικές οδηγίες που δόθηκαν στον μαθητή. Η

ηχογράφηση και σε αυτό το στάδιο πραγματοποιήθηκε από τον μαθητή με το δικό του εξοπλισμό στον προσωπικό του χρόνο.

2η διδακτική ώρα – ακρόαση και ανατροφοδότηση:

Κατά τη 2^η διδακτική ώρα, έγινε η ακρόαση της δεύτερης ηχογράφησης πάνω στο προηχογραφημένο υλικό, επίσης με προσέγγιση ανατροφοδότησης. Η βελτίωση ήταν αισθητή. Ο μαθητής είχε συγχρονιστεί με τον καθηγητή - δηλαδή με το *secondo* - και είχε εναρμονιστεί με όλα τα ερμηνευτικά στοιχεία: Διαπιστώθηκε ρυθμικό παίξιμο τετάρτων, τήρηση διάρκειας μισού παρεστιγμένου, απόδοση χρωματισμών, τονισμών και αίσθησης του μέτρου $\frac{3}{4}$. Ο στόχος επετεύχθη!

Παράδειγμα 2^ο

Μαθητής: Α' τάξη Γυμνασίου

Επίπεδο: 6

Ηχογράφηση: Fr. Chopin, Etude Op. 25, N. 11

Διάρκεια: 2 διδακτικές ώρες

Η Etude Op. 25 N. 11 του Chopin, κατατάσσεται μεταξύ των πιο απαιτητικών δεξιοτεχνικά σπουδών του Chopin, αλλά και του πιανιστικού ρεπερτορίου γενικότερα. Ο νεαρός μαθητής με τον οποίο μελετήσαμε το συγκεκριμένο έργο, είναι μια εξαιρετική περίπτωση, όπως υποδηλώνει το γεγονός ότι είναι 12 ετών, φοιτά στην Α' γυμνασίου και ήδη μελετά και παρουσιάζει έργα του επιπέδου 6. Αφού είχε ολοκληρωθεί η μελέτη του έργου και ο μαθητής πλέον ερμήνευε τη σπουδή από μνήμης, το ζητούμενο ήταν η ακόμα καλύτερη απόδοση των ερμηνευτικών στοιχείων: ισορροπία μεταξύ χεριών, απόδοση χρωματισμών, γρηγορότερο tempo. Η μόνη αδυναμία που παρουσίαζε ο μαθητής ήταν μια μικρή, αλλά συνεχής και σταδιακή επιτάχυνση, το οποίο, πέρα από το προφανές λάθος της επιτάχυνσης, οδηγούσε σε περαιτέρω λάθη, όπως η διακοπή ή το παίξιμο λάθος νοτών. Στον μαθητή δόθηκαν οι τεχνικές οδηγίες για την ηχογράφηση του έργου στον προσωπικό του χρόνο.

1η διδακτική ώρα: ακρόαση και ανατροφοδότηση

Και σε αυτή την περίπτωση, η ηχογράφιση αρχικά αξιοποιήθηκε ως αντικείμενο παρατήρησης και ανατροφοδότησης. Επειδή η επιτάχυνση ήταν σταδιακή, δεν γινόταν εύκολα αντιληπτή ούτε μέσω της ηχογράφησης. Σε αυτή την περίπτωση, ακούσαμε τα πρώτα μέτρα της ηχογράφησης και εν συνεχεία τα τελευταία, παρακάμπτοντας το ενδιάμεσο μέρος. Με αυτό τον τρόπο, με την τμηματική ακρόαση, αναδείχθηκε η αύξηση του tempo από την αρχή έως το τέλος της σπουδής. Επίσης, ο μαθητής αντιλήφθηκε τα σημεία όπου δεν ακουγόταν η μελωδία λόγω της ισορροπίας στη δυναμική μεταξύ των χεριών. Μετά την ακρόαση της ηχογράφησης του και της συζήτησης επ' αυτής, βελτιώθηκε κι άλλο η αυτοαντίληψη επί του παιχνιδιού το οποίο εν συνεχεία οδήγησε στην αντίστοιχη βελτίωση.

2^η διδακτική ώρα: καταγραφή τηλεσυνάντησης webex εν είδει ζωντανής ηχογράφησης του έργου κατά τη διάρκεια του μαθήματος

Κατά τη 2η διδακτική ώρα και δεδομένου ότι το επίπεδο του μαθητή το επέτρεπε, κατόπιν πρότερης συνεννόησης, πραγματοποιήσαμε ζωντανή ηχογράφιση του έργου την ώρα του μαθήματος. Η ειδοποιός διαφορά δεν έγκειται στο διαδικαστικό μέρος, όπου την ηχογράφιση αναλαμβάνω, ως καθηγήτρια και διαχειρίστρια της συνάντησης webex, αλλά στο γεγονός ότι ο μαθητής καλείται να είναι σε ετοιμότητα να ερμηνεύσει το έργο του στο καλύτερο δυνατό επίπεδο, σε μια προκαθορισμένη στιγμή, όπως στις εξετάσεις ή τις συναυλίες, χωρίς την άνεση των επαναληπτικών ηχογραφήσεων που συνήθως κάνουν οι μαθητές, όταν ηχογραφούν μόνοι τους. Η εμπειρία που είχε αποκτήσει με τις προηγούμενες ηχογραφήσεις, συνέβαλε θετικά, ώστε να διαχειριστεί το άγχος που συνήθως υπάρχει και να ερμηνεύσει το έργο στο επίπεδο που είχε καταφέρει να φθάσει.

Σε περιπτώσεις όπως η παραπάνω, όπου η μελέτη του μαθητή είναι ήδη αρκετή, ποιοτική και αποδοτική, η ηχογράφιση λειτούργησε ως ένα επιπρόσθετο κίνητρο για τον μαθητή με την εφαρμογή νέων διαδικασιών, αλλά κυρίως ως επιβράβευση της προσπάθειας και της προόδου του και συνολικά της πιανιστικής διαδρομής του.

Σε αυτή την περίπτωση ο στόχος ήταν ξεκάθαρα παρόμοιος με αυτόν που θέτουμε σε μια συναυλία. Η καλύτερη δυνατή ερμηνεία σε μια προκαθορισμένη στιγμή.

ΑΝΑΣΤΟΧΑΣΜΟΣ

Αυτοαξιολόγηση

Το πρώτο στάδιο της επίλυσης ενός προβλήματος είναι η επίγνωσή του. Η ηχογράφηση του παιζίματος του μαθητή, δεδομένου ότι τον έθεσε μόνο σε ρόλο ακροατή και όχι ταυτόχρονα σε θέση ερμηνευτή, συνέβαλε κατά πολύ στη διεύρυνση της αυτοεικόνας και αυτοαντίληψης του παιζίματος του και, άρα, στην επίγνωση των πιανιστικών αδυναμιών του. Επίσης, η ηχογράφηση ώθησε τους μαθητές στο να μελετήσουν πολύ περισσότερο, προκειμένου να πετύχουν τον στόχο που από κοινού θέσαμε. Ο στόχος της ηχογράφησης είναι, άλλωστε, παραπλήσιος με αυτόν που θέτουμε εν όψει μιας συναυλίας ή εξέτασης: η ολοκληρωμένη, καλύτερη δυνατή και ταυτόχρονα προσωπική ερμηνεία ενός πιανιστικού έργου.

Πέραν αυτών, το σημαντικότερο που αισθάνθηκα και παρατήρησα ήταν η αλλαγή στην ψυχολογία των μαθητών, στην χαρά και τον ενθουσιασμό για το μάθημα και την ικανοποίησή τους με την επίτευξη του συγκεκριμένου στόχου, στην οποία, μάλιστα, θεωρώ ότι οφείλεται η περισσότερη και ποιοτικότερη μελέτη και, κατ' επέκταση, και η πρόοδος σε μαθησιακό επίπεδο.

Με τη λήξη του προηγούμενου διδακτικού έτους, τα ηχογραφημένα έργα αναρτήθηκαν στο διαδίκτυο εν είδει ψηφιακής συναυλίας, ως μια επιπρόσθετη επιβράβευση των μαθητών. Αυτό τους έδωσε την χαρά και την ώθηση που συνοδεύει την προετοιμασία μιας συναυλίας χωρίς, όμως, το σύνηθες άγχος που συνοδεύει τους νεαρούς ερμηνευτές κατά τις πρώτες φορές της παρουσίασης και της έκθεσής τους στο κοινό.

Παράπλευρες ωφέλειες ήταν η εξοικείωση των μαθητών με τη διαδικασία της ηχογράφησης και της σχετικής ορολογίας, καθώς και η εξοικείωση με την αίσθηση της παρουσίασης – έκθεσης τους σε ακροατήριο μέσω της ανάρτησης των ηχογραφήσεων στο διαδίκτυο.

Εν κατακλείδι, η διαδικασία της ηχογράφησης βοήθησε σε συναισθηματικό και ψυχολογικό επίπεδο τους μαθητές και συνέβαλε στην πιανιστική πρόοδό τους. Συνοπτικά, μέσα από τη διαδικασία της ηχογράφησης:

- αυξήθηκε ο χρόνος προσωπικής μελέτης των μαθητών,
- βελτιώθηκε η αυτοσυγκέντρωση των μαθητών και, ως εκ τούτου, έγινε ποιοτικότερη και αποδοτικότερη η μελέτη τους,

- διευρύνθηκε η αυτοεικόνα και αυτοαντίληψη των μαθητών επί του παιξίματος τους σε όλα τα ζητήματα ερμηνείας (δυναμική, ρυθμός, tempo κλπ.),
- ενισχύθηκε η αυτοεκτίμηση και η αυτοπεποίθηση των μαθητών,
- η συμμετοχή στο μάθημα γινόταν με μεγαλύτερη χαρά και ενθουσιασμό,
- οι μαθητές εξοικειώθηκαν με τη διαδικασία της ηχογράφησης και τη σχετική ορολογία.

Γενικές παρατηρήσεις/σχόλια

Η ιδέα της ηχογράφησης των εκτελέσεων των μαθητών αρχικά υλοποιήθηκε ως λύση στα τεχνικά ζητήματα της εξαΕ που καθιστούσαν ανέφικτη τη σύγχρονη διδασκαλία, προκειμένου ετεροχρονισμένα και εκτός διδακτικής ώρας ο καθηγητής να ακούσει ολοκληρωμένες εκτελέσεις και ερμηνείες μαθητών μέσα από τις ηχογραφήσεις που πραγματοποιούσαν και απέστειλαν.

Επιπρόσθετα, μέσω των ηχογραφήσεων, ακούσαμε ολοκληρωμένα έργα για 4 χέρια, κάτι που, επίσης, για τεχνικούς λόγους ήταν δύσκολο με όρους σύγχρονης διδασκαλίας, ενώ προβλέπεται από το Αναλυτικό Πρόγραμμα Σπουδών του μαθήματος, κυρίως, όμως, θα πρέπει να υπογραμμιστεί ότι αποτελεί εξαιρετική μέθοδο για παιδαγωγικούς και μαθησιακούς λόγους.

Η εμφανής πρόοδος των μαθητών και, κυρίως, ο ενθουσιασμός και η χαρά τους γι' αυτή τη διαδικασία, ήταν ένδειξη για την περισσότερη και ποιοτικότερη μελέτη τους που μεσολαβούσε μεταξύ των μαθημάτων μας. Αυτό με ώθησε στην πιο συστηματική αξιοποίηση της ηχογράφησης σε όλα τα μαθήματα, πέραν αυτών με τις τεχνικές δυσκολίες.

Το σημαντικότερο, ωστόσο, θεωρώ ότι ήταν η αλλαγή στην ψυχολογία και διάθεση των μαθητών, σε αυτό μάλιστα κρίνω ότι οφείλεται η περισσότερη και ποιοτικότερη μελέτη, και κατ' επέκταση και η πρόοδος σε μαθησιακό επίπεδο.

Η ηχογράφηση ως διαδικασία, τελικά, συνέβαλε στην αισθητή αύξηση της μελέτης των μαθητών, με υψηλότερη συγκέντρωση, παρατηρητικότητα και επίγνωση επί του παιξίματός τους. Είναι χαρακτηριστικό ότι επισημάνσεις που επρόκειτο να κάνω είχαν διαπιστωθεί από τους ίδιους κατά την ακρόαση της ηχογράφησής τους.

Η όλη διαδικασία είναι στο πνεύμα της τεχνολογικής εποχής που διανύουμε και που είναι οικεία στους σημερινούς μαθητές. Ωστόσο, λόγω των συνθηκών της εξΑΕ, η χρήση της τεχνολογίας δεν είναι πλέον επιλογή, αλλά προαπαιτούμενο για την πραγματοποίηση του μαθήματος.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ζυγούρης, Φ. & Μαυροειδής, Η. (2011). Η επικοινωνία διδάσκοντα και διδασκομένων στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση. Μελέτη περίπτωσης στο πρόγραμμα εκπαίδευσης εκπαιδευτών του Κ.Ε.Ε.ΕΝ.ΑΠ. *Open Education-The Journal for Open and Distance Education and Educational Technology*, 7 (1), 69-86.

Κόκκος, Α. (2001). *Ο ρόλος του διδάσκοντος στην εκπαίδευση από απόσταση: Η περίπτωση του ΕΑΠ*. Στο: Λιοναράκης, Α. (επιμ.) Πρακτικό 1ου Πανελληνίου Συνεδρίου για την ΑεξΑΕ, τόμος Α'.

Λιοναράκης Α. (2001). Ανοικτή και εξ αποστάσεως πολυμορφική εκπαίδευση: Προβληματισμοί για μια ποιοτική προσέγγιση σχεδιασμού διδακτικού υλικού. Στο Λιοναράκης Α. (επιμ.) *Απόψεις και προβληματισμοί για την ανοικτή και εξ αποστάσεως εκπαίδευση*. Αθήνα: Προπομπός.

Ράπτης, Θ. (2015). *Μουσική Παιδαγωγική, μία Συστηματική Προσέγγιση με Εφαρμογές για την Προσχολική Ηλικία*. Αθήνα: Μουσικός Οίκος Π. Νικολαΐδου- edition Orpheus.

Cohen, L., & Manion, L. (1994). *Μεθοδολογία Εκπαιδευτικής Έρευνας*. Αθήνα: Μεταίχμιο.

Keegan, D. (2001). « ευρωπαϊκή πανεπιστημιακή εξ αποστάσεως εκπαίδευση στην αυγή της τρίτης χιλιετίας. Στο Λιοναράκης Α. (επιμ.) *Απόψεις και προβληματισμοί για την ανοικτή και εξ αποστάσεως εκπαίδευση*. Αθήνα: Προπομπός, σσ. 15-31.

Η χρήση του “chat” ως εργαλείο διδασκαλίας, ανατροφοδότησης και αξιολόγησης

Μιχαήλ Γκαρτζόπουλος

Σύντομη περίληψη

Στο αντικείμενο της μουσικής, η σύγχρονη τηλεδιδασκαλία θέτει σαφείς περιορισμούς, κυρίως, την αδυναμία συνεργατικής δράσης και ομαδικής εκτέλεσης. Εντούτοις, προσφέρει και δυνατότητες που δεν υφίστανται στη φυσική τάξη, όπως η σύγχρονη γραπτή έκφραση λόγου. Εάν, στη φυσική αίθουσα, επιχειρηθεί, την ώρα της μουσικής ακρόασης/θέασης, η μετάδοση πληροφοριών, η διατύπωση σχολίων ή η ανατροφοδότηση/αξιολόγηση, τότε θα προκληθεί θόρυβος που θα επισκιάσει το ίδιο το μουσικό γεγονός: η συνθήκη κατά την οποία ο/η διδάσκων/ουσα μιλά «πάνω» στη μουσική ή θέτει ερωτήματα ενώ οι μαθητές/τριες σχολιάζουν, απαντούν, εκφράζουν συναισθήματα, είναι εκ των πραγμάτων ηχητικά χρώδης.

Το εργαλείο “chat” στην πλατφόρμα Webex λύνει σε μεγάλο βαθμό αυτό το πρόβλημα. Λειτουργεί ως διάυλος σύγχρονης α) μετάδοσης πληροφοριών, β) διατύπωσης ερωτημάτων, γ) υποβολής απαντήσεων και δ) διαπίστωσης της ενεργού ή μη παρουσίας στην πλατφόρμα τηλεδιδασκαλίας. Χρησιμοποιώντας, επί παραδείγματι, τη μετάδοση/ακρόαση του Bolero του M. Ravel σε μαθητές/τριες της Α΄ Γυμνασίου, στο πλαίσιο διδασκαλίας της οργανογνωσίας της Συμφωνικής Ορχήστρας, εφαρμόζουμε την πρακτική “chat” με την προαναφερθείσα οπτική και πετυχαίνουμε: α) περιγραφή και επεξήγηση των οργάνων την χρονική στιγμή που ακούγονται, β) υποβολή ερωτημάτων την ώρα της μουσικής πράξης, γ) κατάθεση απαντήσεων και έκφραση εντυπώσεων ή ερωτημάτων των μαθητών/τριών και δ) ευκαιρία προσωπικών σημειώσεων αξιολογικών κρίσεων με διακριτικότητα και άνεση χρόνου.

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΔΡΑΣΗΣ

Τίτλος διδακτικής ενότητας: Ρυθμός, ήχος και χρώματα: τα χρώματα των ήχων

Ηλικιακή ομάδα εφαρμογής: Α΄ Γυμνασίου (12-13 ετών)

Ψηφιακό Υλικό μαθήματος <https://www.youtube.com/watch?v=og4PkQGvC70> (M. Ravel, Bolero Ψηφιακό βιβλίο Α' Γυμνασίου)

Μαθησιακό πρόβλημα

Η τηλεδιδασκαλία απομονώνει τον διδάσκοντα από τους μαθητές του. Ενώ προσφέρει κατ'εξοχήν τη δυνατότητα «παρουσίασης» υλικού, ταυτοχρόνως περιορίζει τη διάδραση και τη συλλογικότητα. Αναζητώντας τρόπους γεφύρωσης αυτού του κενού, η σύγχρονη γραπτή παρέμβαση (chat) προσέφερε το εργαλείο τόσο της επικοινωνίας μεταξύ των εμπλεκομένων όσο και του εμπλουτισμού της ακρόασης με δημιουργική σκέψη και δράση.

Διδακτικοί στόχοι

Μέσα από τις δραστηριότητες επιδιώκεται:

Α. Η γνωριμία των μαθητών/τριών με τα όργανα της Συμφωνικής Ορχήστρας και τις ομάδες στις οποίες ανήκουν,

Β. Η εξοικείωσή τους με τα ηχοχρώματα των οργάνων και η ικανότητα διάκρισής τους,

Γ. Η παρατήρηση και εντοπισμός κατασκευαστικών χαρακτηριστικών, καθώς και η σύνδεσή τους με το Β,

Δ. Η αισθητική απόλαυση του μουσικού έργου με άξονα την έννοια της «κλιμάκωσης» (ως προς την ένταση, τον ενορχηστρωτικό εμπλουτισμό κ.ά.),

Ε. Η διαμόρφωση θετικής στάσης απέναντι στην ενεργητική ακρόαση και η όξυνση της κριτικής ικανότητας του/της ακροατή/τριας,

ΣΤ. Η ενίσχυση της συμμετοχής σε μία «διαδικτυακή κοινότητα», κατ' αναλογία προς τις αντίστοιχες στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης.

Περιεχόμενο και πορεία διδασκαλίας

Προϋπάρχουσα γνώση: οι μαθητές/τριες, μέσω του έργου "The young person's guide to the orchestra" του B. Britten (και σύμφωνα με δραστηριότητες που προτείνονται από το σχολικό εγχειρίδιο) έχουν ήδη εξοικειωθεί με τις ομάδες οργάνων της Συμφωνικής Ορχήστρας.

Μέθοδος διδασκαλίας: Ενεργητική ακρόαση: Οι μαθητές/τριες καλούνται τώρα να εργαστούν πάνω στα όργανα της Συμφωνικής Ορχήστρας με μουσικό υλικό (M. Ravel, Bolero) που δεν έχει δημιουργηθεί για «εκπαιδευτικούς» σκοπούς (όπως το “The young person’s guide to the orchestra”) και να εστιάσουν πλέον στα μεμονωμένα όργανα και όχι απλώς στις ομάδες, όπου αυτά μετέχουν. Με το εργαλείο “chat” διαδρούν με το/τη διδάσκοντα/ουσα σε πραγματικό χρόνο. Λαμβάνουν πληροφορίες, σχόλια και εντυπώσεις, απαντούν σε ερωτήσεις, θέτουν δικές τους, εκφράζουν σκέψεις και συναισθήματα.

Ανατροφοδότηση: Ο/η διδάσκων/ουσα χρησιμοποιεί το εργαλείο αυτό ως δείκτη αξιολόγησης της συμμετοχής των μαθητών/τριών, αλλά και ως ερευνητικό εργαλείο των αναγκών τους. Η αξιολόγηση ολοκληρώνεται ασύγχρονα με την παράδοση φύλλου εργασίας σχετικού με τη διδαχθείσα θεματική (τα όργανα της Συμφωνικής Ορχήστρας).

ΑΝΑΣΤΟΧΑΣΜΟΣ

Αυτοαξιολόγηση

Σημαντικός αριθμός μαθητών/τριών συμμετείχε στη σύγχρονη γραπτή επικοινωνία με εύστοχες παρατηρήσεις και ενδιαφέρουσες ιδέες. Ανταποκρίθηκαν με αρκετή επιτυχία στα ερεθίσματα που δέχονταν και τους δόθηκε η ευκαιρία να εκφραστούν.

Διατυπώνουμε τη βάσιμη υπόθεση ότι αριθμός μαθητών/τριών που, υπό διαφορετικές συνθήκες, θα παρακολουθούσε παθητικά ή θα απείχε (εκμεταλλευόμενος το ηχητικά και οπτικά «στεγανό» περιβάλλον της πλατφόρμας) κατάφερε να συμμετέχει ενεργά και να ανταποκριθεί στους στόχους του μαθήματος.

Διαπιστώνουμε, επίσης, ότι αριθμός μαθητών/τριών (όχι πλειοψηφικός, αλλά σίγουρα διακριτός) εκφράζεται καλύτερα στο μάθημα υπό συνθήκες τηλεκπαίδευσης, και μάλιστα μέσω του γραπτού διάυλου, απ’ ό,τι διά ζώσης.

Τέλος, μας δόθηκε η ευκαιρία και ο χρόνος να σημειώσουμε την ανταπόκριση των μαθητών/τριών ως ένα από τα κριτήρια αξιολόγησης τους.

Γενικές παρατηρήσεις/σχόλια

Διαπιστώσαμε ότι η ενασχόληση με το «διαφορετικό», με αυτό που δύσκολα εφαρμόζεται στη διδασκαλία με φυσική παρουσία, βρίσκει ανταπόκριση στο εφηβικό κοινό που, κατά κανόνα, πλήττει πιο εύκολα, αλλά κι ενθουσιάζεται εξ ίσου εύκολα.

Επισημάναμε ότι η προϋπάρχουσα εξοικείωσή τους με τη σύγχρονη γραπτή επικοινωνία (στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης) τους διευκόλυνε και στην εφαρμογή στο μάθημα, κάνοντάς τους να αισθάνονται ως μέλη μιας «διαδικτυακής κοινότητας». Αντλήσαμε, δηλαδή, από την εμπειρία τους στις διαδικτυακές εφαρμογές, ώστε να την εντάξουμε εν μέρει στο τηλεμάθημα.

Τέλος, ασκηθήκαμε στην εξής δοκιμασία: πώς θα ισορροπήσουμε μεταξύ αισθητικής απόλαυσης και «διδασκαλίας» γνώσεων. Ο πειρασμός να «μιλάμε» συνεχώς, ενώ η μουσική «παίζει», γινόμενοι «φλύαροι δάσκαλοι», είναι μεγάλος. Προσπαθήσαμε να παρεμβαίνουμε λιτά και εύστοχα. Προσπαθήσαμε να είμαστε κι εμείς «κοινό» μιας «ψηφιακής συναυλίας», και μάλιστα επικοινωνώντας μεταξύ μας χωρίς να «ενοχλούμε». Προσπαθήσαμε να διδάξουμε χωρίς να «παραδίδουμε μάθημα».

Τα διαδικτυακά κουίζ στην εξ' αποστάσεως διδασκαλία στο μάθημα της Μουσικής Αγωγής

Θεόδωρος Κόρακας

Σύντομη περίληψη

Η νέα πραγματικότητα που έχει διαμορφωθεί στην κοινωνία και στην εκπαίδευση με την έλευση της πανδημίας, κατέστησε στα μέλη της σχολικής κοινότητας (μαθητές, γονείς, εκπαιδευτικούς), επιτακτική την ανάγκη προσαρμογής τους σε νέα δεδομένα και πρακτικές, επιβάλλοντας λόγω συνθηκών, τη μετάβαση χωρίς προηγούμενη εμπειρία και επαρκή χρόνο για επιμόρφωση, στη διδασκαλία μέσω τηλεεκπαίδευσης, όπως ορίστηκε από το Υπουργείο Παιδείας.

Είναι αδιαμφισβήτητο το γεγονός ότι ένα σημαντικό μέρος των βασικών δραστηριοτήτων που περιλαμβάνει το μάθημα της Μουσικής Αγωγής δεν είναι υλοποιήσιμο στο στενό πλαίσιο που υποστηρίζει η εν λόγω μορφή διδασκαλίας (λ.χ. ομαδική εκτέλεση οργάνων, τραγούδι). Εντούτοις, κατά τη σύντομη διδακτική εμπειρία με την τηλεεκπαίδευση, έχει παρατηρηθεί ότι η χρήση διαδραστικών πολυμέσων, όπως εκπαιδευτικές εφαρμογές, κουίζ κ.ά., επιδρούν σε σημαντικό βαθμό ευεργετικά στην ενεργητική συμμετοχή των μαθητών, στην επίτευξη του επιθυμητού γνωστικού αποτελέσματος και, φυσικά, στην απόλαυση.

Έτσι, λοιπόν, στην παρούσα εργασία και, στο πλαίσιο της γνωριμίας των μαθητών με συνθέτες της λόγιας μουσικής, θα παρουσιαστούν η διδακτική αξιοποίηση των διαδικτυακών κουίζ στην ασύγχρονη και σύγχρονη εκπαίδευση, καθώς επίσης και τα αυξημένα παιδαγωγικά οφέλη που προκύπτουν σε σχέση με την εφαρμογή τους στη διαζώσης διδασκαλία.

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΔΡΑΣΗΣ

Τίτλος διδακτικής ενότητας: Ας γνωρίσουμε τον κ. Μπετόβεν: Οι διαδραστικές διαδικτυακές εφαρμογές στην υπηρεσία της εξ' αποστάσεως διδασκαλίας του μαθήματος της Μουσικής Αγωγής

Ηλικιακή ομάδα εφαρμογής: Ε' - Στ' Δημοτικού (10-11 ετών)

Ψηφιακά εργαλεία

Ψηφιακά εργαλεία eclass

- Τοίχος (Ανάρτηση των δραστηριοτήτων σε κάθε μάθημα)
- Έγγραφα (Αποθήκευση εγγράφων & εικόνων)
- Σύνδεσμοι (Ανάρτηση όλων των εξωτερικών συνδέσμων πριν τη σύγχρονη διδασκαλία)
- Μηνύματα (επικοινωνία, αποστολή εργασιών μαθητών)

Ψηφιακό Υλικό μαθήματος

- Ψηφιακή περιήγηση στο «διαδραστικό σπίτι» του συνθέτη από το Μουσείο Μπετόβεν στη Βόννη (Beethoven-Haus Bonn). [Beethoven für Kinder](#)
- Μετάφραση στα ελληνικά του βίντεο [Beethoven Illustrating History](#).
- Safeshare.Tv (Προβολή βίντεο Youtube χωρίς διαφημίσεις)
- Google presentation (Δημιουργία δωματίου μουσικών δραστηριοτήτων)
- Learning apps. Kahoot, Quizziz, Quizalize (Εφαρμογές διαδικτυακών κουίζ)
- Songmaker (διαδικτυακή εκπαιδευτική εφαρμογή για σύνθεση τραγουδιών)
- Padlet (Ψηφιακός «πίνακας» ανάρτησης εργασιών)

Μαθησιακό πρόβλημα

Η βασική πρόκληση για τη δημιουργία του παρόντος διδακτικού σεναρίου, με δεδομένους τους περιορισμούς που επιβάλλει εξ' αντικειμένου η εξ' αποστάσεως διδασκαλία, ήταν γνωριμία των μαθητών με τη ζωή και το έργο του L.v. Beethoven με τρόπο βιωματικό και δημιουργικό. Έτσι, η προσέγγιση της ζωής και του έργου του θα έπρεπε να σχεδιαστεί με τέτοιο τρόπο, ώστε να συμβαδίζει αφενός το περιεχόμενό του με τον βαθμό και την ικανότητα πρόσληψής του από έναν μαθητή πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης, αλλά και αφετέρου να αποφευχθεί και η τυπική παρουσιάσή του, η οποία θα καθιστούσε τον μαθητή παθητικό δέκτη.

Μολονότι έχει παρατηρηθεί ότι τα ίδια τα μέσα της εξ' αποστάσεως εκπαίδευσης αποστασιοποιούν τους χρήστες, όχι μόνο μεταξύ τους, αλλά συχνά και με καθεαυτή την ίδια

τη μαθησιακή διαδικασία, επιχειρήθηκε στο παρόν διδακτικό σενάριο να αναζητηθούν δημιουργικοί και παιγνιώδεις τρόποι προσέγγισης της γνώσης, προσβλέποντας όχι μόνο στην επίτευξη των γνωστικών στόχων του μαθήματος αλλά και στην απόλαυση.

Διδακτικοί στόχοι

Μέσω των δραστηριοτήτων:

- Οι μαθητές ανακαλύπτουν τη ζωή και το έργο του L. v. Beethoven δημιουργικά και βιωματικά.
- Προσεγγίζουν ενεργητικά ένα μέρος από τα σπουδαιότερα έργα του, τα οποία αποτελούν και μνημεία παγκόσμιας κληρονομιάς.
- Γνωρίζουν το ιστορικό πλαίσιο μέσα στο οποίο έζησε και δημιούργησε ο συνθέτης.
- Διακρίνουν τα σημεία δυναμικής αγωγής και τη μορφή Ρόντο.
- Συνεργάζονται για τη μουσική επεξεργασία και διασκευή της «Ωδή στη Χαρά.»
- Ως σύγχρονοι μάνατζερ δημιουργούν μία σύγχρονη εικονική συναυλία - «Ακαδημία», όπως αυτές που οργάνωνε ο Μπετόβεν.
- Διευρύνουν τον ψηφιακό εγγραμματισμό τους μέσα από τη χρήση διαφορετικών εφαρμογών και πολυμέσων.

Περιεχόμενο και πορεία διδασκαλίας

1^η διδακτική ώρα

Οι μαθητές παρακολούθησαν ένα [Flash mob](#) με την «Ωδή στη Χαρά» από την 9^η συμφωνία του L. v. Beethoven που πραγματοποιήθηκε στην πόλη Σαμπαντέλ της Ισπανίας. Ακολούθησε συζήτηση αναφορικά με το μουσικό έργο που παρακολούθησαν, αν γνωρίζουν πώς ονομάζεται και ποιος είναι ο συνθέτης του.

Στη συνέχεια, παρακολούθησαν μεταφρασμένο στα ελληνικά ένα [βίντεο](#) με τη ζωή του Beethoven σε σκίτσα και ακολούθως εξέφρασαν αυτά που τους εντυπωσίασαν. Με αφορμή τη συζήτηση για την κώφωση του συνθέτη, τέθηκαν από τους μαθητές κάποια ερωτήματα:

- Γιατί άραγε δεν επιθυμούσε να αποκαλύψει την κώφωσή του;

- Τι συνέπειες θα μπορούσε να έχει μία τέτοια αποκάλυψη στην καριέρα του;

Εξέφρασαν δε απορία και θαυμασμό, πώς είναι δυνατόν ένας συνθέτης να εξακολουθεί να γράφει μουσική χωρίς να έχει τη δυνατότητα να την ακούσει. Σε αυτό το σημείο περιηγήθηκαν στο διαδραστικό [«σπίτι»](#) του συνθέτη δίνοντάς τους χρόνο να το περιεργαστούν και να ανακαλύψουν τι κρύβεται πίσω από κάθε αντικείμενο.

2^η διδακτική ώρα

Επιστρέφοντας στο «σπίτι» του συνθέτη οι μαθητές παρατήρησαν με μεγάλη έκπληξη τα ακουστικά βαρηκοΐας της εποχής και συνέκριναν πώς ηχεί η 5^η Συμφωνία σε έναν άνθρωπο με φυσιολογική ακοή και πώς την [«άκουγε»](#) ο συνθέτης.

Ακολούθως, διαπιστώνοντας πόσο έντονες είναι οι διαφορές δυναμικής στο συγκεκριμένο έργο, θυμήθηκαν τα σημεία δυναμικής αγωγής (forte, piano, fortissimo, crescendo, diminuendo) τα οποία έχουν ήδη διδαχθεί στα βιβλία της Γ-Δ Δημοτικού ([Κεφ. 8 «Δυνατά σιγά»](#)) & της Ε' Δημοτικού ([Κεφ. 3, «Η ένταση του ήχου»](#).) Στη συνέχεια, έφτιαξαν από την αρχή του [1^{ου} μέρους](#) (έκθεση), έναν χάρτη ακρόασης σημειώνοντας ταυτόχρονα τα «προβληματικά σημεία», αυτά δηλαδή που ο Μπετόβεν δεν μπορούσε να ακούσει λόγω της κώφωσής του.

Έπειτα, τραγούδησαν την «Ωδή στην Χαρά» με ελληνικούς στίχους και ανέλαβαν χωρισμένοι σε ομάδες των τεσσάρων μαθητών, χρησιμοποιώντας ως συνεργατικό χώρο εργασίας το [padlet](#), να διασκευάσουν το συγκεκριμένο έργο στο [song maker](#) και στη συνέχεια να τραγουδήσει κάποιος από την ομάδα την «Ωδή», ηχογραφώντας τον εαυτό του με μία συσκευή (κινητό ή τάμπλετ).

3^η διδακτική ώρα

Η διδακτική ώρα ξεκίνησε με την ακρόαση ενός αποσπάσματος από την [Σονάτα υπό το σεληνόφως](#) και στη συνέχεια ακολούθησε το [Für Elise](#). Σε αυτό το σημείο, υπενθυμίσαμε τη μορφή Ρόντο (βιβλίο Γ-Δ Δημοτικού – [Κεφ. 20 «Μουσικές φόρμες»](#) & βιβλίο Ε' Δημοτικού – [Κεφ. 7 «Μορφή ΑΒ, ΑΒΑ και Ρόντο»](#)). Ακολούθως, οι μαθητές παρατηρώντας στα διαφορετικά μουσικά θέματα του κομματιού την εναλλαγή της «διάθεσής τους» (λυπημένο, χαρούμενο, λυπημένο, αγωνιώδες, λυπημένο), άκουσαν ξανά το κομμάτι, επινοώντας ένα παιχνίδι ενεργητικής μουσικής ακρόασης κατά το οποίο σημείωναν τα μουσικά θέματα του

κομματιού χρησιμοποιώντας τα εικονίδια αντιδράσεων (emojì's) που διαθέτει το webex. Έτσι λοιπόν, η μορφή ρόντο Α – Β – Α – Γ – Α απεικονίστηκε με τα emojì's.

Η διδακτική ενότητα ολοκληρώθηκε με το [doodle](#) για τα 245 χρόνια από τη γέννηση του Beethoven, το οποίο περιλαμβάνει 4 μουσικά παζλ (5^η Συμφωνία, Für Elise, Σονάτα υπό το σεληνόφως, Ωδή στη χαρά).

4^η διδακτική ώρα

Η διδακτική ώρα ξεκίνησε επιστρέφοντας στο «σπίτι» του συνθέτη, προκειμένου να γνωρίσουν οι μαθητές μία άγνωστη διάσταση της προσωπικότητας του Μπετόβεν, αυτής του μάνατζερ, δηλαδή του οργανωτή συναυλιών. Ο Μπετόβεν οργάνωνε τακτικά συναυλίες τις οποίες ονόμαζε «Ακαδημίες», στοχεύοντας στην προώθηση του έργου του στο ευρύτερο κοινό, αλλά και στο οικονομικό όφελος.

Έτσι λοιπόν, συζητήθηκαν οι δυσκολίες που αντιμετώπιζε και έγινε σύγκριση με τη σημερινή εποχή. Στη συνέχεια, αφού χωρίστηκαν οι μαθητές σε ομάδες των 6, ανέλαβαν την οργάνωση μιας σύγχρονης «Ακαδημίας», φροντίζοντας να διευθετήσουν όλες τις λεπτομέρειες που απαιτούνται: ενοικίαση χώρου, πρόσκληση ορχήστρας, επιλογή προγράμματος (χρησιμοποιώντας έργα λόγιας μουσικής), οργάνωση προβών ορχήστρας, σύνταξη δελτίου τύπου και αφίσας.

5^η διδακτική ώρα

Οι μαθητές έπαιξαν ζωντανά ένα κουίζ στο Kahoot με τίτλο [«Ας γνωρίσουμε τον κ. Beethoven»](#) και στη συνέχεια περιηγήθηκαν σε ένα [«δωμάτιο»](#) μουσικών δραστηριοτήτων το οποίο περιλαμβάνει το βίντεο με τη ζωή του, τις μουσικές ακροάσεις των έργων του, καθώς επίσης και διάφορα κουίζ και μουσικές δραστηριότητες. Το εν λόγω διαδραστικό μουσικό δωμάτιο αναρτήθηκε και στο eclass, ώστε να μπορούν οι μαθητές να το επισκέπτονται ασύγχρονα.

Δραστηριότητα επέκτασης (στο δια ζώσης μάθημα)

Οι μαθητές χρησιμοποιούν τα Boomwhackers και εκτελούν ομαδικά, αρχικά με το [βίντεο](#) που προβάλλεται στον προτζέκτορα και, στη συνέχεια, με τη συνοδεία του πιάνου την «Ωδή

στη Χαρά», αναλαμβάνοντας και τον ρόλο του μαέστρου. Στη συνέχεια, επαναλαμβάνουν τραγουδώντας τους ελληνικούς στίχους.

ΑΝΑΣΤΟΧΑΣΜΟΣ

Αυτοαξιολόγηση

Ο βασικός στόχος στον σχεδιασμό του παρόντος σεναρίου ήταν να δημιουργηθεί ένα ελκυστικό εκπαιδευτικό περιβάλλον, το οποίο να αξιοποιεί τα πλεονεκτήματα που προσφέρει η σύγχρονη – ασύγχρονη εξ' αποστάσεως εκπαίδευση. Έτσι, η επιλογή των εκπαιδευτικών εφαρμογών έγινε με βασικό κριτήριο την εισαγωγή στοιχείων που συνήθως συναντώνται στα παιχνίδια, όπως η πρόκληση, το στοιχείο της τύχης, ο ανταγωνισμός, η συνεργασία, η ανατροφοδότηση, η επιβράβευση, η νίκη ή η εξέλιξη.

Στη δια ζώσης διδασκαλία, στο πλαίσιο μιας τυπικής αίθουσας διδασκαλίας με έναν διαδραστικό πίνακα ή έναν προτζέκτορα (στην καλύτερη περίπτωση) οι μαθητές δεν έχουν την ευκαιρία να έρθουν σε άμεση επαφή με τις διαδραστικές εφαρμογές, όπως στην εξ' αποστάσεως διδασκαλία.

Αντίθετα, τόσο η σύγχρονη όσο και η ασύγχρονη διαδικτυακή εκπαίδευση δίνει τη δυνατότητα στον μαθητή να βρίσκεται σε άμεση επαφή με όλα αυτά τα παιγνιώδη εκπαιδευτικά εργαλεία τα οποία είναι ενσωματωμένα στην μαθησιακή διαδικασία και δημιουργούν σε αυτόν μια υψηλή δυναμική ενίσχυσης των εσωτερικών του κινήτρων.

Στο συγκεκριμένο διδακτικό σενάριο, οι μαθητές είχαν τη δυνατότητα να περιηγηθούν στο ψηφιακό σπίτι του συνθέτη και να ανακαλύψουν πληροφορίες για τη ζωή και το έργο του, αλλά και το πρόβλημα της υγείας του που επηρέασε σε τόσο σημαντικό βαθμό τη μετέπειτα ζωή του. Συνειδητοποίησαν, ακούγοντας τα δημοφιλέστερα στο ευρύ κοινό έργα του, ότι κάποιες γνωστές σε αυτούς μελωδίες των οποίων ο συνθέτης ήταν “άγνωστος”, εδώ ταυτοποιήθηκαν, ενώ παράλληλα, μέσω της ενεργητικής ακρόασης, εμπέδωσαν πρότερες γνώσεις που έχουν να κάνουν με τη μουσική φόρμα και τις δυναμικές του ήχου.

Η ανάθεση των ομαδικών εργασιών (διασκευή στο song maker της «Ωδής στην Χαρά» και «οργάνωση» μιας σύγχρονης Συναυλίας – Ακαδημίας - κατά το πρότυπο αυτών που οργάνωνε στην εποχή του ο Μπετόβεν), απελευθέρωσε τη δημιουργικότητα των ομάδων και

επέδρασε ευεργετικά στην περαιτέρω εμπέδωση του άριστου συνεργατικού κλίματος της τάξης. Οι μαθητές κατάφεραν να πειραματιστούν, να αναζητήσουν νέες ιδέες, καθώς, επίσης, και να επιδείξουν αυξημένη ετοιμότητα στην επίλυση προβλημάτων και απροόπτων που προέκυψαν κατά τη διάρκεια και των δύο ομαδικών εργασιών.

Είναι ιδιαίτερα σημαντικό και για τη σύγχρονη – ασύγχρονη εξ αποστάσεως διδασκαλία (όπως και για τη δια ζώσης) ο εκπαιδευτικός να είναι σε θέση να διαμορφώσει τις κατάλληλες εκείνες συνθήκες, ώστε μέσα σε ένα ασφαλές, φιλικό και ευρύχωρο σε ερεθίσματα περιβάλλον να μπορεί να οργανώνει ελκυστικές μουσικές μαθησιακές εμπειρίες που έχουν νόημα και ενδιαφέρον για τα παιδιά, καλλιεργώντας τους την κουλτούρα της συνεργασίας μέσα από την ενθάρρυνση, την εμπιστοσύνη, την αποδοχή και τον στοχευμένο καταμερισμό των ρόλων.

Επίσης, οφείλει να δώσει έμφαση στη μέγιστη κατά το δυνατόν αξιοποίηση των ενδιαφερόντων, των πρότερων γνώσεων και των εμπειριών των μαθητών, λαμβάνοντας υπόψη τη διαφορετικότητά τους. Με τον τρόπο αυτό, φροντίζει να μοιράσει τους ρόλους στους μαθητές, προκειμένου να αξιοποιηθούν όσο το δυνατόν καλύτερα οι ιδιαίτερες δεξιότητές τους, αναθέτοντάς τους δραστηριότητες στις οποίες θα μπορούν να ανταποκριθούν επιτυχώς.

Γενικές παρατηρήσεις/σχόλια

Έχοντας ως βασικό στόχο την εξασφάλιση υψηλού επιπέδου συμμετοχής, προσπάθησα να συμπεριλάβω δραστηριότητες ενεργούς εμπλοκής για όλους τους μαθητές. Επίσης, τους ανέθεσα την ευθύνη για τις δραστηριότητες, λαμβάνοντας υπόψη τα ενδιαφέροντα και τις ανησυχίες τους και θέτοντάς τους στο επίκεντρο του μαθήματος. Για να έχει το διδακτικό σενάριο μια σαφή και ορθή δομή, φρόντισα να καταρτίσω προσεκτικά τη σειρά των δραστηριοτήτων και τη λογική τους εξέλιξη. Επίσης, υπολόγισα ρεαλιστικά τους χρόνους υλοποίησης των δραστηριοτήτων, ώστε να διασφαλίσω ότι κανείς δεν θα αισθανθεί πίεση και τίποτα δεν θα παραλειφθεί κατά την πραγματική εφαρμογή.

Να φέγγει το χαμόγελο – European School Radio

Νίκη Γκαρίπη – Καριτίδου

Σύντομη περίληψη

Μέσα από τον Μαθητικό Διαγωνισμό Ραδιοφωνικού Μηνύματος και Τραγουδιού “Καν’ το ν’ ακουστεί 2021” με τον τίτλο “Από το Εγώ στο Εμείς”, οι μαθητές της ΣΤ’ τάξης του 3^{ου} Δημοτικού Σχολείου Αλίμου δημιουργούν ένα τραγούδι για τη συμφιλίωση, την ενότητα, την πίστη, την ελπίδα και το χαμόγελο σε έναν καλύτερο κόσμο! Γράφουν τους στίχους και ενθουσιάζονται με την πρωτότυπη μελοποίηση, καθώς ο ήχος και ο λόγος συνυπάρχουν μέσα στη μελωδία. Αντλούν δύναμη δημιουργικά και έρχονται σε επαφή με τη μουσική τεχνολογία και την ηχοληψία. Επισκέπτονται το στούντιο και ηχογραφούν την προσπάθειά τους, παρακολουθούν και γνωρίζουν από κοντά διαφορετικά μουσικά όργανα. Μαθαίνουν την έννοια της ενορχήστρωσης και παρακολουθούν τη διαδικασία της ηχογράφησης.

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΔΡΑΣΗΣ

Τίτλος διδακτικής ενότητας: European school radio

Ηλικιακή ομάδα εφαρμογής: ΣΤ’ Δημοτικού (11 ετών)

Ψηφιακό Υλικό μαθήματος: Ηχογράφηση στο StudioLabMat στο Εργαστήριο Μουσικής Ακουστικής Τεχνολογίας του Τμήματος Μουσικών Σπουδών του Πανεπιστημίου Αθηνών

Μαθησιακό πρόβλημα

Στην πραγματικότητα της πανδημίας μπορέσαμε να υιοθετήσουμε συμπεριφορές που συνέβαλαν στην αποτελεσματικότερη διαχείριση του άγχους και στην πρόληψη των επιπτώσεων στην ψυχική μας υγεία και αξιοποιήσαμε δεξιότητες που μας βοήθησαν στο παρελθόν να έχουμε συλλογική δράση και δημιουργικότητα. Βάλαμε στην άκρη τα προβλήματα που προέκυψαν κατά τη διάρκεια της διδασκαλίας, όπως για παράδειγμα την αναγκαστική επιλογή μικρού αριθμού μαθητών για την ηχογράφηση στο στούντιο, λόγω των

αυστηρών μέτρων για την πανδημία. Τραγούδι με δύσκολες συνθήκες φορώντας τη μάσκα προστασίας απέναντι στον Covid 19.

Διδακτικοί στόχοι

Οι μαθητές επιδιώκεται:

- Να εμβαθύνουν σε έννοιες όπως αλληλεγγύη, προσφορά, κοινωνική ευαισθησία, ευθύνη, συμφιλίωση, συλλογικότητα και πίστη.
- Να ευαισθητοποιηθούν οι ίδιοι μέσω της δημιουργίας, αλλά και να εμπνεύσουν τους ακροατές τους, δίνοντας τους ελπίδα για ένα ομορφότερο κόσμο. Με χαμόγελο και πίστη θα φτιάξουμε έναν καλύτερο κόσμο.
- Να αποκτήσουν ισχυρή κοινωνική συνείδηση, μαθαίνοντας να δρουν με γνώμονα το ευρύτερο κοινωνικό καλό.

Περιεχόμενο και πορεία διδασκαλίας

Προσέγγισα το θέμα μέσα από τις παρακάτω θεματικές:

A) Αλληλεγγύη, συλλογικότητα, κοινωνική ευθύνη, αγώνας για επιβίωση,

B) Τι σημαίνει να είσαι : ξεχωριστός- αυτόνομος- αυτάρκης,

Γ) Ο καθένας είναι υπεύθυνος απέναντι στον άλλο κι όλοι μαζί απέναντι στην πατρίδα. Πατρίδα, όμως, σημαίνει ολότητα και μέσα στην ολότητα ανήκουμε όλοι μας. Παρότρυνα τους μαθητές να δημιουργήσουν στίχους. Πραγματικά, μετά από έναν καταιγισμό ιδεών προσπάθησα να φτιάξω τους στίχους του τραγουδιού διαλέγοντας στιχάκια από πολλές προσπάθειες. Αυθόρμητα έκανα τη μελοποίηση και την ενορχήστρωση του τραγουδιού. Επέλεξα τους μαθητές που θα το τραγουδήσουν μέσω μιας ιδιαίτερης διαδικασίας που μας επέβαλε η πανδημία. Η ηχογράφηση στο στούντιο έγινε με πολλή προσοχή, τηρώντας όλα τα προβλεπόμενα αυστηρά μέτρα. Υπήρχε ο στόχος της δημιουργίας με σκοπό τη συμμετοχή μας στον Μαθητικό Διαγωνισμό Ραδιοφωνικού Μηνύματος και Τραγουδιού «Καν' το ν' ακουστεί 2021» με τίτλο «Από το Εγώ στο Εμείς».

ΑΝΑΣΤΟΧΑΣΜΟΣ

Αυτοαξιολόγηση

Η συμμετοχή μας στο Μαθητικό Διαγωνισμό Ραδιοφωνικού Μηνύματος και Τραγουδιού «Καν' το ν' ακουστεί 2021» με τίτλο «Από το Εγώ στο Εμείς» μάς έδωσε μια ευκαιρία επαναπροσδιορισμού και ανασύνταξης. Καταφέραμε να γίνουμε μια δημιουργική ομάδα, να διώξουμε το άγχος που έχουμε, βιώνοντας όλες αυτές τις αλλαγές στις καθημερινές συνήθειες, στη συμπεριφορά και στον ψυχισμό μας. Το μάθημα απέκτησε ξανά την ενθάρρυνση και τη στήριξη των μαθητών στη διαδικασία ανακάλυψης της γνώσης μέσα από τη βιωματική προσέγγιση.

Γενικές παρατηρήσεις/σχόλια

Η δύναμη της θέλησης μέσα από την ομαδικότητα, τη διδασκαλία και τη δημιουργία, μεταμορφώνει τον κόσμο , σε ένα κόσμο χαμόγελου κι ελπίδας.

ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ

Αϊβαζόπουλος Γρηγόρης

Ξεκίνησε τη μουσική έχοντας εμπνευστεί από το μάθημα της μουσικής στο γυμνάσιο και ολοκλήρωσε τις σπουδές του στο ωδείο παίρνοντας πτυχίο πιάνου, δίπλωμα πιάνου, πτυχία αρμονίας, αντίστιξης, φούγκας, ενορχήστρωσης, ενοργάνωσης και διεύθυνσης μπάντας. Διορίστηκε ως μόνιμος εκπαιδευτικός μουσικής στο δημόσιο το 1998 και παράλληλα δίδασκε πιάνο και θεωρητικά σε ωδείο. Στη πορεία του ως εκπαιδευτικός μουσικής, όλα αυτά τα χρόνια, έχει πάντα ως στόχο την εύρεση τρόπων προσέγγισης των μαθητών του, αλλά και τη δημιουργία μαθημάτων που βοηθούν τους μαθητές του να αγαπήσουν τη μουσική.

Βρεττού Κωνσταντίνα

Γεννήθηκε στην Αθήνα το 1983 και κατάγεται από την Κεφαλονιά. Είναι Ιστορική Μουσικολόγος, πτυχιούχος του Τμήματος Μουσικών Σπουδών του ΕΚΠΑ και αριστούχος Διπλωματούχος Μεταπτυχιακών Σπουδών του Προγράμματος (ΠΜΣ) «Μουσικολογία» του ίδιου Τμήματος, κατεύθυνσης *Ιστορική Μουσικολογία*. Μέρος της μεταπτυχιακής διατριβής που πραγματοποίησε το 2017 με τίτλο *Κριτική έκδοση κουαρτέτου εγχόρδων Αντίοχου Ευαγγελάτου*, είναι υπό έκδοση. Είναι Πιανίστα, Πτυχιούχος και Διπλωματούχος Πιάνου (τάξη Σταύρου Κόλλια, Άριστα Παμψηφεί & Β΄ Βραβείο). Με διπλή υποτροφία του Υπουργείου Πολιτισμού του Λουξεμβούργου και του Conservatoire de Luxembourg, μαθήτευσε με τους διεθνούς φήμης σολίστ και καθηγητές πιάνου Daniel Blumental και Eva Robloska στο Conservatoire de Luxembourg. Ως πιανίστα πραγματοποιεί ατομικές συναυλίες, συναυλίες μουσικής δωματίου, συνοδεία κ.ά. και ως σολίστ έχει ηχογραφήσει έργα της συνθέτριας Γιόλας Βουτσινά Παπαγιαννίδη (εκδόσεις Cambia 2012). Επίσης, με σειρά συναυλιών από το 2017 έως σήμερα, παρουσιάζει με τους συνεργάτες της σε πρώτες παγκόσμιες εκτελέσεις, έργα Κεφαλλήνων συνθετών λόγιας δημιουργίας. Είναι πτυχιούχος του Εθνικού Ωδείου στα Ανώτερα Θεωρητικά, έχει κάνει μαθήματα φλάουτου και κλασικού τραγουδιού και έχει ολοκληρώσει κύκλο μαθημάτων ηχοληψίας και μουσικής τεχνολογίας στο ΤΜΣ του ΕΚΠΑ. Έχει συνθέσει μουσική για θεατρικές παραστάσεις, χοροδράματα, videos

κ.ά. Από το 2013 έως το 2017 ήταν στην Καλλιτεχνική Επιτροπή Μουσικών Σχολείων του Υπουργείου Παιδείας. Από το 2006 ήταν καθηγήτρια μουσικής στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση και από το 2009 διδάσκει Πιάνο στα Μουσικά Σχολεία.

Γκαρίπη - Καριπίδου Νίκη

Είναι εκπαιδευτικός μουσικής (ΠΕ 79.01) και εργάζεται στην Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση από το 1999 μέχρι σήμερα. Ξεκίνησε τις μουσικές της σπουδές, στην Κλασική Κιθάρα, στο Εθνικό Ωδείο, από όπου πήρε το δίπλωμα της, με βαθμό «Άριστα» με καθηγητή τον Γιάννη Πετρίδη. Παράλληλα, ολοκλήρωσε τις Σπουδές Ανώτερων Θεωρητικών παίρνοντας με βαθμό «Άριστα», τα Πτυχία Αρμονίας και Αντίστιξης (Τάξη Αντρέα Αργυρού). Ως κιθαρίστρια έχει δώσει ρεσιτάλ και έχει διακριθεί σε Διεθνή Φεστιβάλ Κιθάρας. Έχει βραβευτεί για τις πρωτότυπες μουσικές της συνθέσεις και συγκεκριμένα στο διαγωνισμό «Gobubble 2018» για την ασφάλεια στο διαδίκτυο. Αντίστοιχα, θεατρικά της έργα έχουν παρουσιαστεί, σε συνεργασία με το Μουσικό Γυμνάσιο Αλίμου, και βραβευτεί στο πλαίσιο πολιτιστικών και περιβαλλοντικών προγραμμάτων στην Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση.

Γκαρτζόπουλος Μιχαήλ

Γεννήθηκε, μεγάλωσε και ζει στον Πειραιά. Σπούδασε Ανώτερα Θεωρητικά της Μουσικής στο Πειραιϊκό Ωδείο και στο Ωδείο Κλασικής και Σύγχρονης Μουσικής με το Σπύρο Ραυτόπουλο (Δίπλωμα Σύνθεσης, 2002), Γαλλική Γλώσσα και Φιλολογία στο Ε.Κ.Π.Α. (πτ. 1994) και Επιστήμες της Αγωγής (Μεταπτυχιακός Τίτλος Ειδίκευσης, ΜEd, 2016) στο Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο. Εργάζεται ως Εκπαιδευτικός Μουσικής στο Ράλλειο Γυμνάσιο Θηλέων Πειραιά και στο Μουσικό Σχολείο Πειραιά.

Δήμου Αντωνία

Είναι απόφοιτος του Τμήματος Μουσικών Σπουδών του Ιονίου Πανεπιστημίου, με ειδίκευση στη Μουσική Τεχνολογία (Ενιαίος Αδιάσπαστος Τίτλος Σπουδών “Integrated Master”). Είναι κάτοχος μεταπτυχιακού διπλώματος ειδίκευσης (Mphil) στη Θεατρολογία από το Διατμηματικό Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών του Εθνικού Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών και του Ιονίου Πανεπιστημίου. Έχει σπουδάσει πιάνο και ανώτερα

θεωρητικά στο Ωδείο Αθηνών και είναι απόφοιτος της Βαρβακείου Προτύπου Σχολής. Έχει ειδικευτεί στην ηλεκτροακουστική μουσική του 20^{ου} αιώνα. Είναι μόνιμη εκπαιδευτικός μουσικής στη Δευτεροβάθμια εκπαίδευση, όπου έχει διδάξει σε γενικά γυμνάσια-λύκεια και μουσικά σχολεία.

Ζεπάτου Βασιλική

Καθηγήτρια Πιάνου Μουσικού Σχολείου Αλίμου. Δίπλωμα Πιάνου Ωδείου Αθηνών, Πολιτικός Μηχανικός και Διδάκτωρ Μηχανικός Ε.Μ.Π. Εισηγήσεις/δημοσιεύσεις: 1^ο Συνέδριο Μουσικών Σχολείων (Μ.Σ.) (1995), Συνέδριο EAS (2000), Περιοδικό «Μουσική στην Πρώτη Βαθμίδα» (2008), 7^ο Συνέδριο Ε.Ε.Μ.Ε. (2015) κ.ά. Δράσεις: Ε.Π.Π.Σ. & Π.Σ. Μουσικής Αγωγής: έργο Αισθητικής Αγωγής Π.Ι. (1997-2000), μέλος/contact person EAS (2000-2004). Υ.ΠΑΙ.Θ.: γραμματέας Συντονιστικής Επιτροπής Ομάδων Εργασίας Π.Σ. Μ.Σ. (2000), συντονίστρια ανάπτυξης δικτύου τηλεδιδασκαλίας Μ.Σ. (2000-2002), μέλος Ομάδας Εργασίας έργου επιμόρφωσης εκπαιδευτικών στις Τ.Π.Ε. (2001-2004), γραμματέας Καλλιτεχνικής Επιτροπής Μ.Σ. (2010-2013), Αξιολογήτρια Π.Σ.-Οδηγού Εκπαιδευτικού Πιάνου Μ.Σ.: Πράξη Νέου Σχολείου Ι.Ε.Π. (2014-15), Συντονίστρια Πρακτικής Άσκησης φοιτητών Τ.Μ.Σ.-Ε.Κ.Π.Α.: Μ.Σ. Αλίμου (2015-σήμερα).

Ζιώγα Σοφία

Υπηρετεί στην Πρωτοβάθμια εκπαίδευση από το 1999 ως εκπαιδευτικός μουσικής και είναι κάτοχος Διπλώματος Πιάνου και Πτυχιούχος Ανώτερων Θεωρητικών (Αντίστιξης και Φούγκας) από το Εθνικό Ωδείο. Επίσης, κατέχει Πτυχίο Ηλεκτρονικού από το ΤΕΙ ΠΕΙΡΑΙΑ. Συμμετέχει ως χορωδός σε δύο χορωδίες (Δημοτική χορωδία Αργυρούπολης υπό την διεύθυνση του μαέστρου Κωνσταντίνου Ευαγγελάτου και “Choremus”- Χορωδία εκπαιδευτικών μουσικής υπο την διεύθυνση της μαέστρου Φαίδρας Γιαννέλου) και έχει κάνει αρκετά σεμινάρια στην διδακτική της μουσικής στην Α/θμια εκπαίδευση. Τα ενδιαφέροντά της επικεντρώνονται στην διδασκαλία της μουσικής με την βοήθεια των ΤΠΕ και έχει παρακολουθήσει επιτυχώς το πρόγραμμα Επιμόρφωσης Τ.Π.Ε. (Επιπέδου Β1). Χρησιμοποιεί τις ΤΠΕ τα τελευταία 14 χρόνια στη διδασκαλία της.

Καγκάδη Ευανθία

Είναι εκπαιδευτικός μουσικής στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Από το 2014 υπηρετεί στο Ζάννειο Πρότυπο Γυμνάσιο Πειραιά. Κατά τη διάρκεια της θητείας της έχει λάβει μέρος σε προγράμματα Comenius, Erasmus και eTwinning. Επίσης έχει συντονίσει πολιτιστικά και περιβαλλοντικά σχολικά προγράμματα, καθώς και καινοτόμες εκπαιδευτικές δράσεις. Είναι απόφοιτος του Τμήματος Μουσικών Σπουδών του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών και κάτοχος του Διατμηματικού Μεταπτυχιακού Τίτλου Σπουδών «Μουσική, Κουλτούρα και Επικοινωνία: Ανθρωπολογικές και επικοινωνιακές προσεγγίσεις της μουσικής» του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών, ως υπότροφος του Κρατικού Ιδρύματος Υποτροφιών για τα ακαδημαϊκά έτη 2010-2012.

Κατηρτζόγλου Σταύρος

Σπούδασε κλασική κιθάρα και σύνθεση. Ασχολήθηκε ιδιαίτερα με την μελέτη της παλιάς μουσικής και έχει συμμετάσχει σε εκατοντάδες συναυλίες, κυρίως ως κιθαριστής και λαουτίστας. Ως συνθέτης και θεωρητικός της μουσικής έχει καταξιωθεί με άριστες κριτικές σε εκτελέσεις έργων του που έχουν φιλοξενηθεί στον Ο.Μ.Μ.Α., το Τρίτο Πρόγραμμα κ.α. Έχει συγγράψει και εκδώσει διδακτικά μουσικά βιβλία. Έχει συνεργαστεί με το ΙΕΠ σε προγράμματα (εισηγητής, Οδύσσεια 1988-2001), συγγραφή και αξιολόγηση διδακτικών βιβλίων, συγγραφή υποδειγματικών ψηφιακών σεναρίων (Αίσωπος, 2014-15), σε προγράμματα σπουδών (2015) κ.ά. Σήμερα διδάσκει κλασική κιθάρα στο Μουσικό Σχολείο Παλλήνης. Μαθητές του και κιθαριστικά σύνολα που διευθύνει έχουν επανειλημμένα βραβευτεί σε διεθνείς και πανελλήνιους διαγωνισμούς.

Κοντοπούλου Ελίζα

Γεννήθηκε στην Αθήνα όπου πήρε και τα πρώτα μαθήματα μουσικής (πτυχίο ωδικής και αρμονίας). Συνέχισε τις σπουδές της στο τμήμα Μουσικών Σπουδών του ΑΠΘ από όπου αποφοίτησε το 1996 με πτυχίο ισοδύναμο με master. Παράλληλα ολοκλήρωσε τις σπουδές της στο πιάνο και στα ανώτερα θεωρητικά (αντίστιξη και φούγκα). Δίδαξε πιάνο και θεωρητικά στο Σύγχρονο Ωδείο Θεσσαλονίκης και στο Ωδείο Σύγχρονη Μουσική Εκπαίδευση στην Κατερίνη, ενώ το 1997 διορίστηκε καθηγήτρια μουσικής στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Από το 2009 δουλεύει ως καθηγήτρια θεωρητικών στο Μουσικό Σχολείο Πειραιά. Το 2013 ολοκλήρωσε το μεταπτυχιακό της στην κατεύθυνση “ Θεωρία της Παιδείας

και Αναλυτικά Προγράμματα” στο ΑΠΚΥ, ενώ επί σειρά ετών είναι μέλος της Χορωδίας του Μεγάρου Μουσικής Αθηνών και της Μικτής Χορωδίας του Ομίλου ΟΤΕ.

Κόρακας Θεόδωρος

Γεννήθηκε στα Χανιά. Σπούδασε στην Αθήνα πιάνο και ανώτερα θεωρητικά. Το 1996 αποφοίτησε από το τμήμα Μουσικών Σπουδών του Α.Π.Θ. Συνέχισε τις σπουδές στο πιάνο στο Winterthur (Ελβετία) και στο Παιδαγωγικό Τμήμα του Πανεπιστημίου Mozarteum στο Salzburg (Αυστρία), απ’ όπου αποφοίτησε με διάκριση. Από το 2001, οπότε και διορίστηκε στην Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση, υπηρέτησε στα Ράλλεια Πειραματικά Δημοτικά Σχολεία Πειραιά έως τον Ιούνιο του 2020. Στην διάρκεια της θητείας του, διετέλεσε μέλος του Επιστημονικού Εποπτικού Συμβουλίου (2011 – 2019), ενώ από το 2012 - 2020 άσκησε καθήκοντα υποδιευθυντή σχολικής μονάδας. Από το σχολικό έτος 2020 – 2021 υπηρετεί στο 7^ο Δημοτικό Σχολείο Γλυφάδας.

Λειβαδίτη Σοφία

Έχει κάνει μεταπτυχιακές σπουδές στο ΕΑΠ (ΜEd), είναι πτυχιούχος του Τμήματος Μουσικών Σπουδών (ΕΚΠΑ), διπλωματούχος φλάουτου (Ωδείο Αθηνών), ανώτερων θεωρητικών (Δημοτικό Ωδείο Πειραιά) και είναι κάτοχος της πιστοποίησης Cubase Masterclass Certification της Steinberg. Έχει συμμετάσχει ως εισηγήτρια σε επιστημονικά συνέδρια σχετικά με τη μουσική και έρευνές της έχουν δημοσιευθεί σε επιστημονικά περιοδικά και πρακτικά συνεδρίων. Είναι συγγραφέας του βιβλίου “Μουσική Εκπαίδευση”, εκδόσεις Γραφομηχανή. Παρουσίασε μαθήματα μουσικής στην Εκπαιδευτική Τηλεόραση – «Μαθαίνουμε στο σπίτι». Έχει εργαστεί ως καθηγήτρια φλάουτου και υπήρξε μέλος των Φιλαρμονικών Ορχηστρών Πειραιά και Κορίνθου. Ασχολείται με τη μουσική σύνθεση και διδάσκει μουσική στην Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση.

Μακρινού Παρασκευή

Γεννήθηκε στην Αθήνα. Αποφοίτησε από το Πειραματικό Σχολείο Πανεπιστημίου Αθηνών (1993), από το Εθνικό Ωδείο ως Διπλωματούχος Πιάνου (1997) και από το Τμήμα Μουσικών Σπουδών του ΕΚΠΑ (2000). Εργάζεται στη Δημόσια Εκπαίδευση από το 2001. Έχει εκπονήσει, στο πλαίσιο εκπαιδευτικών προγραμμάτων, πολλές δράσεις, όπως: θεατρικές παραστάσεις, ραδιοφωνικές εκπομπές και χορωδιακές συναυλίες. Δημιούργησε μαθητική χορωδία στο 18^ο Γυμνάσιο- Λύκειο Αθηνών, με τυχαίο δείγμα μαθητών (χωρίς διαδικασία ακρόασης), η οποία απέσπασε βραβεία σε μαθητικούς διαγωνισμούς (Novisad Σερβίας, Salerno Ιταλίας) και συμμετείχε σε πολλά φεστιβάλ μεταξύ άλλων και σε αυτό του Cork της Ιρλανδίας. Υρέτησε επί τριετία ως Υποδιευθύντρια στο 18^ο Γυμνάσιο Αθηνών.

Μιχαηλίδου Ματίνα

Γεννήθηκε στην Κοζάνη. Αποφοίτησε από το Τμήμα Μουσικών Σπουδών της Σχολής Καλών Τεχνών του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης και απέκτησε Μεταπτυχιακό τίτλο σπουδών στις Επιστήμες της Αγωγής από το ίδιο Πανεπιστήμιο. Παρακολούθησε σεμινάρια, συμπόσια και συνέδρια με θέματα που αφορούν τη μουσική, τα εικαστικά, το θέατρο και τον σύγχρονο χορό σε συνάρτηση με την εκπαιδευτική διαδικασία. Η ίδια υπήρξε εισηγήτρια σε διάφορα συνέδρια εκπαιδευτικού ενδιαφέροντος. Στο επίκεντρο των ενδιαφερόντων της είναι η προσπάθεια σύζευξης της μουσικής με άλλα γνωστικά αντικείμενα του σχολείου. Από το 2004 είναι μόνιμη καθηγήτρια μουσικής στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση ενώ από το 2011 διδάσκει στο Πρότυπο Γυμνάσιο Αγίων Αναργύρων στο οποίο, παράλληλα, ασκεί καθήκοντα μέντορα σε συνεργασία με το ΕΚΠΑ.

Μητρόπουλος Βασίλειος

Ωδειακές σπουδές: πιάνο, ανώτερα θεωρητικά, σύνθεση. Ακαδημαϊκές σπουδές: πτυχίο Τμήματος Μουσικών Σπουδών (ΕΚΠΑ), μεταπτυχιακό δίπλωμα (*Μοντέλα Σχεδιασμού και Ανάπτυξης Εκπαιδευτικών Μονάδων*, Πανεπιστημίου Αιγαίου), διδακτορικός τίτλος (*Τα συμφωνικά έργα των συνθετών της 2^{ης} σχολής της Βιέννης και η αισθητική του εξπρεσιονισμού*, ΤΜΣ, ΕΚΠΑ). Έχει αναπτύξει αρθρογραφία για τη μουσική εκπαίδευση, έχει συμμετάσχει σε ημερίδες και συνέδρια, έχει εκδώσει βιβλίο (*Η τεχνική εναρμόνισης της μελωδίας*, Fagotto, Αθήνα: 2007), έχει υπάρξει ειδικός συνεργάτης στη συγγραφή των

βιβλίων της Α΄ και Β΄ Δημοτικού, (Ο.Ε.Δ.Β., Αθήνα: 2009), συμμετείχε στο χρηματοδοτούμενο πρόγραμμα του ΕΚΤ για τη σύνταξη εκπαιδευτικών σεναρίων (Γ΄ Γυμνασίου), καθώς και σε πλήθος επιμορφώσεων.

Νάστος Αθανάσιος

Καθηγητής ΠΕ 79.01, Μουσικός (Θεωρία και πράξη της Ευρωπαϊκής μουσικής), στο Μουσικό Γυμνάσιο με λυκειακές τάξεις Αλίμου. *Υποψήφιος διδάκτωρ* του ΤΜΣ του ΕΚΠΑ, στην κατεύθυνση «Ιστορική και Συστηματική Μουσικολογία» και κάτοχος Διπλώματος Μεταπτυχιακών Σπουδών στην ίδια κατεύθυνση στο αντικείμενο της Ιστορίας της Μουσικής. Πτυχίο ΑΕΙ από το τμήμα «Σπουδές στον Ελληνικό Πολιτισμό» της Σχολής Ανθρωπιστικών Σπουδών του Ελληνικού Ανοικτού Πανεπιστημίου. Σπουδές στα Ανώτερα Θεωρητικά, Πτυχίο Φούγκας, Δίπλωμα Πιάνου, Πτυχίο Ακορντεόν. Συμμετοχή στην εκπόνηση του προγράμματος σπουδών του μαθήματος της Αρμονίας των Μουσικών Λυκείων με ανάθεση από το ΙΕΠ (2015-16). Μέντορας των ασκούμενων φοιτητών του ΤΜΣ του ΕΚΠΑ.

Τσεσμελή Ευτυχία

Η Ευτυχία Τσεσμελή είναι απόφοιτη του Τμήματος Μουσικών Σπουδών του Ε.Κ.Π.Α., Διπλωματούχος Σύνθεσης και Διεύθυνσης Χορωδίας και Πτυχιούχος Πιάνου. Στη συγγραφική της δραστηριότητα περιλαμβάνονται 7 βιβλία τα οποία κυκλοφορούν από τις εκδόσεις Φίλιππος Νάκας. Τα βιβλία απευθύνονται σε παιδιά και εκπαιδευτικούς. Έχει δημιουργήσει 9 μουσικά παιχνίδια με κάρτες που έχουν στόχο να κάνουν τα παιδιά να αγαπήσουν τη μουσική. Εργάζεται στην Πρωτοβάθμια Ιδιωτική Εκπαίδευση από το 2005 (Σχολή Χατζήβη).

Τσίτας Γεώργιος

Είναι Μουσικός και Θεολόγος στη Δευτεροβάθμια εκπαίδευση από το 2003. Έχει ειδικευτεί στην Εκπαιδευτική Αξιολόγηση σε επίπεδο μεταπτυχιακού και διδακτορικού με έμφαση στα ζητήματα Ηθικής και Δεοντολογίας. Έχει συμμετάσχει σε Συνέδρια Παιδαγωγικής και διαθέτει δημοσιεύσεις σε επιστημονικά περιοδικά. Επιπλέον, διδάσκει στο Πανεπιστήμιο της Λευκωσίας και είναι Εκπαιδευτής σε Πρόγραμμα του ΚΕΔΙΒΙΜ του ΕΚΠΑ με θέμα την

Επαγγελματική Ανάπτυξη των Εκπαιδευτικών και την Αξιολόγηση. Τέλος, τα τελευταία πέντε χρόνια, συνεργάζεται με το Τμήμα Μουσικών Σπουδών του ΕΚΠΑ στο πλαίσιο της Πρακτικής Άσκησης φοιτητών/τριών.

ISBN: 978-960-466-247-0